

EGYETEMES REGÉNYTÁR

AZ ÜLDÖZŐ

REGÉNY

IRTA

A. CONAN DOYLE
A »NÁBOB KINCSE« SZERZŐJE

FORDITOTTA
FÁI J. BÉLA

BUDAPEST, SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5433-26-9 (online)
MEK-12564

TARTALOM

ELSŐ RÉSZ.

Dr. John H. Watson nyugalmazott katonaeorvos emlékirataiból.

I. FEJEZET.

Hogyan ismerkedtem én meg Sherlock Holmes barátommal.

II. FEJEZET.

Az okoskodás tudománya.

III. FEJEZET.

Titokzatos bűneset.

IV. FEJEZET.

Rendőri ügyesség.

V. FEJEZET.

A gyűrű.

VI. FEJEZET.

Ujabb bonyodalom.

VII. FEJEZET.

A mérég.

VIII. FEJEZET.

Az aczél-pereczek.

MÁSODIK RÉSZ.

A szentek országa.

I. FEJEZET.

A nagy sós pusztán.

II. FEJEZET.

A Sóstó virága.

III. FEJEZET.

A próféta szava.

IV. FEJEZET.

A végzetes számok.

V. FEJEZET.

A jelszó.

VI. FEJEZET.

A bosszu angyalai.

VII. FEJEZET.

Két világrészen át.

HARMADIK RÉSZ.

Dr. J. H. Watson emlékirataiból.

I. FEJEZET.

A felhajtott vad.

II. FEJEZET.

Az utolsó pillanat.

III. FEJEZET.

Kié az érdem?

ELSŐ RÉSZ.
Dr. John H. Watson nyugalmazott
katonaorvos emlékirataiból.

I. FEJEZET.
Hogyan ismerkedtem én meg Sherlock Holmes barátommal.

Orvosi pályámat a hadseregben kezdtem Indiában, a második afghán-háború alatt. Ez a hadjárat sokakra hozott dicsőséget és előléptetést, de reám csak balságot és szerencsétlenséget. A végzetes mévandi ütközetben egy golyó szétzúzta a vállcsontomat s csak egy önfeláldozó barátomnak a segítsége szabadított ki a gyilkos gházik kezéből.

Nagy csapat sebesülten együtt elszállítottak a pesauri kórházba. Ott összeszedtem magamat annyira, hogy már járálhattam a szobában és sütkérezhettem is a verandán, amidőn belestem az átkos indiai lázba. Hónapokig lebegett bizonytalanságban az életem, s mikor végre magamhoz tértem és javulni kezdtem, olyan gyönge voltam és annyira le voltam fogyva, hogy az orvosok elhatározták, hogy visszaküldenek Angliába.

Föltettek az *Orontes* nevű csapatszállító hajóra, s egy hónappal utóbb partra szálltam Portsmouthban - végkép tönkretett egészséggel, de az atyáskodó kormánynak azzal az engedélyével, hogy kilencz hónapi szabadság alatt gondoskodjam a felgyógyulásomról.

Semmiféle rokonságom sem lévén Angliában, olyan szabad voltam, mint a madár - azaz, hogy olyan szabad, amilyenné az embert napi tizenegy shilling és hat penny teheti. Eljöttem Londonba s ott laktam egy darabig egy temze-parti magánhotelben, unott, céltalan életmódot folytatva s a kelleténél szabadabban költekezve abból a kevés pénzből, a mim volt.

Csakhamar észre is vettem aztán, hogy vagy el kell hagynom a fővárost és szerényebb viszonyok közt faluznom valahol, vagy pedig gyökeresen meg kell változtatnom az életmódomat. Az utóbbit választottam s azon iparkodtam, hogy hoteletem odahagyva, a városnak valamely szerényebb helyen olcsóbb szállást keressek.

Éppen aznap, mikor erre az elhatározásra jutottam, találkoztam egy rég nem látott diáktársammal, Stamforddal, s e találkozásnak - az első ismerős arc volt, melyet London nagy rengetegében láttam - annyira megörültem, hogy régi cimborámat azonnal meghívtam egy kis villásreggelire. Bérkocsiba ültünk s elhajtattunk egy holborni tisztességes vendéglőbe.

- Mit csinál maga, Watson? - kérdé társam, látható csodálkozással, mialatt kocsink tovarobogott a nyüzsgő londoni utcákon. - Hiszen maga olyan vékony, mint a lécz, s olyan barna, mint valami indus.

Elmondtam neki balsorsomat s ő igazi részvétellel sajnálkozott rajtam.

- Szegény ember! És most miben jár?

- Lakást keresek. Azt a kérdést iparkodom megoldani, hogy lehet-e kényelmes szállást kapni - olcsón.

- Különös! Ön a második ember, a kitől ma ugyanezeket a szavakat hallom.

- Ki volt az első?

- Egy fiatal ember, ki a kórházunk kémiai laboratóriumában dolgozik. Panaszkodott ma reggel, hogy nem tud szert tenni valakire, a kivel közösen bérelhetne ki egy csinos lakást, a melyet legutóbb talált, de a mely az ő erszényére nézve nagyon drága.

- Ej! - kiálték föl, - ha csakugyan lakótársat keres, akkor pompásan összeillünk. Jobban szeretnék együtt lakni valakivel, mint egyedül.

Stamford különösen nézett rám a boros poharán keresztül, mert ekkor már rég a vendéglőben ültünk, s viszontagságaim elbeszélését csak az asztalnál fejeztem volt be.

- Maga még nem ismeri Sherlock Holmest, - mondá. - De ha ismerné, talán nem kívánná lakótársának.

- Miért? Mi kifogás van ellene?

- Oh, nem mondom éppen, hogy kifogás van ellene. Sherlock Holmes csupán egy kicsit különös észjárású ember és szenvedélyvel foglalkozik a tudomány egynémely ágával. Egyébként tudtommal igen tisztességes fiu.

- Orvosnövendék, ugy-e bár?

- Nem. Fogalmam sincs róla, hogy mire készül. Ugy hiszem, hogy kitünően érti az anatómiát s tudom, hogy elsőrendű kémikus, de viszont azt is tudom, hogy rendszeres orvosi tanfolyamot nem végzett. Tanulmányai különfélék, rendszertelenek, de sok olyan ismeretet és tudást szedett össze, a melylyel ugyancsak meglepné a professzorait.

- Sohsem kérdezte tőle, hogy micsoda pályára készül?

- Nem. Sherlock Holmes nem olyan ember, a kiből könnyű volna valamit kivenni, jóllehet elég közlékeny néha, mikor a szeszélye úgy hozza magával.

- Szeretnék vele találkozni. Ha már csakugyan együtt kell laknom valakivel, jobban szeretnék egy tanulmányokkal foglalkozó, csendes embert, mint valami mást. Nem vagyok még elég erős ahhoz, hogy elviselhetném a sok zajt vagy izgatottságot. Annyi részem volt ebben Afghanistanban, hogy holtomig is beérem vele. Hogyan találkozhatnám ezzel az uriemberrel? - kérdém.

- Biztosan ott fenn van a laboratóriumban, - viszonzá Stamford. - Vagy hetekig nem jár föl, vagy pedig reggeltől éjszakáig ott dolgozik. Ha nem bánja, innen egyenesen odahajtatunk.

- Helyes! - hagytam rá, s társalgásunk azután más tárgyakra tért át.

Mialatt a kórház felé hajtottunk, Stamford további felvilágosításokat adott arról az uriember-ről, a kit lakótársamul ajánlott.

- Engem ne hibáztasson, ha majd esetleg nem tud vele összeférni, - mondá. - Én semmi egyebet sem tudok Sherlock Holmesről, mint azt a miről a laboratóriumban való esetleges találkozásaink alkalmával értesültem. Az eszme öntől ered - engem hát ne tartson felelősnek.

- Ha nem tudunk egymással boldogulni, könnyű lesz szétválnunk. Nézze, Stamford, - tevém hozzá, merően nézve a szeme közé, - nekem úgy tetszik, hogy valami oka van önnek arra, hogy kezeit mossa. Olyan rettenetes természete van annak az embernek? Vagy valami más hibája van? Beszéljen nyiltan.

- Nem könnyű kifejezni azt, a mi kifejezhetetlen, - viszonzá Stamford nevetve. - Holmes az én izlésemhez képest kissé nagyon is tudományos ember - egészen a hidegvérűségig. El tudom róla képzelni, hogy valamely barátjának bead egy parányit a legujabb növényi alkaloidból - pusztán csak tudományos kíváncsiságból, hogy pontos fogalma legyen e mérge hatásáról. De,

hogy igazságos legyen iránta, úgy hiszem, hogy ugyanolyan készséggel tenné meg a kísérletet önmagán is. Szemvédelme, hogy mindent a legpontosabban, legtűzetesebben próbálja ki.

- Igaza is van.

- Igaz, de az ilyesmit tulságba is lehet vinni. Ha például odáig megy az ember, hogy a bonczoló teremben bottal veri a holttesteket, hát ez már mindenesetre furcsa véglet.

- Bottal veri a holttesteket!

- Igen, hogy meggyőződést szerezzen arról, hogy a halál után mennyiben idézhetőek elő sérülések. Tulajdon szememmel láttam.

- És ön mégis azt mondja, hogy nem orvosi pályára készül?

- Nem bizony. A jó isten annak a megmondhatója, hogy mi az ő tanulmányainak a célja... De ime, itt vagyunk már - ítéljen a saját benyomásai szerint.

Befordultunk egy keskeny utczába, betértünk egy kis mellékkapun, mely a nagy kórház egy oldalszárnyába vezetett. Ismerős helyen voltam itt, s nem volt vezetőre szükségem, a mint fölhaladtunk a hideg kőlépcsőn és végignéztünk a hosszú, fehérre meszelt folyosón, melyről barnára festett ajtók nyíltak.

A folyosó vége felé alacsony boltíves sikátor ágazott el balra s a kémiai laboratóriumhoz vezetett.

Tágas, magas terem volt ez, számtalan apróbb-nagyobb üveggel. Széles alacsony asztalok álltak szerteszét, megrakva retortákkal, kémleőcsövekkel, kék lángokat lövellő kicsiny Bunsen-lámpákkal.

A teremben csupán egy ember volt, egy távol eső asztalon munkájába merülve. Lépteink hallatára hátranézett s az öröm hangján kiáltott föl:

- Megtaláltam! Megtaláltam!

S kezében a kémleőcsővel szaladt barátom elé.

- Találtam egy reágenst, mely a haemoglobinnal csapadékokat ad, de csakis azzal!

Ha aranybányát fedezett volna fel, akkor sem sugározhatott volna az arczáról nagyobb gyönyörűség.

- Dr. Watson - Mr. Sherlock Holmes, - szólt Stamford, bemutatva bennünket egymásnak.

- Örvendek, - szólt Sherlock Holmes nyájasan, olyan erővel szorítva meg a kezemet, a minőt alig tettem volna fel róla. - Ön Afghánisztánban járt, a mint látom.

- Miről látja ezt? - kértem a legnagyobb álmélkodással.

- Mindegy az most, - viszonzá Sherlock Holmes, mosolyogva. - Most a haemoglobinnal van szó. Ön kétségkívül fölismeri a fölfedezésemnek a jelentőségét?

- Kémiai szempontból mindenesetre érdekes, - felelém, - de gyakorlatilag...

- Édes uram, hiszen évek óta éppen ez a leggyakorlatibb fölfedezés a törvényszéki orvostan terén! Nem látja, hogy ez csalhatatlan kísérleti módszer a vérfoltok fölismerésére? Jöjjön csak, jöjjön!

Azzal megragadta a kabátom ujját s odavonszolt ahhoz az asztalhoz, a mely mellett az imént dolgozott.

- Vegyünk elő csak egy kis friss vért, - mondá, egy hosszú tűt döfve bele az ujjába s a kibuggyanó vért egy kémiai «pipette»-be csöppentve. - Most adjunk ehhez a csekély mennyi-

ségü vérhez egy liter vizet. A mint láthatja, a keverék egészen olyan, mintha tiszta víz volna. A vérmennyiség ugy aránylik ehhez a vízmennyiséghez, mint egy a millióhoz. De azért semmi kétségem sincs benne, hogy elő fogjuk idézhetni a jellemző reakciót.

Mialatt ezt mondta, az edénybe belevetett néhány fehér kristálydarabkát s azután hozzá bocsájtott néhány cseppet valami átlátszó folyadékból. Az edény tartalma tüstént homályos mahagoniszint öltött s a fenekére valami barnás köd csapódott le.

- Hahhá! - kiáltott föl Sherlock Holmes, tapsolva s olyan gyönyörűséggel nézve a tüneményt, mint valami leánygyermek az uj bábuját. - Nos, mit szól hozzá?

- Igen alkalmas kísérletnek látszik, - viszonzám.

- Gyönyörű! gyönyörű! A régi vizsgálati módszer nagyon ügyetlen és megbízhatatlan volt. Ugyanily megbízhatatlan a vértestecskék mikroszkópikus vizsgálása, mely tökéletesen értéktelen, mihelyt a vérfolt csak néhány óra óta van is megszáradva. Ez az én kísérletem pedig éppen olyan biztos, ha régi vért kell vizsgálni, mint ha egészen frisset. Ha ezt a próbát már régebben kitalálták volna, száz meg száz olyan embert akasztottak volna már fel, akik most nyugodtan járnak-kelnek a földön.

- Valóban? - mormolám elképedve.

- A bűnesetek folytonosan e körül az egy pont körül forognak. Gyanusitanak valakit egy bünténnyel, mely talán már hónapokkal ezelőtt követődött el. Megvizsgálják a fehéreneműjét vagy viselő-ruháit és barnás foltokat találnak rajtuk. Vérfoltok azok, vagy sárfoltok, vagy rozsdafoltok, vagy talán gyümölcsfoltok, vagy mik? Oly kérdés ez, mely már sok szakértőt ejtett kétségbe és miért? Mert nem volt reá megbízható próba. Most ime megvan a Sherlock Holmes-féle próba és többé nem lesz semmi nehézség.

Sherlock Holmesnek a szeme csak úgy ragyogott, mialatt ezt mondta, s mellére téve a kezét, meghajtotta magát, talán valamely láthatatlan közönség előtt, melyet a képzelete fölidézett.

- Találmányához mindenesetre gratulálni lehet, - mondtam, nem kevéssé csodálkozva ezen a nagy lelkesedésen.

- Ott volt tavaly a Bischoff-eset Frankfurtban. Bischoffot okvetlenül fölakasztották volna, ha ez a próba akkor ismeretes lett volna. Ott volt továbbá a bradfordi Mason, a hirhedt Müller, a montpellierier Lefevre, meg a new-orleansi Samson. Számtalan esetet tudnék felsorolni, a melyekben ez a próba döntő lehetett volna.

Ön, ugy látszik, valóságos eleven bűnügyi kalendárium, - mondtá Stamford nevetve. - Lapot alapíthatna ezen a réven, ilyen czimmal: «Rendőri hírek a múltból».

- Érdekes olvasmány lenne, annyit mondhatok, - jegyzé meg Sherlock Holmes, egy darabka flastromot ragasztva ujjának megszurt helyére.

S mosolyogva fordult hozzám:

- Óvatosnak kell lennem, - folytatá, - mert sokat pepecselek a legveszedelmesebb mérgekkel.

Elém tartotta a kezét, láttam, hogy tele volt raggatva hasonló flastrom-darabkákkal és különféle erős savaknak a nyoma látszott rajta.

- Tárgyalni jöttünk ide, - szólt Stamford, leülve egy magas, háromlábú székre s ugyanilyen széket felém is tolva lábával. - Watson barátom olcsó lakást szeretne, s mivel ön panaszkodott nekem, hogy nem tud lakótársat találni, ugy gondoltam, hogy nem ártana, ha összehoznám önöket.

Sherlock Holmes örülni látszott annak a gondolatnak, hogy együtt lakhatunk.

- Kinéztem magamnak egy baker-streeti szállást, - mondá, - amely igen alkalmas lenne a számunkra. Reményelem, nem irtózik ön az erős dohány-füsttől?

- Magam is mindig «hajós»-t szivok, - felelém.

- Jó dohány. Azonkívül rendszerint vannak nálam kémiai szerek és gyakran kísérleteket is végzek. Bántaná az önt?

- Legkevésbé sem.

- Lássuk csak... mi egyéb fogvatkozásaim vannak még? Olykor mogorvaságba esem és napokon át nem nyitom ki a számat. De nem kell hinnie, hogy olyankor mérges vagyok. Egyszerűen ne törődjék velem s én aztán magamhoz térek. Hát önnek mi a meggyónni valója? Mert jó, ha az emberek ismerik egymás hibáit, mielőtt összeköltöznek.

Nevetnem kellett ezen a vallatáson.

- Először is, - mondám, - van egy kis kutyám és nem szeretem a lármát, mert az idegeim meg vannak bomolva. Aztán meg mindenféle szokatlan órákban kelek föl és rettenetesen lusta vagyok. Van még másik bünlajstromom is, amikor egészséges vagyok, de jelenleg ezek a főbűneim.

- A hegedűszót is a «lárma» czim alá sorozza ön? - kérde Sherlock Holmes bizonyos aggodalommal.

- Attól függ, hogy ki hegedül, - felelém. - A jó hegedűjáték isteni gyönyör, a rossz...

- Oh, akkor jól vagyunk! - kiáltott föl Sherlock Holmes vidáman. - Ugy hiszem, elintéztnek tekinthetjük a dolgot, ha különben a lakás megtetszik önnek.

- Mikor nézzük meg?

- Jöjjön el ide értem holnap délben s azután együtt megyünk a Baker-Streetbe és elintézzük mindent.

- Pont délben itt leszek, - mondám, s kezet fogtunk.

Sherlock Holmes tovább dolgozott, mi ketten pedig Stamforddal a hotelem felé ballagtunk.

- Nézze csak, - szóltam egyszerre Stamfordhoz, - hogy a manóba tudta az az ember azt, hogy én Afghanisztánból jövök?

Stamford rejtelmesen mosolygott:

- Éppen ez az ő sajátossága. Sokan szerették volna már azt tudni, hogy ő hogyan tud egyet-mást.

- Oh, hát titokzatosság? - kiáltottam fel, a kezemet dörzsölve. - Hiszen ez nagyon érdekes. Fogadja szives köszönetemet azért, hogy összehozott bennünket. Nekem egyik főszenvédelem az emberek tanulmányozása.

- Nohát csak tanulmányozza Sherlock Holmes barátunkat, - mondá Stamford, a mint elbucszott tőlem. - Annyi bizonyos, hogy kemény fába vágja a fejszójét. Fogadni mernék, hogy ő jobban ki fogja önt tanulni, mint ön őt. Isten velünk!

- Isten velünk, - vizonzám s tovább mentem a lakásom felé, nagy érdeklődéssel gondolkozva új ismerősömről.

II. FEJEZET.

Az okoskodás tudománya.

Másnap megállapodásunk szerint találkoztunk s megnéztük a baker-streeti szállást. Két kényelmes hálószobából meg egy tágas, kettős nappali-szobából vagy szalonból állott az, csinosan butorozva és szellős ablakoktól megvilágítva. A lakás minden tekintetben annyira előnyös és, kettőnk közt megosztva, annyira olcsó is volt, hogy nyomban megkötöttük az alkut és azonnal birtokunkba is vettük.

Még aznap este elvittem a holmimat a hotelből s másnap reggel Sherlock Holmes is beállított a ládáival és utitáskáival. Egy-két napig szorgosan el voltunk foglalva a holmink kiszedésével és lehető legcélzszerűbb és legcsinosabb elrendezésével. Ezen átesve, lassankint «megtelepedni» és alkalmazkodni kezdtünk új környezetünkhöz.

Holmes egyáltalában nem volt olyan ember, a kivel nehéz lett volna együtt élni. Magaviseletében nyugodt, szokásaiban rendszeres volt. Napjait néha a kémiai intézetben, néha a bonczoló-teremben töltötte, olykor pedig hosszú sétákat tett, még pedig - úgy látszott - a város legalacsonyabb rendű részeibe.

Ha dolgozó kedvében volt, kitartása, munkabírása páratlannak látszottak, de olykor az ellenkezőt lehetett rajta észlelni; napokon át hevert tétlenül a kanapén, alig hallatva reggeltől estig egy szót vagy mozdítva meg csak egy izmát is. Ilyenkor a szemében olyan álmatag, csaknem kába kifejezést láttam, hogy narkotikus szerek áldozatának hihettem volna, ha egész életmódjának mértékletessége és tisztasága ki nem zárta volna ezt a föltevést.

A mint a hetek egymás után multak, érdeklődésem és kíváncsiságom - hogy mi is lehet az ő életcélja - folyvást fokozódott. Már külső megjelenése is olyan volt, hogy ellenállhatatlanul magára vonta a szemlélő figyelmét. Hat lábnál nagyobb volt és oly rendkívül vékony, hogy még sokkal magasabbnak látszott. Szeme éles, szurós volt, kivéven a zsibbadtságnak abban az állapotában, amelyről már szóltam; s vékony sólyom-orra egész arcának a gyors elhatározás és elszántság kifejezését kölcsönözte. Az állának is meg volt az a kidülledése és szögletessége, mely a határozottság emberét jellemzi. Keze mindig foltos volt a tintától és vegyi szerektől, de rendkívül finom tapintása volt, amint gyakran volt alkalmam megfigyelni mikor törékeny, piczi műszereivel bánt.

Az olvasó nyilván nagyon furcsa véleménynyel lesz felőlem, ha megvallom, hogy ez az ember mennyire fölkelte a kíváncsiságomat, s mily gyakran iparkodtam őt felrázni abból a hallgatagságból, amelylyel minden önmagára vonatkozó kérdést vagy czélzást mellőzött. Mielőtt azonban ítéletet mondanának felőlem, gondolják meg, hogy életem milyen céltalan volt s milyen kevés dolog köthette le a figyelmemet.

Gyöngé egészségem nem engedte, hogy kijárjak, hacsak rendkívül enyhe nem volt az idő; ismerősöm nem volt, aki meglátogatott volna, hogy mindennapos életem egyhangúságát megszakítsa. Ily körülmények közt valóságos buzgósággal vettem magamat arra a titokzatos lepelre, mely lakótársamat burkolta és időm nagy részét annak a megkisérlésével töltöttem, hogy ezt föllebentsem.

Nem az orvosi tudományt tanulta. Egy kérdésemre adott feleletével maga is megerősítette azt, amit nekem erre vonatkozólag Stamford mondott volt. De egyéb olyan rendszeres tanulmányokat sem folytatott, melyeknek a révén akár oklevelet kapott volna, akár ajtó nyilhatott volna meg előtte arra, hogy belépjen rajta a tudományos világba. De azért feltűnő buzgalommal folytatott bizonyos tanulmányokat és némely határok között oly rendkívül bőveket és aprólékosokat az ismeretei, hogy észrevételei valósággal bámulatba ejtettek. Az bizonyos, hogy ily kitartással dolgozni és ily alapos tanulmányokat tenni csak úgy lehet, ha az embernek

valami határozott cél lebeg a szeme előtt. Aki csak mulatságból, időöltésből olvasgat, az alapos, biztos tudásra nem tehet szert és senki sem terheli az agyát aprólékosságokkal, ha különös oka nincs reá.

Sherlock Holmesnek a tudatlansága épp oly feltűnő volt, mint a tudása. A modern szépirodalomról, bölcsletről, politikáról jóformán semmit sem tudott. Mikor Carlyle Tamást idéztem előtte, a legjámborabbul kérdezte, hogy ki az és mit mivel. Meglepetésem azonban a tetőpontra hágott, mikor egy izben észrevettem, hogy fogalma sincs a Kopernikus-féle elméletről, meg a naprendszeréről. Hogy civilizált ember ne tudja azt, hogy a föld forog a nap körül, ez olyan rendkívüli eset volt előttem, amelyet alig bírtam felfogni.

- Ön csodálkozni látszik, - mondá Sherlock Holmes mosolyogva. - Most, hogy már tudom ezt a dolgot, rajta leszek, hogy elfelejtsem.

- Hogy elfelejtse?

- Látssa, én úgy képzelem magamnak eredetileg az emberi agyat, mint valami üres padlásszobát, melyet aztán saját izlése szerint butoroz be az ember. A bolond összehord bele mindenféle limlomot, úgy, hogy az a tudás, ami hasznára lehet, kiszorul, vagy a legjobb esetben összevissza keveredik mindenféle egyéb dologgal, úgy hogy aztán bajos előszedni, mikor szükség van rá. Az ügyes munkásember nagyon gondosan vigyáz arra, hogy mit rak be az agya padlásába. Csakis azokat a szerszámokat teszi oda, amelyekre szüksége lesz a munkájában, de ezekből aztán nagy készletet szerez be s mindent a legjobb rendben rakosgat el. Tévedés azt hinni, hogy annak a kis szobának elasztikus falai vannak, amelyek tetszés szerint tágíthatók. Higgye meg, eljő az az idő, amikor az ember minden újabb tudásnak az árán elfelejt valamit, a mit már korábban tudott. Rendkívül fontos tehát, hogy hasznavehetetlen adatok ne szorítsák ki a fejünkből a hasznosakat.

- De a naprendszer!...

- Mi az ördögöt törődöm én azzal? Ön azt mondja, hogy mi a nap körül forgunk. Rajtam és munkámon egy fikarczynit sem változtatna az, ha a hold körül forognánk is!

Meg akartam tőle kérdezni, hogy mi az az ő «munkája», de volt valami a modorában, ami azt mutatta, hogy nem szívesen venné a kérdést. Eltűnődtem azután ezen a rövid párbeszédem s iparkodtam belőle levonni a következtetéseket.

Azt mondta, hogy ő nem akar olyan tudásra szert tenni, mely az ő céljaira nem alkalmas. Mindaz tehát, amit tud, olyan, aminek hasznát veszi. Elszámoltam hát magamban azokat a dolgokat, amikről tapasztaltam, hogy igen jártas bennök. Sőt plajbászt is vettem elő és jegyzeteket készítettem magamnak. Nem állhattam meg mosolygás nélkül, mikor előttem volt a teljes sorozat.

Ime:

Mit tud Sherlock Holmes?

1. Szépirodalomból. - Semmit.

2. Bölcsletről. - Semmit.

3. Csillagászatból. - Semmit.

4. Politikából. - Keveset.

5. Botanikából. - Különfélét. Alaposan ismeri a belladonnát, ópiumot s általában a mérgeket. A gyakorlati kertészetről semmit sem tud.

6. Geológiából. - Keveset, de gyakorlatit. Egy tekintetre felismeri egymástól a különböző talaj-anyagokat. A sétái közben nadrágjára fröccsent sárfoltok színéről és anyagáról megmondta nekem, hogy melyiket Londonnak melyik részében szedte föl.

7. Khemiából. - Roppant sokat.

8. Anatómiából. - Sokat, de rendszertelenül.

9. A szenzációs irodalomból. - Alaposan és részletesen ismer minden borzalmas esetet, mely ebben a században előfordult.

10. Zenéből. - Szépen hegedül.

11. Sportból. - Kitűnő boxoló és kard-vívó.

12. Jogból. - Alaposan ismeri az angol törvényeket.

Mikor idáig jutottam a lajstrommal, elkedvetlenedve dobtam a tűzbe.

- Miféle mesterség lehet az, amelylyel mindez a sokféle tudás összefér s amelyhez mindezekre szükség van? - kérdém magamtól.

Amint látom, főntebb czéloztam lakótársam hegedűjátékára. Valóban jeles hegedüs volt, de különcz, mint minden egyéb ügyességében és tudásában is. Hogy tudott játszani darabokat, még pedig nehezeket is, azt jól tudtam, mert kérésemre eljátszott néhány Mendelssohn-féle dalt és egyéb darabot. De ha magára volt hagyva, ritkán játszott valami fölismerhető dallamot. Estenden, hátradőlve a karosszékében, behunyta a szemét és hanyagul reszelte vonójával a térdére nyugtatott hegedűt. Hurjai néha harsányan, bánatosan zengettek. Máskor szeszélyesen, vidáman. Bizonyosan gondolatainak a kifejezései voltak, de hogy az elmélkedésben segítették-e vagy egyszerűen csak szeszélyének a kifolyásai voltak, azt nem tudtam volna megmondani. Talán föl is lázadtam volna e bosszantó hosszúságu «szóló»-k ellen, ha végezetül gyors egymásutánban el nem játszotta volna mintegy kárpótlásul az én kedvencz darabjaimat.

Az első egy-két hétben senki sem jött hozzánk s én azt kezdtem hinni, hogy lakótársam épp oly egyedül áll a világon, mint én. De azután azt tapasztaltam, hogy sok ismerőse van, még pedig a társadalom legkülönbözőbb osztályaiban. Volt egy alacsony, sápadt, patkányképü ember, akit nekem Mr. Lestrade néven mutatott be s aki egy héten háromszor-négyszer is eljött. Egy reggel beköszöntött egy divatosan öltözött urileány s egy órahosszat maradt a szalonban. Ugyanaz nap délután beállított egy őszhaju, kopott külsejü látogató, aki valami zsidó zsidó tetszett s igen izgatottnak látszott és akit nyomban felváltott egy papucsban csuszó vén asszony. Más alkalommal egy idős, fehérhaju uriember látogatta meg lakótársamat s ismét máskor egy egyenruhás vasuti szolga.

Valahányszor ilyenféle látogató volt, Sherlock Holmes rendszerint megkért, hogy hagyjam őket magokra s én visszavonultam a hálósobámba. Mindig bocsánatot kért amiatt, hogy nekem ezzel alkalmatlanságot okoz.

- Kénytelen vagyok ezt a szalont használni hivatalos helyiségnek, - mondá, - mert ezek a látogatók mindannyian ügyfeleim.

Ismét alkalmam lett volna nyílt kérdést tenni, de nem akartam erővel kényszeríteni valakit arra, hogy bizalmas közlést tegyen nekem. Azt hittem akkor, hogy valami komoly oka van a titkolózásra, de ő csakhamar eloszlatta ezt a felfogásomat azzal, hogy magától tért a dologra.

Márczius 4-én történt, - okom van rá emlékezni, - hogy a szokottnál valamivel korábban keltem föl és úgy találtam, hogy Sherlock Holmes még nem költötte el a reggelijét. A házi-asszonyunk úgy hozzászókkott az én kései kelésemhez, hogy nekem még nem is terített s a kávé nem volt készen. Türelmetlenül csöngettem s jelentettem ki, hogy készen vagyok.

Azután fölvettem az asztalról egy folyóiratot s olvastam, mialatt lakótársam hallgatagon ropogtatta a piritosát.

Az egyik cikk plajbászszal volt megjegyezve s azt futottam át.

Kissé nagyon is hangzatos czime volt: «Az élet könyve», s azt fejtegette, hogy a figyelmes szemlélő mily sok tudásra tehet szert azzal, ha tüzetesen és rendszeresen vizsgál meg mindent, ami a szeme elé kerül. A cikk - úgy találtam - sajátságos vegyülete volt az éleselméjűségnek és badarságnak. Az okoskodás erős és szabatos volt, de a következtetéseket erőszakosaknak és túlzottaknak találtam. Az író azt állította, hogy egy pillanatnyi arczkifejezésről, izomrándulásról vagy meglesett tekintetről fölismerheti az ember legbensőbb gondolatait. Szerinte a megfigyelésben és okoskodásban jártas embert lehetetlen megcsalni. Következtetései épp oly csálthatatlanok, mint megannyi Euklides-féle tétel. A be nem avatott ember, amíg az ő okoskodása módját nem ismeri, oly meglepőknek találhatja az eredményeket, hogy legalább is «gondolat-olvasó»-nak hiszi őt.

«Egy csepp vizről», ugymond, «a helyesen okoskodó ember fölteheti egy Atlanti-oczeánnak vagy egy Niagarának a lehetőségét, anélkül, hogy akár az egyiket, akár a másikat látta, vagy csak hírét is hallotta volna valaha. Az élet így semmi más, mint egy óriási láncz, melyre azonnal következtethetünk, mihelyt csak egy szemét látjuk. Mint minden más művészet, az okoskodás és következtetés tudománya is olyan, a mely csak hosszas és türelmes tanulmány árán szerezhető meg, s az élet nem elég hosszú ahhoz, hogy halandó ember ebben a tökéletesség fokára juthasson el. Elégedjék meg a kutató a csekélyebb, elemibb feladatokkal. Tanulja meg azt, hogy midőn egy ember-társával találkozik, egyetlen tekintetre fölismerje annak az embernek a multját s foglalkozását vagy hivatását. Gyermekesnek lássék bár ez a gyakorlat, élesíti a megfigyelő képességet s megtanítja az embert arra, hogy mit nézzen és hová nézzen. Az ember kezének a körmeiről, kabátja ujjáról, cipőjéről, nadrágja térdéről, mutató- és hüvelykujjának bőrkeményedéséről, inge gallérjáról, arczkifejezéséről - eme dolgok mindegyikéről világosan fölismerhető az illető foglalkozása. Hogy aztán mindez együttvéve föl ne világosítaná a figyelmes szemlélőt bármikor is, az csaknem felfoghatatlan».

- Micsoda üres szószátyárkodás! - kiáltottam föl, lecsapva az asztalra a folyóiratot. - Soha életemben nem olvastam ilyen haszontalanságot.

- Mi az? - kérdé Sherlock Holmes.

- Ez a cikk, - felelém, rámutatva a kávéskanállal, a mint hozzáfogtam a reggelihez. Látom, hogy ön olvasta, mert hiszen meg is jelölte. Azt nem tagadom, hogy ügyesen van írva; de mégis bosszant. Nyilván valami szoba-filozófusnak az okoskodása, ki a karosszékében henyélve gondolta ki ezeket a badarságokat. A gyakorlati életben semmi hasznuk sem lehet. Szeretném azt az uriembert a földalatti vasut egy harmadik osztályu kocsijába becsukatni, hogy aztán mondja meg minden utitársáról, hogy kinek milyen a foglalkozása. Ezret mernék tenni egy ellen, hogy nem találja ki.

- Elveszteni a fogadását, - jegyzé meg Holmes nyugodtan. - Ami magát a cikket illeti, azt én irtam.

- Ön?

- Én. Nekem különös hajlamom van a megfigyelésre és okoskodásra. Az elmélet, melyet a cikkben kifejtek s melyet ön agyrémnek gondol, valójában igen gyakorlati valami - annyira gyakorlati, hogy azzal keresem a kenyereimet.

- Hogyan? - kérdém csaknem önkéntelenül.

- Hát lássa, nekem saját külön mesterségem van. Ugy hiszem, ebben a nemben az egyetlen vagyok a világon. Tanácsadó detektív vagyok, ha ugyan meg tudja ön érteni, hogy mi az. Itt Londonban tömérdek hivatalos detektív és nagyszámu magádetektív van. Mikor ezek az emberek meg vannak akadva, eljönnek hozzám, s én aztán ráigazítom őket a helyes nyomra. Előadják nekem az összes körülményeket s én, a bűntények történetének ismerete alapján, rendszerint utba tudom őket igazítani. A gonosztettekben nagy családi hasonlatosság mutatkozik, s ha az embernek ezer bűnténynek a részletei a kisujjában vannak, akkor valóságos csoda, ha az ezeregyediket ki nem tudja sütni. Lestrade jó hírnevű detektív. A minap egy okmányhamisítási ügyben megakadt, s azért járt nálam.

- Hát a többi látogató?

- Azokat jobbadán a magán tudakozó-intézetek küldik hozzám. Csupa olyan emberek, akik zavarban vannak valami miatt s szükségük van egy kis felvilágosításra. Én meghallgatom az elbeszéléseiket, ők meghallgatják a felvilágosításaimat, s azután kiadják a tiszteletdíjamat.

- Azt akarja ezzel mondani, hogy ön anélkül, hogy a szobájából kimenne, meg tud oldani oly csomókat, amikkel más emberek nem tudnak boldogulni, jóllehet a részleteket a tulajdon szemökkel látták?

- Ugy van. Nekem ebben a részben bizonyos találékonyságom van. Olykor azonban fordul elő eset, amely kissé bonyolultabb. Akkor aztán ki kell mozdulnom és személyes meggyőződéseket szereznem. Amint láthatja, nekem egész halmaz különféle ismereteim vannak, amelyeket felhasználok és a melyek csodálatosan megkönnyítik a feladatomat. A megfigyelésnek és okoskodásnak ama szabályai, melyeket abban a cikkben kifejtettem s melyek az ön megvetését érdemelték ki, rám nézve a gyakorlati munkában megbecsülhetetlen értékűek. A megfigyelés nekem már második természetem. Ön meglepettnek látszott, mikor első találkozásunkkor mindjárt megmondtam önnek, hogy Afghanistanban járt...

- Ezt természetesen hallotta valakitől.

- Szó sincs róla. Tudtam, hogy ön Afghanistanból került haza. Hosszas megszokásnál fogva gondolataim olyan gyorsasággal villantak keresztül az agyamon, hogy a következtetéssel rögtön készen voltam, anélkül, hogy az okoskodás lánczolatáról számot adtam volna magamnak. Pedig ez a lánczolat nem is volt olyan egészen egyszerű. Okoskodásom folyamata ez volt: «Ime egy uriember, aki orvosnak látszik, de egyuttal katonás külsejű. Világos hát, hogy katonaeorvos. Nemrég jöhetett haza a forró égöv alól, mert az arcza sötétbarna; pedig ez nem természetes színe a bőrének - hiszen a keze csuklója fehér. Viszontagságokat szenvedett és betegséget állott ki, miként beesett, megnyult arcza világosan mutatja. Bal karja meg van sérülve, mert mereven, nem természetes módon tartja. Már pedig a forró égövnek mely részében állhatott ki egy angol katonaeorvos annyi viszontagságot és sebesülhetett meg mostanában? Világos, hogy csakis Afghanistanban»... Ez az egész okoskodás azonban nem tartott egy másodperczig. Én aztán megjegyeztem, hogy ön bizonyosan Afghanistanban járt és ön meg volt lepve.

- Így, amint megmagyarázza, igen egyszerű a dolog, - viszonzám mosolyogva. - Ön engem a Poe Edgár Dupinjere emlékeztet. Fogalmam sem volt róla, hogy ilyen emberek a valóságban is léteznek.

Sherlock Holmes felállott és pipára gyujtott:

- Ön természetesen azt hiszi, hogy bókot mond nekem azzal, midőn Dupinnel összehasonlít. Az én felfogásom szerint pedig Dupin nagyon közönséges legény volt. Az a fogása, hogy negyedórai hallgatás után egyszerre csak fennszóval folytatja a barátja elmékedését, igen

közönséges és felszines valami. Volt benne némi analitikai tehetség, azt megengedem, de korántsem volt olyan csodaember, amilyenek Poe képzelte.

- Olvasta a Gaboriau munkáit? - kértem. - Megfelel-e Lecoq annak az ideálnak, melyet ön magának a detektivről alkotott?

Sherlock Holmes gunyosan szisszentett.

- Lecoq nyomorult kontár volt, - viszonzá haragos hangon. - Csupán egy előnyös oldala volt: az erélyessége és kitartása. Az a könyv engem határozottan idegessé tett. A kérdés az volt, hogyan állapítsa meg egy ismeretlen fogolynak a személyazonosságát. Én huszonnégy óra alatt meg tudtam volna ezt tenni. Lecoqnak valami félesztendő kellett hozzá. Oktatást lehetne róla írni detektivek számára, hogy megtanulják: mit ne kelljen tenniök.

Engem kissé bosszantott az, hogy ilyen kicsinylően bánik el Sherlock Holmes két olyan alakkal, akiket én mindig csodáltam.

Odamentem az ablakhoz és kitekintettem a nyüzsgő utcára.

- Ez az én barátom nagyon eszes ember lehet, - gondolám magamban, - de nagyon önhitt is.

- Mai napság már nincsenek büntények és gonosztevők, - folytatá Sherlock Holmes zsörtölődve. - Mi haszna, ha van az embernek esze a mesterséghez? Tisztában vagyok vele, hogy nagy hírnévre tudnék szert tenni. Nincs és nem is volt élő ember, aki annyi tanultsággal és természetes képességgel lett volna ellátva büntények földerítésére, mint én. És az eredmény mi? Nincs felderíteni való büntény, vagy legalább csak olyan igen egyszerű dolgok fordulnak elő, hogy megoldásukhoz a közönséges hivatalos ész is elegendő.

Engem még folyvást bosszantott lakótársam pöffeszkedő modora. Legjobbnek láttam más tárgyra terelni a beszélgetést.

- Vajjon mit kereshet az az ember? - kértem, rámutatva egy szálas, egyszerűen öltözött emberre, ki lassan ballagott elő az utca tulsó felén s figyelmesen nézegette a házszámokat.

Nagy kék levélboríték volt a kezében, s nyilván keresett valakit, akihez küldték.

- Azt a kiszolgált tengerész-altisztet gondolja? - szólt Sherlock Holmes.

- No ez már mégis sok! - gondolám magamban. Tudja, hogy nem csiphetem rajta a füllentésen.

Alighogy ezt elgondoltam, észrevettem, hogy az a bizonyos ember meglátta a mi házszámunkat és sietve jött keresztül a kocsiuton. Erős csöngetést hallottunk, azután egy mély férfihangot, s fölfelé jövő lépteket.

- Sherlock Holmes ur számára, - szólt az ember, belépve a szobába s átadva barátomnak a levelet.

Itt volt a kedvező alkalom, hogy lakótársam önhittségének egy kis leczkét adjak. Ő persze nem gondolt erre, mikor az imént úgy találomra tette a megjegyzést.

- Hallja-e, barátom, - szóltam nyájas hangon az emberhez, - mi a maga foglalkozása?

- Közszolga vagyok, kérem - viszonzá amaz mogorván, - de az egyenruhám most reperáció alatt van.

- Hát azelőtt mi volt? - kértem, gunyos pillantást vetve lakótársam felé.

- Szakaszvezető a tengerész-gyalogságnál. Válasz nem lesz, kérem? Jó.

Összeütötte a sarkát, katonásan szalutált és kiment.

III. FEJEZET. Titokzatos bűneset.

Megvallom, hogy ugyancsak megdöbbenett ez az újabb bizonyítéka annak, hogy barátom elmélete csakugyan gyakorlati értékű. Egyszerre nagy tisztelet gerjedt bennem e csodálatos észtehetség iránt. De valami gyanu mégis motoszkált bennem, az tudniillik, hogy az egész dolog előre ki volt csinálva, hogy engem vele elkápráztasson - ámbár, hogy ezzel mi célja lett volna, nem tudtam felfogni.

Sherlock Holmes, mialatt én ezen gondolkoztam, elolvasta a levelet és szeme azt az üres, fénytelen kifejezést öltötte, mely a magába merülést jelentette.

- Hogy a manóba eszelte azt ki? - kérdém.

- Kieszelted? Mit? - kérdé hevesen.

- Azt, hogy az az ember kiszolgált tengerész-altiszt.

- Nem érek rá haszontalanságokkal bibelődni, - viszonzá Sherlock Holmes nyersen, de azután mosolyogva tette hozzá:

- Bocsásson meg önkéntelen gorombaságomért. Ön félbeszakította a gondolataim menetét. De az talán nem is baj. Ön tehát igazán nem ismerte föl abban az emberben az egykori tengerész-altisztet?

- Nem én.

- Könnyebb volt ezt fölismernem, mint megmagyaráznom, hogy honnan tudom. Ha öntől azt kívánnák, bizonyítsa be, hogy kétszer kettő négy: könnyen meglehet, hogy nehézségekbe fog ütközni, habár teljesen bizonyos is a dologban. Így vagyok ezzel én is. Az utca tulsó feléről is láthattam, hogy annak az embernek a kezefejére nagy kék vasmacska van tetoválva. Ez már tengerézmesterségre vallott. Ugy de emberünknek katonás járása és szabályszerű pofaszakállja is volt. Tehát tengerész-katonának kellett lennie. Magaviseletében bizonyos önérzet és parancsoló rátartóság is mutatkozott, ön is vehette észre, hogy mily fennen hordta a fejét s hogyan bánt a botjával. E mellett derék alkatu, tisztos külsejű, élemedett férfi is volt. Mindez tehát arra a következtetésre vezetett engem, hogy altisztnek kellett lennie.

- Csodálatos! - kiáltottam föl.

- Közönséges valami, - viszonzá Holmes, ámbár az arcza kifejezéséről nekem úgy tetszett, mintha nagyon is jól esett neki az én álméltóságom és csodálatom. - Éppen az imént mondtam, hogy nincsenek már gonosztevők. Ugy látszik, nem volt igazam. Nézze.

S átvette hozzám az asztalon azt a levelet, melyet a közszolga hozott.

Eolvastam s fölkiáltottam:

- Ah, rettenetes!

- Ugy látszik, a dolog kissé elüt a közönségestől, - jegyzé meg Sherlock Holmes nyugodtan. - Nem sziveskednék fennhangon is elolvasni?

Ime a levél, amelyet most felolvastam neki:

«Kedves Holmes ur!

Az éjjel nagy dolog történt a Lauriston Gardens 3. számú házában, tul a brixtoni uton. Czirkáló órszűk éjjel után két óra tájban világosságot látott az említett házban s mivel ez a ház már hosszabb idő óta üresen állott, gyanuja támadt, hogy ott történni kellett valaminek. Az utcaajtót nyitva találta s mindjárt az első szobában, mely teljesen butorozatlan, egy uriasan öltözött embernek a holttestét találta, kinek a zsebében ilyen névjegyek voltak:

ENOCH J. DREBBER
CLEVELAND
OHIO
EGYESÜLT-ÁLLAMOK

Rablás nem történt és semmi jele sincs annak, hogy az illető hogyan halt meg. A szobában vérvomok vannak, de a holttesten semmi sebesülés.

Nem tudjuk megmagyarázni, hogy ez az ember hogyan került az elhagyatott házba s az egész dolog igen rejtelmesnek látszik. Ha ön még a délelőtt folyamán eljöhetne a házba, itt fog találni.

Mindent úgy hagytam, amint volt, amíg önnel nem érintkezem.

Ha nem jöhetne el, szolgálni fogok további részletekkel is és lekötelezettjének vallanám magamat, ha közölné velem becses véleményét.

Igaz hive

Tobias Gregson.»

- Gregson a Scotland Yard legfurfangosabb detektívje, - jegyzé meg aztán Sherlock Holmes. - Ő meg Lestrade valóságos rémei a gonosztevőknek. Gyorskezüek és erélyesek mind a ketten, de bosszantóan közönséges képességük. Azonkívül folyvást össze is vesznek. Olyan féltékenyek és irigyek egymásra, mint egyik szép asszony a másikra. Mulatságos dolog lesz most ebből, ha mind a ketten szimatra indulnak.

Én csak bámultam azon a nyugodtságon, a melylyel barátom csevegett.

- Itt bizonyára egy pillanatot sem szabad elveszíteni, - kiáltottam föl. - Ne menjek le s hívjak önnek bérkocsit?

- Nem vagyok még benne bizonyos, hogy elmegyek-e. Egyike vagyok a világ leglustább, legrenyhébb ficzkóinak - már tudniillik, mikor olyan a szeszélyem, mert máskor elég fürge tudok lenni.

- De hisz éppen itt az alkalom, amelyre vágyakozott.

- Édes barátom, mi érdekem van nekem abban? Föltéve, hogy kiderítem az egész dolgot, bizonyosra veheti ön, hogy Gregson, Lestrade és társaik fogják zsebrerakni a dicsőséget. Így van az, ha az ember nem hivatalos személy.

- De Gregson egyenesen fölkéri önt, hogy legyen segítségére.

- Igaz. Tudja, hogy különb vagyok nálánál s négyszemközt el is ismeri ezt, de inkább kivágná a nyelvét, semhogy más előtt is megvallja. Hanem azért elmehetünk oda s megnézhetjük a dolgot. Majd a magam szakállára fogok nyomozni. Ha egyéb eredmény nem lesz, legalább nevezhetek rajtok egyet. Gyerünk!

Magára kapta a felöltőjét s olyan módon sürgött-forgott, mely azt mutatta, hogy most az erélyes hajlam kerekedett felül benne.

- Vegye a kalapját, - mondá.

- Azt akarja, hogy én is menjek?

- Ha jobb dolga nincs, miért ne?

Egy perczzel utóbb már bérkocsiban ültünk s vágatva robogtunk a brixtoni ut felé.

Borult, ködös reggel volt és fakó fátyol lebegett a háztetők fölött, mintha árnyéka volna a sáros utcáknak. Utitársam a legjobb kedvében volt s vidáman csevegett a cremoniai hegedűkről s a Stradiváriusok és Amatik közt való különbségről. Én azonban hallgatag voltam, mert a csunya idő s a végzetes eset, amelyben eljárandók voltunk, meglehetősen levertté tett.

- Ugy látszik, ön nem igen sokat gondolkozik a szóban forgó eseten, - szólaltam meg végre, félbeszakítva Holmes barátom zenészeti értekezését.

- Nincsenek még adataim, - viszonzá. - Már pedig roppant hiba, elmélkedni addig, míg az összes körülményeket nem ismerjük. Az ilyesmi megzavarja a helyes ítéletet.

- Az adatokat mindjárt meg fogja kapni, - mondtam, s ujjammal balra mutattam. Ez itt a brixtoni ut, s amott a kérdéses ház, ha nem tévedek.

- Ugy van. Álljon meg, kocsis!

Még legalább száz méternyire voltunk a háztól, de Sherlock Holmes erővel azt kívánta, hogy szálljunk le s utunk végső részét gyalog tettük meg.

A Lauriston Gardens 3. számú háza baljóslatu, szinte fenyegető külsejű volt. Mindössze négy ház állt ott egy csoportban, az utca vonalától valamennyire befelé huzódva s ezek közül kettő üresen állott, három-három sor szennyes, mosatlan, rideg ablakkal, melyeknek egyhanguságát csak itt-ott szakította meg egy-egy fölragasztott czédula ily felirással: «Kiadó».

Az utcától mindenik házat kicsiny, gyér növényzetű kert választotta el, amelyen sárgás, agyagból és porondból vegyes talaju keskeny gyalogut vezetett keresztül. A föld mindenütt síkos volt az esőtől, mely egész éjjel hullott. A kertet három láb magasságu téglafal s fölibe ácsolt farács kerítette.

E kerítéshez támaszkodva állott egy marczona képű rendőr, körülvéve egy csapat bámészködőtől, kik előre nyujtott nyakkal lesték, hogy nem pillanthatnának-e meg valamit abból, ami ottbenn történik.

Azt gondoltam volt, hogy Sherlock Holmes rögtön be fog sietni a házba és azonnal belemerül a rejtelmes eset kutatásába. De ő semmi ilyes szándékot nem mutatott. Olyan egykedvűséggel, mely a fenforgó körülmények közt tüntetéssel látszott határosnak, járkált föl s alá a gyalogut kövezetén s nézegette közömbösen a talajt, az eget, a szemközt való házakat, meg a lézkerítés vonalát. Ezt elvégezvén, lassacskán lépdelt tova a kerti ösvényen, vagyis inkább az ösvényt szegélyező gyepeken, szemét folytonosan a földre szögezve.

Két izben megállott s egyszer mosolyogni is láttam és mormogott is valamit, ami megelégedésre vallott.

Az átázott agyagos talajon lábnyomok voltak láthatók, de mivel az ösvényen rendőrök is jártak volt, meg nem foghattam, hogy Sherlock Holmes mit remél megtudhatni e lábnyomokból. De oly rendkívüli bizonyítékaim voltak lakótársam gyors felfogásáról és éleslátásáról, hogy meg voltam róla győződve, hogy ő sok olyat láthat meg, ami én előttem rejtve marad.

A ház ajtajában magas, sápadt képű, kenderhaju emberrel találkoztunk, kinek jegyzetes könyvecske volt a kezében s ki sietve rohant Sherlock Holmes elé és fogott vele melegen kezét.

- Igazán lekötelez, hogy eljött, - monda. - Ügyeltem rá, hogy változatlan és érintetlen állapotban maradjon minden.

- Kivévé ezt! - viszonzá Sherlock Holmes, az ösvényre mutatva. - Ha bölény-csordát hajtottak volna erre, az sem csinálhatott volna nagyobb zavart. No de ön mindenesetre levonta már a maga következtetéseit, Gregson, mielőtt ezt megengedte.

- Nagyon sok dolgom volt benn a házban, - mondá a detektív kitérően. - Lestrade kollégám is itt van. Abban biztam, hogy ő majd ügyel erre.

Holmes rám nézett és gunyosan huzta fel a szemöldökét.

- No, ha két olyan ember van együtt, mint ön meg Lestrade, akkor valamely harmadiknak nem sok dolga akadhat, - mondá.

Gregson önelégültséggel dörzsölte a kezét.

- Hát hiszen úgy tartom, mindent megtettünk, amit lehetett, - viszonzá. - De nagyon különös az eset, s én tudtam, hogy ön szereti az ilyeneket.

- Nem bérkocsiban jött ide, ugyebár? - kérdé Sherlock Holmes.

- Nem.

- És Lestrade sem?

- Az sem.

- Akkor hát menjünk be s nézzük meg a szobát, - tevé hozzá Sherlock Holmes, mintha valami okozati összefüggés volna a két dolog közt. Azzal előre ment, követve Gregsontól, kinek a vonásai meglepetést fejeztek ki.

Keskeny, pádimentomos, poros folyosó vezetett a konyhához és mellékhelyiségekhez. Az ajtók jobbra és balra nyíltak innen. Ezek egyike nyilván hetek óta volt már zárva. A másik ajtó az ebédlőbe nyílt, abba a helyiségbe, amelyben a rejtelmes eset történt.

Holmes belépett s én azzal az elszorultsággal követtem, melyet a halál jelenléte okoz.

Tágas, négyszögletű szoba volt, mely a butorok teljes hiányánál fogva még tágasabbnak látszott. Közönséges papirkárpit borította a falakat, mely itt-ott foltos volt a nyirkosságtól s egyes részei leszakadva fityegtek alá, látni engedve a nyers, sárga vakolatot.

Az ajtóval szemközt czifra kandalló volt, fehér márványt utánozó diszitéssel. A kandalló párkányának egyik szögletére vörös viaszgyertyadarab volt felállítva.

A szoba egyetlen ablaka olyan szennyes volt, hogy a világosság csak homályosan szűrődhetett be rajta, bizonytalan szürkességben tüntetve föl mindent s csak öregbitve a vastag porréteg által okozott fakó egyhangúságát.

Mindezeket a részleteket én csak utólag vettem észre. E pillanatban figyelmemet az az ijedelmes, mozdulatlan alak kötötte le, mely a padozaton hevert s üres, üvegesült szemekkel meredt föl a színeveszett mennyezetre.

Negyvenhárom-negyvennégy éves, középtermetű, széles vállu ember volt, kemény, fekete kondor hajjal s rövid, sörtés szakállal. Nehéz posztó-kabát és mellény volt rajta, világos nadrág s mocsoktalan gallér és kézelő. Gondosan kefélt fényes cilinderkalap volt melléje téve a padlóra.

Kezei ökölre voltak szorulva s karjai szétvetve, alsó végtagjai pedig egymásra vetve és összehuzva, mintha a halál küzdelme igen fájdalmas lett volna.

Merev arczára a borzalomnak, sőt, úgy rémlett, a gyűlöletnek is iszonyu kifejezése volt ráfagyva, a minőt soha még emberi vonásokon nem láttam. Az a kaján, rémes eltorzultság, az alacsony homlokkal, lapos orral és kidülledő állal együtt valami sajátságos majomszerű külsőt adott ez embernek, melyet még csak növelt a fetregő, természetellenes helyzet.

Sok alakban láttam a halált, de sohasem jelentkezett előttem félelmesebb módon, mint abban a homályos, rideg szobában, mely London egyik legfőbb külvárosi utvonálára nézett ki.

A szikár, agárforma Lestrade az ajtó közelében állott s köszöntött bennünket.

- Ez az eset feltűnést fog kelteni, - mondá. - Nem ismerek hozzáfoghatót, pedig nem vagyok mai csirke.

- Semmi utbaigazítás, - mondá Gregson.

- Semmi nyom, - erősíté Lestrade.

Sherlock Holmes odament a holttesthez, s letérdelve, figyelmesen vizsgálta.

- Bizonyosak benne, hogy nincs rajta sebesülés? - kérdé, rámutatva a köröskörül látható számos vérfoltra.

- Teljesen, - felelt egyszerre mind a két detektív.

- Akkor ez a vér természetesen másé - még pedig alkalmasint a gyilkosé, ha ugyan gyilkossággal van dolgunk. Az eset élénken emlékeztet Van Jansen halálának a körülményeire... Utrechtben történt, 1834-ben. Emlékszik az esetre, Gregson?

- Nem én.

- Olvassa el - nagyon jó lesz. Semmi új sincs a nap alatt. Előfordult már minden.

Mialatt beszélt, fürgé ujjai ide-oda futkostak, tapogatva, nyomkodva, gombokat nyitogatva, vizsgálódva, mialatt szemében ugyanaz a messzerévedező kifejezés volt látható, amelyről már szóltam.

Vizsgálódását olyan gyorsan végezte, hogy az ember alig sejtette volna pontosságát és tüzettségét. Végre megszagolta a halott ajkát, s azután megnézte a «patent» czipőjének a talpát.

- Egyáltalában nem mozdították meg a holttestet? - kérdé.

- Éppen csak annyira, amennyire a vizsgálat végett szükséges volt.

- Elvihetik a halottas-házba, - végzé Sherlock Holmes. - Nincs rajta több megtudnivaló.

Gregsonnak kéznél volt négy embere egy gyalogpaddal. Hivására bejöttek, fölvettek a halottat s kivitték. Amint fölemelték, egy gyűrű koppant le a földre s gurult tova.

Lestrade fölkapta s bámész szemekkel nézte.

- Itt asszony járt! - kiáltott föl. - Ez női jegygyűrű.

S mialatt beszélt, elibünk tartotta a gyűrűt a tenyerén.

Mindnyájan körülállottunk és néztük. Semmi kétség sem lehetett benne, hogy az aranykarika valamikor menyasszonyi ujjat ékesített.

- Ez zavarosabbá teszi a dolgot, - mondá Gregson. - Pedig bizony elég homályos volt eddig is.

- Nem gondolja, hogy talán inkább egyszerűbbé teszi? - jegyzé meg Sherlock Holmes. - Abból semmit sem tudunk meg, ha ezt a gyűrűt bámuljuk. - Mit találtak a halott zsebeiben?

- Itt van minden, - felelt Gregson, egy csomó apróságra mutatva, melyek a lépcső felső fokára voltak halmozva. - Aranyóra, 97,163-as számu, Barraud londoni gyáros nevével. Arany «Albert»-láncz, igen nehéz és erős. Aranygyűrű, szabadkőművesi jegygyel. Arany-melltű, bulldogfővel, melynek a szemei rubintok. Kordovánbörtárcza, Enoch J. Drebber nevét viselő névjegyekkel, mely név megfelel a fehérműben talált E. J. D. betűknek. Pénzes erszény nem volt nála, de a zsebekben hét font és tizenhárom shillingre rugó összeget találtunk, továbbá Boccaccio Dekameronjának egy zsebkiadását, melynek első lapjára a Joseph Stangerson név van írva. Ott van még két levél is - az egyik E. J. Drebbernek, a másik Joseph Stangersonnak szól.

- És hová vannak czimezve?

- A Strandon levő amerikai bankhoz, azzal a megjegyzéssel, hogy a jelentkező czimzetteknek átadandók. Mind a két levél a Guion-gőzhajós társaságtól való s vonatkozik a társaság hajójának Liverpoolból való indulására. Világos, hogy ez a szerencsétlen ember épp vissza akart utazni New Yorkba.

- Iparkodtak értesülést szerezni arról a Stangerson nevű emberről?

- Azonnal megtettem az intézkedést, - viszonzá Gregson. - Hirdetést küldtem minden laphoz és egy emberem elment az amerikai bankba, de még nem jött vissza.

- Hát Clevelandban nem tudakozódtak?

- Mindjárt reggel sürgönyöztünk.

- Mit?

- Egyszerűen előadtuk a körülményeket s kértünk mindennemű felvilágosítást, ami hasznunkra lehet.

- És nem tudakozódtak egyes részletekre vonatkozólag, amik önök előtt különösnek tünnek föl?

- Stangerson felől tudakozódtam.

- Egyébről nem? Nincs itt oly mozzanat, mely körül az egész dolog forog? Nem szándékozik újra sürgönyözni?

- Elmondtam mindent, ami mondandóm volt, - viszonzá Gregson sértődött hangon.

Sherlock Holmes - jól láthattam - nevetett magában s valami megjegyzést készült tenni, midőn Lestrade, ki a belső szobában volt, mialatt mi ezt a társalgást az előcsarnokban folytattuk, közénk lépett s fontoskodóan és önelégülten dörzsölte a kezét.

- Mr. Gregson, - mondá, - épp e pillanatban rendkívül fontos felfedezést tettem, olyat, amely mindenesetre elkerülte volna a figyelmünket, ha én gondosan meg nem vizsgálom vala a falakat.

A kicsi ember szeme csakugy csillogott, amint ezt mondta s nyilván el volt telve diadalérzettel, hogy kartársát leleményességével «legyürte.»

- Jöjjenek csak, - mondá visszafordulva a szobába, melynek a levegője könnyebbnek tetszett, mióta ezt a rémes valamit kivitték belőle. - Tessék ideállani!

Gyujtót rántott el a cipője talpán s azután feltartotta a fal közelébe az égő fácskát.

- Nézzék! - mondá diadalmasan. - Mondottam már, hogy a papirkárpit itt-ott le volt szakadozva a falakról. A most mutatott helyen nagy darab volt leválva, csupaszon hagyva a nyers vakolatot. Arra a csupasz helyre pedig vérvörös betűkkel ez a szó volt fölmázolva:

RACHE

- Nos, mit szólnak hozzá? - kiáltott föl a detektív, mint valami kikiáltó a komédiás-bódé előtt.

- Ezt azért nem láttuk előbb, mert a szoba legsötétebb részében van és senkinek sem jutott eszébe, hogy ide is nézzen. Ezt a gyilkos írta a tulajdon vérével. Nézzék ezt a foltot, mely azt mutatja, hogy a vér mint pergett alá a falon! Ez a körülmény mindenesetre kizárja az öngyilkosság föltevését. Miért választotta a gyilkos éppen ezt a helyet az írásra? Azt is megmondom. Nézzék azt a gyertyát ott a kandalló párkányán. A gyertya akkor meg volt gyujtva, s ha égett, ez a szöglet a legjobban volt megvilágítva, holott most a legsötétebb része a helyiségnek.

- Hát aztán mi jelentősége van ennek most, hogy ön megtalálta? - szólt Gregson kicsinylő hangon.

- Mi jelentősége van? Hát az a jelentősége van, hogy a gyilkos a Rachel nevet akarta ideírni, de megzavarták, mielőtt az utolsó betűt is fölmázolhatta volna. Emlékezzenek a szavamra: ha a dolog kiderül, látni fogják, hogy valami Rachel nevű nőszemélynek is köze van hozzá. Csak tessék nevetni, Mr. Sherlock Holmes! Lehet ön igen eszes és találékony ember, de a régi kitanult vizsla mégis csak legjobban hajtja fel a vadat.

- Oh, bocsánatot kérek, - viszonzá Sherlock Holmes, ki önkéntelen harsány kacajával megsértette a kis ember büszkeségét. - Önnek mindenesetre érdeme az, hogy közülünk mint legelső találta ezt meg és igaza van abban is, hogy ezt mindenesetre az a második személy írta, akinek a múlt éjjeli titokzatos dologban része volt. Eddig még nem vizsgálhattam meg ezt a szobát, de szives engedelmmükkel most megteszem.

Azzal előrántott a zsebéből egy mérőszalagot meg egy nagy kerek nagyító-lencsét. Ezzel a két szerszámmal fölfegyverkezve zajtalanul járt-kelt a szobában, olykor megállva, olykor letérdelve s egyszer egészen arcra is feküdvé. Annyira bele volt merülve ebbe a munkájába, hogy úgy tetszett, mintha egészen elfeledte volna a mi jelenlétünket, mert folyvást mormogott, beszélggett magában, közben egyet-egyét kiáltva, szisszegetve, füttyentve, mintha olykor biztatná magát vagy újabb reményt meritene.

Mialatt néztem, önkéntelenül is valami kitünően betanított vizslára gondoltam, amint előre-hátra villan, szökdel a koverben, nagy buzgóságában nyöszörögve, szűkülve, míg végre újra megtalálja az elvesztett szimatot.

Husz perczig vagy még ennél tovább is tartott ez a vizsgálódás, mialatt a leglelkiismeretesebb pontossággal méregetett ki távolságokat, olyan jegyek közt, amelyeket én teljességgel nem láttam a padlózatán; majd pedig a falon tett hasonló, előttem érthetetlen méréseket.

Egy helyen nagy gonddal kapart össze a padlón egy kis port, melyet papirosba csavart s a zsebébe dugott. Végre nagyító-üvegével megnézte a falon levő üres helyet, a legszorgosabb figyelemmel menve végig minden betűn.

Azután teljesen megelégedettnek látszott, mert visszatette zsebébe a mértéket meg a nagyító-üveget.

Gregson és Lestrade az ő műkedvelő-kollégájok vizsgálódását nagy kíváncsisággal és némi kicsinyléssel nézték volt. Nyilván semmiképp sem méltányolták azt a tényt, amelylyel én már tisztában kezdtem lenni, hogy tudniillik Sherlock Holmesnek minden legcsekélyebb mozdulásával valami határozott, gyakorlati célja van.

- Nos, mi a véleménye? - kérdék tőle mind a ketten.

- Megfosztanám önöket az érdem dicsőségétől, ha segédkezni mernék önöknek, - mondá Sherlock Holmes. - Önök olyan jól csinálják a dolgukat, hogy kár lenne, ha bárki is beleavatkoznék.

Utánozhatatlan gunyosság volt a hangjában, amint ezt mondta.

- Ha szivesek lesznek értesíteni a nyomozásaik folyamáról, a legnagyobb készséggel fogok segédkezni akkor, ami tőlem telik. Addig is azonban szeretnék beszélni azzal a rendőrrel, aki a holttestet itt megtalálta. Nem mondanák meg a nevét és a lakását?

Lestrade belepillantott a jegyzetes könyvecskéjébe.

- John Rance, - mondá. - Ma éppen szabad napja van. Lakása: Kennigton-Park-Gate, Audley-Court 46. szám.

Holmes feljegyezte magának a címet.

- Gyerünk doktor, - szólott hozzám, - keressük föl ezt az embert és beszéljünk vele.

Aztán visszafordult a két detektívhez s hozzátevé:

- De mégis mondok valamit, a minek esetleg hasznát vehetik. Itt gyilkosság követődött el, s a gyilkos nem nő volt, hanem férfi, még pedig hat lábánál magasabb, élete derekán levő férfi; a lába a természetéhez képest kicsiny; durva, vágott-orru czipő volt rajta, és «Trichinopoly» szivart szitt. Együtt jött ide az áldozatával egyfogatu bérkocsin; a lónak három ócska patkója volt, a negyedik pedig - az elülső jobb lábán - uj. A gyilkosnak minden valószínűség szerint piros arcza van s a jobbkeze körmei feltűnően hosszúak... Ez mindössze csak néhány adat, de felhasználható.

A két detektív kételkedő mosolylyal nézett egymásra.

- Ha csakugyan meggyilkolták azt az embert, hát vajjon hogyan, mivel gyilkolták meg? - kérde Lestrade.

- Méreggel, - felelt rá Sherlock Holmes kurtán, s kifelé indult.

Az ajtóban még egyszer megfordult s hozzátevé:

- Még egyet, Lestrade. A Rache német szó, s azt teszi: «bosszu». Így hát ne is vesztegessen az idejét Rachel kisasszonynak a keresésével.

S kiröppentvén ezt a parthusi nyilat, eltávozott, szájtátva hagyván ott a két versenytársat.

IV. FEJEZET. Rendőri ügyesség.

Egy óra volt, mikor a végzetes házat odahagytuk. Sherlock Holmes elvezetett a legközelebbi táviró hivatalba, ahol hosszú sürgönyt adott fel. Azután bérkocsit szólított s megadta a kocsisnak Lestradetől kapott címet.

- A legbiztosabb dolog mindig az első kézből vett értesülés, - jegyzé meg Sherlock Holmes, amint beültünk: s a kocsi elindult. - Nekem természetesen már megállapodott véleményem van a dolgról; de azért nem árt, ha megtudjuk még azt, ami megtudható.

- Ön bámulatba ejt engem, Holmes - mondám. - Csak nem akarja azt állítani, hogy teljesen bizonyos mindama részletek és adatok felől, amiket a rendőröknek elmondott?

- De igen. Tévedésről itt szó sem lehet, - viszonzá lakótársam. - A legelső dolog, amit megérkezésünkkor észrevettem az volt, hogy egy bérkocsinak a kerekei mély nyomot hagytak az ut sarkában. Már pedig az elmúlt éjszakáig másfél hét óta nem volt eső, úgy hogy azok a kerekek, melyek azt a nyomot vajták, csakis az éjjel járhattak itt. Látható volt különben a ló patkóinak a nyoma is, és pedig az egyik patkó körvonalai élesebbek és tisztábbak voltak a másik háromnál, világos jelül annak, hogy az az egy patkó uj. Minthogy pedig a bérkocsi az eső után volt itt, a reggel folyamán pedig kocsin ide senki sem jött - miként Gregson erősíti - ebből az következik, hogy az a bérkocsi az éjjel járt itt s hogy az hozta ide azt a két embert.

- Ez elég egyszerű magyarázat - mondám helybenhagyóan. - De hát annak a másik embernek a magassága?

- Hát hiszen az ember magassága tiz esetből kilenczben kiszámítható a lépése hosszúságából. Ez nagyon egyszerű számvetés, amelylyel fölösleges önt untatnom. Annak az embernek a

lépését tisztán láthattam nemcsak künn a sárban, hanem benn a szoba porában is. Ezenkívül volt még valami, ami a számításomat ellenőrizhette. Mikor valaki a falra ír, ösztönszerűen úgy cselekszik, hogy írása egy vonalban lesz a szemével. Az az írás pedig a padozattól hat lábnál valamivel magasabban volt. Gyermeekjáték az egész.

- Hát az életkora?

- Az sem valami nagy dolog. Ha valaki ötödfél lábnyira tud minden különösebb erőfeszítés nélkül ugrani, az semmiesetre sem lehet valami vén ember. Már pedig éppen ilyen szélességűnek találtam a kertben a tócsát, amelyen az az ember átvette magát. A patent-czipős ember szépen megkerülte a tócsát, a vágott-orru czipős pedig egyszerűen átugrotta, amit bizonyára nem tett volna, ha könnyűnek nem találta volna s ha nem bizott volna az ugrólépése hosszúságában. Nincs ebben semmi különös titokzatosság. Én egyszerűen csak alkalmazom a mindennapi életre azokat az észleleteket és következtetéseket, melyeket cikkemben fejtegettem. Van-e még valami, amit nem értett?

- A hosszú körmök, meg a Trichinopoly-szivar.

- Azt a szót vérbe mártott mutató-ujjal írta valaki a falra. Nagyító üveggel fölismerhettem, hogy a vakolat a betűk testén kissé le volt kaparva, ami nem történhetett volna, ha az illető ember körmei rövidre lettek volna metélve. Azután a padlóról fölszedtem egy kis hamut. Sötét színű és pelyhes állományú volt - olyan, amilyen csakis a Trichinopoly-szivar hamuja lehet. Én egész külön tanulmány tárgyává tettem a szivarhamukat, elannyira, hogy monografiát is írtam erről a tárgyról. Dicsekedni merek vele, hogy egy tekintetre fölismerem bármely forgalomban levő szivarnak vagy dohánynak a hamuját. Épp az ilyen részletekben különbözik az igazi detektív a Gregson- és Lestrade-fajtától.

- Hát a piros arc? - kérdém még.

- Oh, az már valamivel merészebb állítás, ámbar nem kétlem, hogy ebben is igazam volt. Hanem a dolgok jelen állása mellett azt még most ne kérdezze tőlem.

- Igazán mondom, szédül bele a fejem. Minél többet gondolkozik az ember az eseten, annál titokzatosabbnak tűnik fel az egész. Hogyan került az a két ember - ha csakugyan két ember volt - egy üresen álló házba. Hova lett a kocsis, aki odahozta őket? Hogyan kényszerítheti egyik ember a másikat arra, hogy mérget vegyen be? Honnan való az a vér? Mi lehetett a gyilkos célja, holott rablási szándék föl nem tehető? Hogyan került oda az a női gyűrű? És különösen mért mázolta az a másik ember, mielőtt odább állott, a falra ezt a német szót: R a c h e ? Megvallom, semmi módját sem látom annak, hogy mindezeket a részleteket össze lehessen egyeztetni.

Sherlock Holmes helyeslően mosolygott.

- Ön velősen és tüzetesen foglalja egybe a helyzet nehézségeit, - viszonzá. - Sok dolog homályos még, habár a fő körülményekre nézve már meg vagyok állapodva. A mi szegény Lestradenek a fölfedezését illeti, az a tettes részéről csak egyszerű fogás volt, hogy a rendőrséget tévútra vezesse s holmi szocializmust, titkos társaságot sejtessen. Annyi bizonyos, hogy azt a szót nem német ember írta. Az A betű, ha jól megnézte ön, nagyon hasonlít a német formához. Már pedig a valódi német, ha nyomtatott nagybetűvel ír valamit, mindig a latin betűket használja, mert tudja, hogy a nagybetűkből álló szavak olvashatatlanok; amiből egész bizonyossággal következtethetjük, hogy az az írás nem német embertől ered, hanem olyantól, aki ügyetlenül tulságba vitte a szerepét. Amint mondám, egyszerű fogás ez csak, hogy a nyomozást helytelen irányba terelje. Többet nem igen szeretnék most önnek mondani, kedves doktor. Hiszen tudja, hogy a bűvész igen sokat veszít az értékéből, mihelyt a fogásai meg vannak

magyarázva; és ha én a kelleténél többet árulok el a módszeremből, ön arra a következtetésre fog jutni, hogy utoljára is igen közönséges ember vagyok.

- Ezt nem fogom mondani soha! - felelém. - Ön a bűnyomozást oly közel hozta a tudomány színvonalához, mint más ember soha.

Sherlock Holmes elvörösödött örömeiben ettől a dicsérettől, meg a komoly hangtól, amelyen mondtam. Vettem már észre, hogy nagyon érzékeny a hizelgés iránt és épp úgy szereti magát dicséرتetni, mint akármicsoda fiatal leány a szépségét.

- Egyet még megmondok, - tevé hozzá. - A patent-czipő meg a vágott-orru együtt jött oda bérkocsiban, együtt haladtak végig a kerti ösvényen, még pedig a lehető legbarátságosabb módon, minden valószínűség szerint karöltve. Mikor a szobába értek, fel s alá járkáltak - vagyis inkább a patent-czipő megállott, a vágott-orru pedig járkált. Mindezt világosan olvashattam ki a padozat porából; sőt kiolvashattam belőle azt is, hogy amint járkált, egyre izgatottabb lett. Mutatja ezt lépéseinek a fokozatos hosszabbodása. Ezalatt folyvást beszélt s nyilván dühre tüzelte föl magát. Azután következett a tragédia... Már most elmondtam önnek mindent, amit tudok, mert a többi csak hozzávetés, találgatás. De elég jó alapunk van arra, hogy a nyomon tovább haladhassunk. Most azonban sietnünk kell, mert délután el akarok menni a Hallé hangversenyére, meghallgatni Norman-Nerudát.

Mialatt ez a beszélgetés folyt, bérkocsink számos piszkos utcán és ronda sikátoron robogott keresztül. A legmocskosabbak egyikében a kocsis hirtelen megállította lovát.

- Az ott az Audley-Court, - mondá, egy keskeny kapunyílásra mutatva. - Visszajövet itt fognak az urak találni.

Ez az Audley-Court nem volt valami vonzó helyiség. A keskeny kapu-folyosó négyszögletű kikövezett udvarra vezetett, mely szennyes lakásokkal volt övezve. Szurtos gyermekek csoportjain és szárításra felakgatott ruhasorokon haladtunk keresztül a 46-os számig, melynek az ajtaján keskeny réztáblácska volt látható a John Rance nevével. Kérdésünkre azt felelték, hogy Mr. Rance még fekszik s bevezettek bennünket egy kis nappali szobába, hogy ott várjuk a házigazdát.

Nemsokára elő is jött s kissé ingerültnek látszott, hogy álmából fölzavarták.

- Megtettem a jelentésemet a hivatalban, - mondá.

Sherlock Holmes kivett a zsebéből egy fél sovereignt s elmerengve játszott vele.

- Ugy gondoltuk, hogy legjobb lenne, ha közvetlenül az ön szájából hallanók az egészet - mondá.

- Szívesen elmondok az uraknak mindent, amit tudok, - felelt a rendőr, le nem véve szemét az aranyról.

- Nohát beszélje el a történeteket a maga módja szerint.

Rance leült a kanapéra, s összevonta a szemöldökét, mint aki el van tökélve arra, hogy elbeszéléséből semmi fontosabb részletet sem fog kihagyni.

- A legelején kezdem, - mondá. - Az én szolgálati időm esteli tiz órától reggeli hat óráig van. Éjjeli tizenegy órakor verekedés volt a «fehér nyul»-ban, de azonkívül semmi zavar sem fordult elő az örterületemen. Éjfél után egy órakor megeredt az eső és összetalálkoztam a Harry Murcherrel - ki a Holland-Grovera ügyel, s együtt álltunk, beszélgetve a Henriette-street szögletén. Egyszer aztán - úgy két óra tájban - azt gondoltam magamban, hogy jó lesz végig nézni a Brixton-Roadon, ha vajjon rendben van-e ott minden. Az ut szörnyen sáros és elhagyatott volt. Egy lélekkel sem találkoztam az egész uton, legfőlebb egy-két bérkocsival.

Ballagtam, ballagtam lefelé a hosszú uton, azt gondolva magamban, hogy milyen jó lenne egy pohár meleg grog, amint egyszerre csak valami világosságot pillantottam meg abban a bizonyos házban. Már pedig tudom, hogy a Lauriston-Gardensnek az a két háza üresen áll, mert a gazdájuk semmi szín alatt sem akart gondoskodni a falak kiszáritásáról, jöllehet az utolsó lakója tifuszban halt meg. Szörnyen megdöbbenem hát, hogy világosságot láttam abban az ablakban és az a gyanum támadt, hogy ott valami bajnak kell lennie. Keresztül mentem a kerten s mikor a ház ajtajához értem...

- Megállott s azután visszatért a kert ajtajához, - szakítá félbe Sherlock Holmes. - Miért tette ezt?

John Rance ijedten hökkent hátra, s olyan arccsal nézett Sherlock Holmesra, mely a legnagyobb álmétkodást fejezte ki.

- Való igaz, uram, - mondá, - ámbár csak az Isten volna a megmondhatója, hogy ezt honnan tudja. Hát, kérem szívesen, mikor a ház ajtajához értem, olyan csendes és elhagyatott volt minden, hogy azt gondoltam magamban, nem ártana, ha volna mellettem valaki. Én bizony nem félek ebben a földi életben semmitől; de azt gondoltam el magamban, hogy talán annak a tifuszban meghalt embernek a lelke jár ott a házban s nézegeti a nyirkos falakat. Ez a gondolat megdöbbenett s azért fordultam vissza a kertajtóhoz, megnézni, hogy nem láthatnám-e a Murcher lámpását; de se Murchernek, se más emberi léleknek hire sem volt sehol.

- Nem volt az utcán senki?

- Egy élő lélek, de még egy kutya se. Azután összeszedtem magamat, visszamentem s benyitottam az ajtót. Bent folyvást csendes volt minden. Egyenesen bementem abba a szobába, ahol a világosság volt. Egy szál gyertya égett a kandalló párkányán, vörös viaszgyertya s annak a világánál láttam...

- Igen, igen, tudom, hogy mi mindent látott. Egy párszor körüljárta a szobát, letérdelt a holttest mellé s aztán kiment a folyosóra s nyitni próbálta a konyhaajtót, azután pedig...

John Rance rémült arccsal és gyanakvó szemmel ugrott fel.

- Hol volt az ur elbujva, hogy mindezt láthatta? - kiáltott föl. - Ugy látom, sokkal többet tud, mint a mi dukálna!

Holmes elnevette magát s odavetette neki az asztalra a névjegyt.

- Ne tartóztasson le gyilkosságért, - mondá. - Nem farkas vagyok én, hanem kopó, mint önök. Gregson és Lestrade urak kezeskednek rólam. Hanem csak folytassa. Hát aztán mit csinált?

Rance visszaült a székére, de az arczán megmaradt a gyanakvó kifejezés.

- Kimentem a kertajtóba s megfujtam a sipomat. Arra aztán előjött Murcher, meg másik két rendőrtársam.

- Akkor sem volt az utcán senki?

- Senki, már tudniillik olyan, aki szóra érdemes.

- Hogy érti ezt?

A rendőr arcza vigyorgóra szélesedett.

- Sok részeg ficzkót láttam életemben, - de soha olyan holtrészeget, amilyen az a semmiházi volt. A kerítéshez volt dőlve, mikor kijöttem, s veszettül danolt, vagyis inkább gajdolt valami hazafias nótát. Megállni se birt az a lábán, nem hogy a maga emberségéből járnai tudott volna.

- Milyenforma ember volt? - kérdé Sherlock Holmes.

A rendőrt kissé bosszantani látszott ez a fölöslegesnek tetsző kérdés.

- Szörnyen részeg ember volt, annyi bizonyos, - mondá. - Menten be is kísértük volna, ha éppen akkor előbbvaló dolgunk nem lett volna.

- De az arcza... a ruházata?... Nem jegyezte meg magának? - fakgatá Sherlock Holmes türelmetlenül.

- Lehetetlen lett volna meg nem jegyezni, mert hiszen nekem meg Muchernek kellett talpra segitenünk az istenadtát. Hosszu, nyurga legény volt, vörös képü s az ábrázata alsó részét eltakarta a...

- Elég! - kiáltott fel Holmes. - Hová lett?

- Kisebb gondunk is nagyobb volt, semhogy utána nézzünk, - viszonzá sértődötten a rendőr. - De reményilem, hogy valahogyan mégis csak hazavergődött.

- Milyen volt a ruházata?

- Hosszu, barna felsőkabát...

- Volt-e ostor a kezében?

- Ostor? Nem volt.

- Akkor bizonyosan nem hozta magával, - mormolá magában Sherlock Holmes. - Bérkocsit nem látott vagy hallott mindjárt az után?

- Nem.

- Ime ez a fél-sovereign a fáradságáért, - tevé hozzá Sherlock Holmes, fölállva s fogva a kalapját. - Attól félek, Rance barátom, hogy maga sohasem fogja sokra vinni a rendőri pályán. A fejét nem csak arra kellene használnia, hogy a kalapját ráteszi. A mult éjjel bizony megszerzhette volna a biztosí rangot. Az az ember, aki az éjjel a kezében volt, senki más, mint az, aki az egész dologról a legjobb felvilágosítást tudná adni s akit éppen keresünk. Kár ezt most már vitatni; ugy van, amint mondom. Gyerünk, doktor.

Kimentünk, magára hagyva a rendőrt, aki kételkedett ugyan a Sherlock Holmes állításában, de nyilván mégis elégedetlen volt magával.

- Ostoba filkója! - mondá Holmes keserűen, amint hazahajtottunk a lakásunkra. - Ha meggondolja az ember, hogy oly páratlanul szerencsés alkalma kínálkozott és elszalasztotta!

- Előttem még meglehetősen homályos a dolog. Igaz, hogy a rendőr által adott leírás összevág azzal, amit ön a valószínű gyilkosról mond. De miért jött volna vissza az az ember a házhoz, miután már egyszer szerencsésen elmenekült? A gonosztevőknek nem szokásuk ez.

- A gyürü, édes barátom, a gyürü! Azért jött ő vissza! Ha nincs más módunk az elcsipésére, mindenesetre felhasználhatjuk csaléteknek a gyürüt. Meg fogom csipni, doktor, kétszeres összegbe mernék fogadni, hogy máris a kezemben van. S mindezért önnek tartozom köszönettel. Ha ön nincs, talán ki sem rándultam volna ehhez a házhoz s elszalasztottam volna a legérdekesebb tanulmányok egyikét... Most pedig jó lesz l u n c h ö l n i , s azután el, Norman Nerudához. Remekül bánik a vonóval s hangfogása bámulatos. Hogy is szól az a kis Chopin-darab, amit olyan felségesen játszik: Tralala-lira-lira-lá!

S hátradőlve a kocsí párnájára, a műkedvelő kopó úgy dalolgatott, mint valami énekes madár, mig én az emberi természet sokoldalúságán elmélkedtem.

V. FEJEZET. A gyűrű.

A délelőtti fáradalom nagyon sok volt az én gyöngé egészségemnek, s egész délután bágyadt voltam. Miután Holmes elment a hangversenyre, én lefeküdtem, hogy pár órát aludjam. Szerfölött izgatott voltam a történetektől s mindenféle különös föltevéssekkel és találgatásokkal foglalkoztam. Valahányszor behunytam a szememet, magam előtt láttam a meggyilkolt ember eltorzult, majomszerű arcát. Oly rémes volt a benyomás, amit az az arc reám tett, hogy egyáltalában nem éreztem ellenszenvet az iránt, aki a másvilágra segítette. Ha emberi vonások valaha nyilvánvaló gonoszságot árultak el, az Enoch J. Drebber vonásai ilyenek voltak. De azért elismertem magamban, hogy igazságnak mégis kell lennie, s hogy az áldozat romlottsága nem mentheti fel a gyilkost a törvény előtt.

Minél többet gondolkoztam a dolgon, annál rendkívülőbbnek találtam Sherlock Holmes barátomnak azt a föltevését, hogy azt az embert méreggel ölték meg. Eszembe jutott, hogy Sherlock Holmes megszagolta a holttest száját s bizonyosan talált valamit, ami erre a föltevésre készítette. De viszont, ha nem méreg, mi okozhatta hát a halált, minthogy a holttesten seb vagy megfojtásnak a nyoma nem volt látható? És kinek a vére volt az, mely olyan nagy mennyiségben ömölt szét a padlón? Semmi nyoma sem volt annak sem, hogy dulakodás folyt volna a két ember közt s a meggyilkolt embernél semmi fegyver sem volt, amelylyel ellenfelét megsebezhetette volna...

Mindaddig, míg ezek a kérdések megoldatlanok maradnak, éreztem, hogy az alvás nem lesz könnyű dolog sem Holmesnek, sem nekem. Lakótársam nyugodt, higgadt magaviselete azt sejteté velem, hogy máris alkotott magának véleményt, amelylyel eléggé meg tudja magyarázni az összes körülményeket; de hogy mi lehet az, nem is sejtettem.

Sherlock Holmes későn jött haza, olyan későn, hogy bizonyos voltam benne, hogy nem a hangverseny tartóztatta olyan sokáig.

- Nagyszerű volt, - mondá, amint helyet foglalt. - Emlékszik, hogy Darwin mit mond a zenéről? Azt állítja, hogy a zenélés képessége és méltányolni tudása sokkal előbb megvolt az emberi nemből, mint a beszéd. Talán ezért van a zenének reánk olyan különös befolyása. Lelkünk mintegy homályosan emlékezik vissza a ködös évezredekre, mikor a világ még gyermekkorát élte.

- Ez nagyon is tág terjedelmű gondolat.

- Az ember gondolatának, ha a természetet akarja megmagyarázni, olyan tág terjedelműnek kell lennie, amilyen maga a természet... De ni, mi baj? Rosszul van? A mai kirándulás, úgy látszik, nagyon megviselte.

- Az igazat megvallva, nagyon felizgatott, - viszonzám. - Afganisztáni élményeim után sokkal fásultabbnak kellene lennem az ilyesmi iránt. Hiszen Mévandnál a tulajdon társaimat láttam darabokra apríttatni, anélkül, hogy ez az idegeimet fölzavarta volna.

- Fel tudom ezt fogni. A jelen esetben a titokzatosság izgatja a képzeletét. Képzelet nélkül nincs borzalom. Láttá az esti lapot?

- Nem.

- Elég jó tudósítás van benne. Azt a körülményt nem említi fel, hogy mikor a holttestet fölvtették, női jegygyűrű esett le a földre. S nagyon jó, hogy ez nincs fölemlítve.

- Miért?

- Nézze meg ezt a hirdetést. Még délelőtt, mikor hazafelé jöttünk, beküldtem az összes lapokba.

- Elibem tette a lapot s én megnéztem a kijelölt helyet. A «talált holmik» rovatában ez volt az első hirdetés:

«Ma reggel a brixtoni-uton, a Fehér-nyul vendéglő meg a Holland Grove közt egy sima, arany karikagyűrű találtatott. Kereshető dr. Watsonnál, Baker-Street, 22, B, este 8 és 9 óra közt.»

- Bocsásson meg, hogy az ön nevét használtam fel, - folytatá Sherlock Holmes. - Ha a magam nevét írnám ki, valaki talán ráismerne, már pedig én nem akarok a dologban szerepelni.

- Ez mind igen szép, - viszonzám. - De tegyük fel, hogy jelentkezik valaki - nekem nincs gyűrűm.

- Dehogyan nincs, - mondá Sherlock Holmes, s ideadott egy karikagyűrűt. - Ez meg fogja tenni a szolgálatot. Majdnem tökéletes mása amannak.

- És mit gondol, ki fog felelni erre a hívásra?

- Ki más, mint a barna-kabátos, vörösképu ember, aki vágott-orru czipőt visel? Ha maga nem jön el, czinkostársat fog küldeni.

- Nem teheti föl, hogy veszélyben forog?

- Legkevésbé sem. Ha az én felfogásom helyes - és alapos okom van hinni, hogy az - akkor az az ember bármit is kockára tesz, csak hogy azt a gyűrűt visszakapja. Föltevésem szerint a gyűrűt akkor ejtette el, mikor fölibe hajolt a Drebbler holttestének; de akkor nem vette észre. Csak mikor már elment, látta meg, hogy elvesztette a gyűrűt s visszasietett a házba, amelybe ekkorára már behatoltak a rendőrök, még pedig az ő oktalan vigyázatlansága következtében, hogy égve hagyta a gyertyát. Részegnek kellett magát tennie, hogy a rendőrök gyanuját föl ne ébressze, akik különösnek találhatták, hogy ő épp a kertajtó előtt ácsorog. Képzelve már most magát annak az embernek a helyébe. Jól megfontolva a dolgot, azt is föltehettem az az ember, hogy talán nem is a házban, hanem az uton vesztette el a gyűrűt, mikor tova sietett. Mit fog tehát tenni? Kíváncsian várja az esti lapokat, nincs-e az ő elveszett gyűrűje a «talált holmik» között, melyeknek állandó rovatjok van minden lapban. Szeme természetesen megakad ezen a hirdetésen. Megöri neki. Miért félne attól, hogy kelepcebe csalják? Szerinte semmi ok sincs arra, hogy a gyűrű megtalálását bárki is kapcsolatba hozza a gyilkossággal. El fog hát jönni ide. Mindenesetre eljön. Egy óra múlva itt lesz.

- És aztán?

- Oh, rám bízhatja, hogy elbánjak vele. Megvannak még a fegyverei?

- A régi szolgálati revolverem, meg egy pár töltés.

- Jó lesz hát, ha megtisztogatja és megtölti. Kétségbeesett emberrel lesz dolgunk és habár váratlanul fogom meglepni, még sem árt, ha minden eshetőségre készen vagyunk.

Fölmentem a hálósobámba s követtem a tanácsot. Mikor visszatértem a nappali szobába, az asztal már le volt szedve - mert most költöttük el az estebédünket, s Holmes az ő kedvelt szokását követve, hegedülgetett.

- A csomó egyre bonyolódik, - mondá, amint beléptem. - Épp most kaptam választ Amerikából a táviratomra. Azt veszem ki belőle, hogy felfogásom tökéletesen helyes volt.

- És miben áll az? - kérdém kíváncsian.

- A hegedűm nagyon kéri már az új hurokat, - mondá Sherlock Holmes. - Tegye a revolvert a zsebébe. Ha a ficzkó eljön, beszéljen csak vele rendesen. A többit bizza rám. Ne ijessze meg azzal, hogy éles szemmel néz rá.

- Éppen nyolcz óra, - mondám az órára pillantva.

- Ugy van. Pár percz mulva alkalmasint itt lesz. Nyissa ki egy kicsit az ajtót... Ugy ni... Az jó lesz... Most tegye a kulcsot belől... Köszönöm... Különös, egy régi könyvet találtam tegnap egy boltban. Nézze: «Dejureinter Gentes.» Lüttichben jelent meg, Németalföldön, 1642-ben. A Károly király feje még erősen állott a vállán, mikor ez a barnahátú könyvecske napvilágot látott.

- Ki a nyomtatója?

- Valami Philipp de Croy. Az első lapon, sárgult tintával, ez olvasható: «Ex libris Gulielmi White.» Vajjon ki lehetett ez a White Vilmos? Bizonyosan valami jogtudósa a tizenkettedik századnak. Az írása hivatalbeli emberre vall. Imhol már az emberünk...

Az utczaai csengetyüt erősen megrázták. Sherlock Holmes halkán fölállott és zsölléjét az ajtó felé fordította. Hallottuk, amint a cseléd végigcsoszogott a folyosón s kinyitotta az utcaajtót.

- Itt lakik dr. Watson? - kérdé egy éles, kissé rekedtes hang.

A cseléd feleletét nem hallottuk, de az ajtó bezárult s valaki fölfelé jött a lépcsőn.

A lépések habozók és csoszogók voltak. Lassan jöttek végig a folyosón, s gyöngé kopogtatás hallatszott az ajtón.

- Szabad! - szóltam ki.

A hatalmas ember helyett, akit vártunk, ránczos képű vén anyóka botlott be a szobába.

A hirtelen világosság, úgy látszott, elkápráztatta, s miután esetlenül bókolt, pislogva nézett ránk nedves szemével, s ideges, reszkető ujjakkal motoszkált a szoknyája zsebében.

Ránéztem Sherlock Holmesra, kinek az arcza olyan vigasztalan kifejezést öltött, hogy meg-erőltetésembe került, nyugodtságomat megőriznem.

A vén banya egy esti lapot huzott elő a zsebéből s rámutatott a hirdetésünkre.

- E végett jöttem volna, jó uraim - mondá újabb bókolással. - Az arany karikagyűrű végett, akit a brixtoni-uton találtak. Az én Sally leányomé volt az, aki éppen most esztendeje ment férjhez. Az ura hajósemer, aki most odajár a tengeren, de hogy mit szól majd, ha hazajön és a gyűrű nem lesz meg, azt a jó Isten tudja. Józan korában se valami szelid természetű, hát még mikor részeg!... Ugy volt, kérem, hogy a leányom az este elment a czirkuszba a...

- Ez a gyűrűje? - kérdém.

- Hála a jó Istennek! - kiáltott fel a vén asszony. - Beh nagy öröme lesz ma Sallynak. Ez az ő gyűrűje.

- Hol lakik maga? - kérdém, plajbászt véve elő.

- Duncan-Street, 13. szám. Szörnyen messze van az ide.

- A brixtoni ut meg a Duncan-Street közt semmiféle czirkusz nincs, - szólalt meg Sherlock Holmes éles hangon.

A vén asszony megfordult s élesen nézett rá apró, vörös karikákkal övezett szemével.

- A tisztelt ur az én lakásomat kérdezte, nem a leányomé, - mondá. - Sally a Mayfield Place 3. szám alatt lakik.

- És hogy hívják...

- Én Sawyerné vagyok, a leányom meg Dennisé. Tom Dennis az ura - csinos, takaros legény, amíg a hajóján van, de a fehérnép meg az ital...

- Itt a gyűrűje, Mrs. Sawyer, - vágtam a szavába, engedve a Sherlock Holmes intésének. - Minden bizonynyal a leányáé, s örülök, hogy visszaadhatom az igaz tulajdonosának.

A vén banya motyogva hálálkodott, zsebébe dugta a gyűrűt s lecsoszogott a lépcsőn.

A következő pillanatban Sherlock Holmes talpra ugrott s felrohant a szobájába. Pár másodperc múlva uzszerbe és shawlba burkolódzva ismét előjött.

- Utána megyek, - mondá sietve. - Büntársnak kell lennie és okvetlenül elvezet hozzá. Maradjon fenn, amíg haza nem jövök.

A vén asszony után alig csapódott még be az utcaajtó, mikor Sherlock Holmes már lefelé haladt a lépcsőn. Az ablakon kinézve, láthattam, hogy a vén asszony lassan czammog tova a tulsó oldalon, mig üldözője bizonyos távolságból haladt utána.

- Vagy az egész elmélete helytelen, - gondolám magamban, - vagy pedig alaposan végére fog most járni a titoknak.

Szükségtelen volt felszólítania, hogy maradjak fenn, mert éreztem, hogy ugyis lehetetlen volna aludnom, amíg kalandjának az eredményéről nem értesülök.

Majdnem kilencz óra volt, mikor elindult. Fogalmam sem volt róla, hogy meddig maradhat oda, de rendületlenül maradtam fenn, pipázgatva és lapozgatva a Henri Murger «Vie de Bohème»-jében.

Tíz óra elmúlt s hallottam a cseléd lépteit, amint tipegve aludni tért. Tizenegy óra, s a házi-asszony vaskosabb léptei haladtak az ajtó előtt ugyanabba az irányba. Majdnem tizenkét óra volt, mikor az utcaajtó nyílását hallottam.

Abban a pillanatban, amint Sherlock Holmes belépett, nyomban láttam az arczáról, hogy sikertelenül járt oda. Nevetés és bosszankodás látszott egymással viaskodni a vonásain, mig végre az előbbi lett a győztes, és Sherlock Holmes hangos kaczajra fakadt.

- Nem szeretném, ha a Scotland Yard emberei megtudnák ezt! - kiáltott föl zsölléjébe bocsátkozva. - Annyiszor gunyoltam őket, hogy ezt szüntelenül az orrom alá dörgölnék. De azért így magunk közt bizvást nevetetek, mert tudom, hogy végre is lefőzöm őket.

- Hát mi történt? - kérdém.

- Oh nem vagyok olyan hiu, hogy el ne mondjak egyszer egy kudarczomat is. A vén asszony, mikor egy darabra elballagott, egyszerre sántítani kezdett s ugy vánszorgott, mint akinek fáj a lába. Végre aztán megállott s előszólított egy bérkocsit, amely éppen arra jött. Ugy intéztem a dolgot, hogy közel legyek hozzá, mikor a kocsisnak megadja a czimet: de szükségtelen volt magamat olyan nagyon törnöm, mert olyan hangosan kiáltotta, hogy az utca tulsó oldaláról is meg lehetett hallani:

«Duncan-Street, 13. szám.»

Ugy látszik nem csalóval van dolgom, gondolám magamban, s mikor aztán beült, én hátul felkapaszkodtam. Ez olyan művészet, amelyben minden detektivnek járatosnak kellene lennie. Elég az hozzá, tovarobogtunk s meg sem állottunk addig, mig a kérdéses utczába nem jutottunk. Jóval előbb ugrottam le, semmint a 13-as szám elé értünk, s aztán kényelmesen ballagtam tova az utcán. Láttam a kocsit megállni. A kocsis leugrott a bakról, kinyitotta az ajtót és várakozva állt meg. De nem szállt ki senki. Mikor odaértem, dühösen kaparászott az üres

kocsiban és a legválogatottabb káromkodások hosszú sorát eregette ki a száján, aminőt valaha hallottam. Az utasnak bizony hűlt helye volt a kocsiban, s attól félek, a kocsis egyhamar nem is kapja meg a fuvarja árát. A 13-as szám alatt kérdezősködve, megtudtam, hogy a ház egy Keswick nevű becsületes szatócsé és hogy Sawyer vagy Dennis névnek ott hírért sem hallották soha.

- Csak nem akarja azt mondani, - kiáltottam föl elámulva, - hogy az a ténfergő, gyöngye vén asszony képes volt kiugrani a robogó kocsiból, anélkül, hogy akár ön, akár a kocsis észrevette volna?

- Vén asszony? Ördögöt vén asszony! - mondá Sherlock Holmes mérgesen. - Mi voltunk a vén asszony, hogy rászédettük magunkat vele. Fiatal embernek kellett annak lennie, még pedig jó fürgének s a mellett bámulatos színésznek. A gunyája meg a maszkja egyenesen utánozhatatlan volt. Persze észrevette, hogy utána megyek, s ilyen módon ugrott meg előlem. Ez pedig azt mutatja, hogy az az ember, akit keresünk, nem áll egyedül, hanem barátjai vannak, akik készek érte valamit kockáztatni... No de, kedves doktor, ön egészen kimerültnek látszik. Fogadja meg a tanácsomat és feküdjék le.

Valóban nagyon fáradt voltam s megfogadtam a figyelmeztetést. Ott hagytam Sherlock Holmest a pislogó tűz előtt, és jósokáig hallottam az éjszakában hegedüjének halk, bánatos panaszát, s tudtam, hogy még folyvást azon a rejtelman tünődik, amelynek a megoldására vállalkozott.

VI. FEJEZET. Ujabb bonyodalom.

Másnap a lapok tele voltak a brixtoni titokzatos gyilkossággal. Mindegyiknek hosszú tudósítása volt róla, sőt némelyiknek még vezércikke is. Volt bennök egy s más adat, a mi előttem egészen új volt. A naplómban még most is van belőlük néhány részlet, amit kiollóztam. Ime egy kis kivonat:

A «Daily Telegraph» azt mondta, hogy a bűnesetek történetében ritkán fordult elő tragédia, amely különösebb mozzanatokot mutatna fel. Az áldozat németes neve, a falon talált rémes felírás, s minden rablási szándék hiánya arra látszik mutatni, hogy a gyilkosságot politikai menekültek, forradalmárok követték el. A szocialistáknak számos ágazatuk van Amerikában, s az elhunyt bizonyosan vétett valamely törvényök ellen, miért is halálra üldözték. A cikk végül, tudákosan utalva az ugynevezett «vehmgericht»-re, aqua-tofanára, a karbonárikra, a Darwin-féle elméletre, a malthusi elvekre, meg a Ratcliff-féle gyilkosságra: mindezek alapján lelkére kötötte a kormánynak, hogy gondosabban tartsa szemmel az Angliában élő idegeneket.

A «Standard» azt a feltűnő körülményt fejtegette, hogy az ily szörnyű bűnesetek rendszerint a liberális párt kormányzata alatt fordulnak elő. Önként folynak ezek a tömegek felbujtásából s minden fensőbb tekintélynek ebből eredő meggyöngüléséből. A meggyilkolt ember amerikai polgár volt, ki csak pár hét óta tartózkodott Londonban. Camberwelben lakott egy Charpentier-né nevű asszonynál, ki teljes ellátásra fogad el lakókat. Utazásaiban folyvást vele volt titkára, Mr. Joseph Stangerson is. A két ur kedden, e hó 4-ikén bucsuzott el Charpentiernétől s az eustoni állomásra hajtottak azevaltott szándékkal, hogy a gyorsvonattal Liverpoolba utaznak. A pályaház perronján utóbb látták is őket. Egyebet azonban nem tudni rólok egészen addig, midőn Mr. Drebernek a holttestét megtalálták egy brixton-roadi házban, Eustontól jelentékeny távolságnyra. Hogyan jutott oda és hogyan halt meg, ezek olyan kérdések, amelyek még megoldatlanok. Örömmel halljuk - tevé hozzá az idézett lap - hogy Mr. Lestrade

és Mr. Gregson, a Scotland Yard e kitűnő detektívjei, foglalkoznak az ügygyel s bizton remélhetni, hogy e jól ismert rendőrtisztviselők mihamarább világosságot fognak deríteni a dologra.

A «Daily News» azt írta, hogy a bűntény politikai jellegéhez semmi kétség sem fér. A zsarnoki szellem és a szabadelvűség gyűlölete, mely a kontinens kormányait áthatja, egész sereg olyan embert üldöz Angolországba, akik otthon kitűnő polgárok lettek volna, ha el nem keseríti vala őket mindannak az emléke, amit el kell szenvedniök. Ez emberek közt bizonyos szigorú becsületi törvények állnak fenn, melyeknek a megszegését halállal büntetik. Minden lehető meg kellene tenni Stangerson titkárnak a megtalálására, hogy az elhunyt életéről egyet-mást megtudjanak. Nagy lépés történt ez irányban már azzal is, hogy megtalálták azt a házat, amelyben lakott volt. - Oly eredmény, mely kizárólag Mr. Gregson, a kitűnő detektív éles elműségének és erélyességének köszönhető.

Sherlock Holmes és én együtt olvastuk el mindezeket a reggelinél, s lakótársam mulatni látszott rajtuk.

- Ugyebár megmondtam, hogy bármi történjék is, Lestrade és Gregson mindenképp jól járnak?

- Attól függ, hogyan fordul még a dolog.

- Oh, az tökéletesen mindegy, ha kézrekerül a gyilkos, az az ő ügyességöknek lesz köszönhető; ha megmenekül, akkor fáradozásaik daczára menekült meg. Akármit cselekszenek is, mindig lesznek hiveik. «Un sot trouve toujours un plus sot, qui l'admire.»

- Vajjon mi lehet ez? - kiáltottam föl egyszerre, mert a lépcsőről számos tipegő lépés hallatszott, a háziasszonynak éppen nem hizelgő kifakadásai kíséretében.

- Ez a baker-streeti detektív-osztály, - viszonzá Sherlock Holmes nagykomolyan.

A következő pillanatban vagy hat szurtos, rongyos utczagyerek rontott be a szobába. A legpiszkosabbak és legezüllöttebbek voltak, aminőket valaha London utczáin láttam.

- Vigyázz! - kiáltott rájuk Sherlock Holmes éles hangon, s a hat gyerek egy sorba állott, mint megannyi czövek. - Ezentul Wiggins csak egyedül jöjjön fel, megtenni a jelentését - ti többiek pedig ottkünn várjatok az utczán!... Megtaláltátok, Wiggins?

- Nem, uram, még nem! - szólt az egyik fiu.

- Nem is reméltem még. Csak folytassátok, amig rá nem akadtok. Itt a béretek.

S mindegyiknek adott egy shillinget.

- Most pedig előre, dolgoatokra, s legközelebb jobb jelentést hozzatok.

Intett a kezével, s a gyerekek, mint megannyi patkány, csakugy gurultak lefelé a lépcsőn, a következő pillanatban pedig már az utczáról hallottuk éles hangjaikat.

- E kis koldusok bármelyikével többet lehet végeztetni, mint egy tuczat mihaszna rendőrrel, - jegyzé meg Sherlock Holmes. - Az emberek mihelyt hivatalos személyt látnak, óvatosan befogják a szájukat. De ezek a gyerkőczök mindenüvé befurakodnak és mindent meghallanak. Azonkivül fufangosak is. Csak az kell, hogy valaki rendben tartsa és vezesse őket.

- A brixtoni dologban foglalkoztatja most ezt a kis sereget? - kérdém.

- Ugy van, van egy pont, amelyre nézve bizonyosságot kívánok szerezni. Az egész csak idő kérdése... Hahó! Ujságot fogunk hallani, még pedig fontosat! Amott jön Gregson, oly boldogsággal az ábrázatán, hogy csakugy sugárzik... Bizonyos, hogy hozzánk jön... No, nem megmondtam?... Megáll... Már csönget is.

Erős csöngetés hallatszott, s pár pillanattal utóbb a kenderhaju detektív fölfelé jött a lépcsőn, három-három fokot lépve s egyszerre berontott a szobánkba.

- Kedves Holmes ur, - kiáltá, melegen szorongatva lakótársam kezét, mely azonban nem viszonzta a szoritást, - gratuláljon! Napnál világosabban deritettem ki az egész dolgot!

Ugy vettem észre, mintha az aggodalomnak futó árnyéka borult volna a Sherlock Holmes arczára.

- Azt akarja ezzel mondani, hogy helyes nyomon van?

- Helyes nyomon? Uram, hiszen már zár alatt is van az emberünk!

- Kicsoda? Mi a neve?

- Charpentier Arthur, hajóshadnagy! - kiáltott föl Gregson begyesen, a kezét dörzsölve s a mellét kidüllesztve.

Sherlock Holmes megkönnyebbülten sóhajtott föl s elmosolyodott.

- Foglaljon helyet s gyujtson szivarra, - mondá. - Kiváncsiak vagyunk rá, hogyan csinálta. Parancsol egy pohár szeszt?

- Szívesen veszem, - viszonzá a detektív. - A roppant fáradoalmak, amiken egy-két nap óta keresztülmentem, egészen kimerítettek. Nem is annyira testi fáradalom volt az, mint szellemi megerőltetés. Ön, Mr. Sherlock Holmes, legjobban fogja ezt méltányolni, mert mind a ketten az agyvelőnkkel dolgozunk.

- Nagyon megtisztel, Mr. Gregson, - mondá Sherlock Holmes nagykomolyan. - Halljuk hát, hogyan jutott erre az annyira kielégítő eredményre.

A detektív letelepedett a zsöllébe és jóízűen szitta a szivart, amelylyel Sherlock Holmes megkínálta. Azután egyszerre nagyot csapott a czombjára, mint aki szörnyen meg van elégedve a dolgok folyásával.

- A legmulatságosabb, - kiáltott föl, - az, hogy az együgyü Lestrade, aki roppantul eszesnek hiszi magát, tökéletesen téves nyomon indult el. Azt a Stangerson nevü titkárt keresi, akinek pedig épp oly kevés köze van a gyilkossághoz, mint a ma született gyermeknek. Bizonyosra veszem, hogy azóta már el is csipte.

S ez a gondolat annyira csiklándozta Mr. Gregsont, hogy addig nevetett, amig el nem állott a lélekzete.

- Hát ön hogyan jutott a dolog nyitjára?

- Oh, elmondom. De megjegyzem, tisztelt doktor ur, hogy ennek egészen köztünk kell maradnia. Az első nehézség, amelylyel meg kellett küzdenünk az volt, hogy kikutassuk ennek az amerikai embernek a multját. Más ember várt volna, mig a hirdetésére felelet érkezik, vagy az emberek maguktól állnak elő a szükséges felvilágosításokkal. De Gregson Tóbiás nem így szokott dolgozni. Emlékeznek a holttest mellett talált czilinderre?

- Igen, - viszonzá Sherlock Holmes. - Underwood és fiai gyárából való, Camberwell-Road 129. szám.

Gregson elhülve nézett rá.

- Fogalmam sem volt róla, hogy ön ezt észrevette, - mondá. - Volt ott a kalaposnál?

- Nem voltam.

- Hah! - kiáltott föl Gregson megkönnyebbült hangon. - Sohasem szabad elszalasztani valamely alkalmat, akármilyen csekélynek lássék is.

- Nagy szellemeknek semmi sem csekély, - jegyzé meg nagykomolyan Sherlock Holmes.

- Elég az hozzá, én elmentem Underwoodhoz s megkérdeztem tőle, hogy adott-e el egy olyan s olyan formájú és nagyságu czilindert. Underwood belenézett a könyveibe s mindjárt rá is talált. Azt a kalapot egy Drebbler nevű urnak küldte haza a lakására, a Torquay Terracera, Charpentierné asszonyságához. Így sütöttem ki a lakczimét.

- Nagyszerű - nagyon elmés! - mormolá Sherlock Holmes.

- Azután elmentem Charpentierné asszonyságához, - folytatá a detektív. - Az asszonyságot nagyon sápadtnak és levertnek találtam. A leánya is a szobában volt - nagyon szép leány, mondhatom. A szeme vörös volt a sirástól, s az ajka reszketett, mikor szólni kezdtem hozzá. Ez nem kerülte ki a figyelmemet. Rosszat kezdtem sejteni. Hiszen ismeri ön azt az érzést, Mr. Sherlock Holmes, mikor az ember egyszerre megtalálja a kellő nyomot - valami kellemes borzongás fut végig az idegeinkben.

- Hallották lakójoknak, a clevelandi Enoch J. Drebblernek titokzatos halálát? - kérdém.

Az anya intett, hogy hallották. Szólni nem tudott. A leány sirva fakadt. Most csak annál bizonyosabbra vettem, hogy ezek tudnak valamit a dolgról.

- Hány órákor ment el innen Mr. Drebbler a vasúthoz? - kérdém tovább.

- Nyolcz órákor, - felelt az asszony, nagyot nyelve, hogy izgatottságát magába fojtsa. - Mr. Stangerson, a titkárja, azt mondta, hogy két vonatjok van: 9 óra 15 perczkor, meg 11 órákor. Az elsővel szándékoztak menni.

- És azóta nem látták Mr. Drebbert?

Az asszony arcza rettenetesen elváltozott, amint ezt a kérdést föl tettem. Olyan lett, mint a halott. Pár másodperc kellett hozzá, mire ki tudta nyögni, hogy: «Nem» - de azt is csak olyan lehellet-forma, természetellenes hangon.

Pillanatnyi csend következett, s ekkor megszólalt a leány, nyugodt, csengő hangon:

- Anyám, a valótlanágnak sohasem lehet jó eredménye. - Mondjuk meg ennek az urnak őszintén az igazat... Igenis, láttuk még azután Mr. Drebbert!

- Isten bocsássa meg a bünödet! - kiáltott föl Charpentierné kétségbeesetten és leroskadt a székére. - Meggyilkoltad a bátyádat.

- Arthur is azt kívánná, hogy igazat mondjunk, - szólt rá a leány határozott hangon.

- Jobb lesz, ha mindjárt elmondanak mindent, - viszonzám én. - A fél-vallomás rosszabb, mint semmi vallomás. Különben pedig önök ugy sem tudhatják, hogy mi már mennyit tudunk.

- Lelked rajta, Alice! - kiáltott föl az anya, s azután hozzám fordult és elkezdte:

- Elmondok hát mindent. De ne tessék azt hinni, hogy fiam miatt való izgatottságom abból ered, mintha attól félnék, hogy neki valami része van ebben a rettenetes dologban. Teljesen ártatlan ő ebben. Hanem igenis attól félek, hogy az ön és a mások szemében gyanusnak tűnhetik fel. Ez azonban mégis lehetetlen. Az ő szeplőtelen jelleme, állása, multja nem engedhet meg ilyen föltevést.

- A legokosabb, amit tehet, asszonyság, az, hogy elmond apróra mindent, - szóltam én. - Legyen nyugodt: ha a fia ártatlan, nem lesz semmi baja.

- Alice, talán jobb lenne, ha magunkra hagynál, - szólt az anya, mire a leány kiment, - Megvallom, uram, nem volt szándékomban, hogy elmondjam ezeket a dolgokat, de mivel szegény leányom ránk vallott, hát kénytelen vagyok vele. És ha már beszélek, hát elmondok mindent és nem hallgatok el semmit.

- Ismétlem, hogy ez a legokosabb, amit tehet, - mondtam én.

- Nos hát, Mr. Drebber három hét óta lakott nálunk. A titkárjával, Mr. Stangersonnal együtt a kontinensen utazgatott volt. Mindegyik ládájokon «Kopenhága» felírású czédulát láttam, ami azt mutatja, hogy legutóbb ott tartózkodtak. Stangerson nyugodt, csendes magaviseletű ember volt, de a gazdája, sajnos, egészen más természetűnek mutatta magát. Durva modoru, goromba magaviseletű volt. Mindjárt az első este, mikor ideszálltak, leitta magát - és bizvást mondhatom, hogy alig volt oly délután, amikor józan lett volna. A nőcselédekkel szemben való magaviselete undorítóan bizalmas és szabados volt. És, ami legrosszabb, csakhamar ilyen magaviseletet vett föl Alice leányommal szemben is, s többször olyan hangon beszélt velem, amelyet ő, szerencsére, ártatlanságánál fogva meg sem értett. Egy ízben meg is fogta és megölelte - oly sérelem, amely miatt a tulajdon titkára is szemrehányást tett neki illetlen magaviseleteért.

- De hát asszonyosság, miért türte mindezt? - vágtam a szavába. - Hiszen akkor mondhat fel a kosztosának, amikor akar.

Az asszony elvörösödött erre az egyszerű kérdésre.

- Bárcsak felmondtam volna nekik mindjárt aznap, hogy idejöttek, - mondtá. - De nagyon nagy volt a kisértés. Naponkint egy fontot fizetett mindegyik; hetenkint tizennégy fontot, s mostanában éppen szűk idő van. Özvegyasszony vagyok és a tengerész-fiam sokba kerül. Rosszul esett volna elvesztenem azt a szép pénzt. Ugy tettem, ahogy legjobbnak gondoltam. De ez az utolsó dolog már nagyon sok volt és rögtön felmondtam neki. Ez volt az oka elmenetelének.

- Nos, aztán?

- Mikor elhajatott, megkönnyebbült a szívem. A fiam éppen most itthon van, szabadságon, de nem szóltam neki a dolgról, mert nagyon heves természetű és szenvedélyesen szereti a hugát. Mikor becsuktam megettök az ajtót, úgy tetszett, mintha nagy teher esett volna le a szívemről. De fájdalom, egy óra múlva csöngettek - Mr. Drebber visszajött. Nagyon izgatott volt és nyilván ittas is. Erőszakkal hatolt be abba a szobába, ahol a leányommal együtt voltam, s mondott valami összefüggéstelen dolgot arról, hogy lekésett a vonatról. Aztán Alicehoz fordult és fülem hallatára azt az ajánlatot tette neki, hogy szökjék meg velem.

«Maga már nagykoru», mondtá neki «és nincs törvény, amely utját állhatná. Nekem van pénzem elegendő. Sohse törődjek a mámival, hanem jöjjön egyenesen velem. Olyan élete lesz, akár egy hercegnőnek.»

Szegény Alice, úgy meg volt ijedve, hogy félve huzódott el tőle, de ő megkapta a keze-csuklóját s vonszolni kezdte az ajtó felé. Én kiáltoztam, s abban a pillanatban berohant a szobába Arthur fiam. Csak szitkokat és dulakodás zaját hallottam. Ugy meg voltam rémülve, hogy föl se mertem emelni a fejemet. Mikor végre föltekintettem, Arthur nevetve állott a nyitott ajtóban, bottal a kezében.

«Nem hiszem, hogy ez a szép madár még egyszer háborgatni fog benneteket», - mondtá. - «Utána megyek s megnézem, hogy mit csinál.»

E szavakkal fogta a kalapját s kiment az utcára. Másnap értesültünk a Mr. Drebber titokzatos haláláról.

Mindezt Charpentierné sok sóhajtással és szünettel megszakgatva mondta el. Néha olyan halkán beszélt, hogy alig tudtam meg is érteni. Hanem gyorsírással jegyeztem fel mindazt, amit mondott, hogy semmi félreértés se lehessen.

- Roppantul érdekes, - mondá Sherlock Holmes ásitva. - Hát azután mi történt?

- Mikor Charpentierné elhallgatott, - folytatá a detektív, - láttam, hogy az egész dolog csupán egy pont körül forog. Merően rászögeztem a szememet - ezzel mindig hatást szoktam tenni a nőkre - és azt kérdeztem tőle, hány órakor jött haza a fia.

- Nem tudom, - volt rá a felelete.

- Nem. Kapukulcsa van. Azzal jött be.

- Nem tudja?

- Mikor már maguk lefeküdtek?

- Igen.

- Mikor feküdtek le?

- Tizenegy óra tájban.

- Tehát a fia legalább is két óra hosszat maradt oda?

- Igen.

- De talán négy-öt óra hosszat is?

- Lehet.

- És mit csinált ezalatt?

- Nem tudom! - felelt az asszony, s elfehéredett még az ajka is.

Ezek után természetesen nekem semmi dolgom sem volt többé itt. Megtudakoltam, hogy Charpentier hadnagy hol van, magamhoz vettem két rendőrtisztet és letartóztattam. Mikor megérintettem a vállát és azt mondtam neki, hogy csak jöjjön békességgel, ő nagymerészen azt mondta:

«Ha jól sejtem, azért tartóztatnak le, mert azt hiszik, hogy részem van annak a gaz Drebbbernek a halálában.»

Már pedig mi nem mondtunk volt neki semmit, s így ez a mondás a legnagyobb mértékben gyanusnak tünt fel.

- Való igaz, - erősíté Sherlock Holmes.

- Még akkor is nála volt az a nehéz bot, amelylyel - mint az anyja beszélte - Drebbbernek utána ment. Vaskos tölgyfabot volt.

- Mi tehát már most az ön véleménye?

- Hát bizony az én véleményem az, hogy a fiatal ember utána ment Drebbbernek egészen a brixtoni utig. Ott aztán újabb összekapás volt köztük, mely alatt a hadnagy a vaskos bottal hatalmas csapást mért ellenfelére - valószínűleg a gyomrára, s ez az ütés megölte Drebbbert anélkül, hogy a testén nyomott hagyott volna. Csunya esős idő lévén, senki sem volt látható az utcán; így aztán Charpentier bovonszolta áldozata holttestét abba az üres házba. Ami a gyertyát illeti, meg a vért, meg a falon talált írást, meg a gyűrűt, - mindez csupa fogás lehetett avégre, hogy a rendőrséget megtéveszsze.

- Pompás! - mondá Holmes buzdító hangon. - Igazán mondom, Gregson, maga halad. Utoljára még csinálunk magából valamit!

- Hízlek magának vele, hogy elég takarosán megcsináltam a dolgot, - viszonzá büszkén a detektív. - A fiatal ember azzal állott elő, hogy miután egy darabig utánament volt Drebbernek, emez észrevette őt s beült egy bérkocsiba, hogy meneküljön előle. Hazafelé menet aztán Charpentier állítólag találkozott egy régi hajós pajtásával s együtt hosszas sétát tettek. Arra a kérdésre, hogy ez a régi tengerész-társa hol lakik, nem tudott kielégítő feleletet adni. Ugy hiszem, pompásan egybevág itt minden. Legjobban mulatok azon, ha elgondolom, hogy Lestrade mint indult el azon a téves nyomon. Attól tartok, nem sokat fog kisütni. De nini, akármi legyenek, ha nem ő az!

Valóban Lestrade volt, ki, mialatt beszélünk, feljött a lépcsőn és most benyitott a szobába.

Az a biztosság és hányjavetiség, mely magaviseletét és ruházódását rendszerint jellemezte, most nem volt sehol. Az arcza dult volt, a ruházata rendetlen, gyűrött.

Bizonyosan azzal a szándékkal jött, hogy Sherlock Holmestől tanácsot kérjen, mert, amint kartársát megpillantotta, zavartnak és nyugtalannak látszott.

Habozva állott meg a szoba közepén, idegesen forgatva a kalapját, mintegy nem tudva, hogy mire határozza el magát.

- Hallatlan, rendkívüli egy eset, - szólalt meg végre. - Teljességgel érthetetlen!

- Oh, úgy gondolja, kedves kolléga! - kiáltott fel Gregson diadalmasan. - Gondoltam volt, hogy ide fog kilyukadni. Sikerült-e megtalálnia azt a Joseph Stangerson nevű titkárt?

- Azt a Joseph Stangerson nevű titkárt, - viszonzá Lestrade komoly hangon, - ma reggel hat óra tájban meggyilkolták a Halliday-féle magánhotelben.

VII. FEJEZET.

A mérég.

Az a hír, amelylyel Lestrade beköszöntött hozzánk, olyan megdöbbentő és olyan váratlan volt, hogy egy pillanatra elnémultunk mind a hárman.

Gregson olyan hevesen ugrott fel a székeről, hogy kidöntötte a szeszes pohara tartalmát. Én némán bámultam Sherlock Holmesra, ki összeszorította az ajkát és ránczba vonta a homlokát.

- Stangersont is! - mormolá. - Bonyolódni kezd a dolog!

- Elég bonyolult volt az mostanig is, - dörmögött Lestrade, helyet foglalva. - Ugy látszik én itt valami haditanács-félébe csöppentem bele.

- Lestrade, bizonyos, egészen bizonyos ön ebben a dologban? - kérde Gregson akadozva.

- Most jövök abból a hotelből, - viszonzá Lestrade. - Én voltam az első, aki a történeteket fölfedezte.

- Hallottuk az imént Gregson elbeszélését és véleményét, - mondá Sherlock Holmes. - Nem lenne szives elmondani nekünk most ön, hogy mit látott és mit tett?

- Nem bánom, - mondá Lestrade, elhelyezkedve. - Őszintén megvallom, én abban a nézetben voltam, hogy annak a Stangersonnak van valaminő köze a Drebber halálához. De ez az újabb fejlemény azt mutatja, hogy nagyon tévedtem. Azzal az egy gondolattal eltelve, föltettem magamban, hogy minden áron ki fogom kutatni, hogy hová lett az a titkár. Az eustoni állomá-

son kilenczefél óra tájban együtt látták őket. Éjfél után két óraker pedig Drebbert halva találták a brixtoni-uton. Az a kérdés, amely engem foglalkoztatott annak a kifürkészése volt, hogy Stangerson hogyan és mire használta fel az idejét esti kilenczefél órától kezdve a gyilkosság megtörténteig s hova lett azután. Sürgönyöztem Liverpoolba, személyleirást adva az emberemről s figyelmeztetve az ottani hatóságot, hogy tartsa szemmel az amerikai hajókat. Azután elkezdtem sorra járni az Euston közelében levő összes fogadókat és szállóházakat. Okoskodásom az volt, hogy ha Drebbert meg a társa elváltak egymástól, Stangersonra nézve a legtermészetesebb föltevés az, hogy valahol a közelben hál meg s reggel aztán ismét kimegy az állomásra.

- Valószínűnek kellett fölteni, hogy előre megállapodtak valaminő találkozó-helyre nézve, - jegyzé meg Sherlock Holmes.

- Valóban úgy is volt. A tegnapi egész estét ezzel a nyomozással töltöttem, de mindhiába. Ma reggel folytattam, még pedig igen korán, s nyolcz óraker eljutottam a Halliday-féle magánhotelbe a Little-George-Streetbe. Kérdésemre, nem lakik-e ott egy Stangerson nevű ur, azonnal azt felelték, hogy igen.

- Bizonyosan ön az az uriember, akit Mr. Stangerson már két nap óta vár, - mondá a pinczér.

- Hol van most Mr. Stangerson? - kérdém.

- Még alszik. Azt mondta, hogy kilencz óraker költsük fel.

- Rögtön felmegyek hozzá, - mondám. Ugy gondoltam, hogy hirtelen megjelenésem zavarba fogja ejteni, s nem lehetetlen, hogy valami vigyázatlan nyilatkozatot fog tenni. A csizmatisztító megmutatta a szobát. A második emeleten volt, egy keskeny folyosón. A szolga rámutatott az ajtóra, s már le akart menni, midőn én olyasmit láttam, amitől, husz évi tapasztalataim dacára is, meghiűt bennem a vér... Az ajtó alól keskeny piros vérszalag kigyózott kifelé s kicsiny tócsába gyűlt össze... Elkiáltottam magamat, mire a szolga visszajött hozzám. Majdnem elájult, amint a vért meglátta. Az ajtó belülről be volt zárva, de mi nekifeszítettük a vállunkat és beszakítottuk... A szoba ablaka nyitva volt, s az ablak mellett, összegubbaszkodva feküdt egy embernek a teste, éjjeli alsóruhában. Meg volt halva, még pedig már jóidő óta, mert a tagjai merevek és hidegek voltak. Mikor megfordítottuk, a szolga azonnal ráismert benne arra az emberre, aki Stangerson név alatt szállt hozzájuk. A halált mély szurás okozta, mely a baloldalon látszott s bizonyosan a szivig hatolt... És most következik a dolog legkülönösebb része... Mit gondolnak, mit láttam a holttest fölött?...

Borzongást éreztem végig futni a testemen, mintha valami sejtelem szállott volna meg, még mielőtt Sherlock Holmes azt felelte:

- Veres betűkkel felirva ezt a szót:

R A C H E .

- Ugy van, - viszonzá Lestrade komor hangon.

Mindannyian szótlank maradtunk egy darabig.

Olyan rendszeres és olyan érthetetlen valami volt ennek a titokzatos gyilkosnak a cselekedeteiben, hogy az egész dolog most csak annál rémesebbnek tűnt fel. Idegeim, melyek a csatamezőn elég erősek voltak, most csak úgy rezegtek, amint ezt elgondoltam.

- Látták is a gyilkost, - folytatá Lestrade. - Egy tejhordó gyerek, aki éppen arra ment, bekararodott abba a kis sikátorba, mely a fogadóépület háta mögött huzódik el s mintegy kiegészítő része a fogadó udvarának. Láta, hogy egy hosszú létra, mely rendesen a fal tövében volt végigfektetve, most oda volt támasztva egy második emeleti ablakhoz s az ablak alatt nyitva volt. A fiu, miután a létra alatt elhaladt, visszanézett s láta, hogy egy ember lefelé jön a létrán. Olyan nyugodtan és nyiltan jött le, hogy a fiu azt hitte, bizonyosan valami kárpitos vagy ács, akinek a fogadóban munkája van. Nem is ügyelt rá valami nagyon, s legfőlebb csak

azt gondolta magában, hogy az az ember nagyon is korán fogott a munkához. Azt mondja, hogy magas, vöröses arcú ember és hosszú, barna kabát volt rajta. A gyilkosság után egy kis ideig még a szobában kellett maradnia, mert véres vizet találtak a mosdótálban, amelyben megmosta a kezét és vérfoltokat az ágyfedőn, amelybe beletörülte a kését.

Ránéztem Sherlock Holmesra, mialatt a gyilkosnak ezt a személyleírását hallottuk, mely olyan tökéletesen egybevágott az ő általa adott személyleírással. De a diadal vagy elégtétel érzetének semmi nyoma sem volt az arcán.

- És semmit sem talált a szobában, ami valamely felvilágosítást adhatna a gyilkosra nézve? - kérdé.

- Semmit. Stangersonnak a zsebében volt a Drebbler tárczája, de ebben úgy látszik, semmi különös nincs, mert mint titkár ő fizetett Drebbler helyett mindent. A tárczában összesen nyolcvan font volt, ami azt mutatja, hogy a gyilkos nem vitt el pénzt. Bármi oka is volt ezeknek a rendkívüli büntényeknek, a rablás szándéka semmiesetre sem volt az. Stangersonnak a zsebében semminemű irás vagy levél nem volt, csupán egy Clevelandből kelt távirat, mely körülbelül egy hónappal ezelőtt érkezhetett s csupán ennyiből állott:

«J. H. Európában van.»

Aláírás a táviraton nem volt.

- Egyebet nem talált? - kérdé Sherlock Holmes.

- Fontosat legalább nem. Valami regény, amit Stangerson az elalvása előtt olvasott, az ágyon hevert, s mellette egy széken a pipája. Az asztalon volt egy pohár víz s az ablak párkányán egy kis kerek katulya, amelyben két pirulát találtam.

Sherlock Holmes az öröm felkiáltásával ugrott föl székéről.

- Az utolsó láncszem! - kiáltott föl diadalmasan. - Most már birtokomban vannak az összes részletek!

A két detektív elámulva nézett rá.

- Kezembem vannak most már, - folytatá Sherlock Holmes, - az összes szálak, amelyeknek eddig olyan kuszált képük volt. Igaz, egy s más részlet még nem teljes, de attól a pillanattól fogva, hogy Drebbler Stangersontól az indóházban elvált, egészen Stangerson holttestének a megtalálásáig olyan tisztán állnak előttem az összes főköörülmények, mintha mindent a tulajdon szemmemmel láttam volna. Bizonyítékát is fogom ennek adni. Elő tudná-e keríteni azt a két pirulát?

- Nálam van a katulya, - mondá Lestrade, egy kis fehér, kerek katulyát véve elő a zsebéből. - A tárczával meg a távirattal együtt azt is magamhoz vettem, hogy letétbe helyezzem a főnökségnél. Pusztán véletlen, hogy magamhoz vettem ezt a kis katulyát is, mert kénytelen vagyok kijelenteni, hogy semmi fontosságot sem tulajdonítok neki.

- Adja ide, - mondá Sherlock Holmes.

Azután hozzám fordult:

- Nos, doktor, közönséges pirulák ezek?

Semmi esetre sem voltak azok. Gyöngyházzsúrke színök volt, s a világosság felé tartva, csaknem átlátszók voltak.

- Könnyűségökből és átlátszóságukból azt következtetném, hogy vízben oldhatók, - mondám.

- Igaza van, - viszonzá Sherlock Holmes. - Nos, nem sajnálna-e lemenni és felhozni azt a szegény kis tacsó-kutyát, mely olyan régóta nyavalyáskodik, hogy a háziasszony tegnap azt kívánta öntől, hogy pusztítsa el valami szelid módon?

Lementem s fölvittem a karomban a beteg kutyát. Nehéz lélekzete és üvegesedő szeme azt mutatta, hogy már egészen a végét járja. Hófehér bajusza valóban azt bizonyította, hogy jóval túl volt már a rendes kutya-életkoron. Letettem a puha szőnyegre.

- Most kettévágom a pirulák egyikét, - mondá Sherlock Holmes, s elővéve tollkését, úgy tett, amiként mondta. - Az egyik felét visszateszszük a katulyába, esetleges későbbi használat végett. A másikat belebocsátom ebbe a pohárba, amelyben egy kanálnyi víz van... Amint látják, orvos-barátunknak igaza van, a pirula könnyen olvad.

- Ez nagyon érdekes kísérlet lehet, - szólt Lestrade, olyan embernek a sértődött hangján, ki azt veszi észre, hogy gúnyt üznek belőle, - de nem tudom felfogni, mi köze van ennek a Stanger-son halálához.

- Türelem, édes barátom, türelem! Majd meglátja annak idején, hogy nagyon is sok köze van hozzá... Most egy kis tejet töltök a pohárba, hogy a keverék izletes legyen, s midőn odaadom a kutyának, látjuk, hogy készséggel nyalja fel.

Mialatt beszélt, a pohár tartalmát kiöntötte egy csészealjba s elibe tette a kutyának, mely hamarosan szárazra nyalta.

Az a komolyság, melylyel Sherlock Holmes mindezt cselekedte, olyan meggyőző benyomást tett reánk, hogy mindnyájan szóltanul ültünk, feszült figyelemmel nézve az állatot s valami meglepő eredményt várva.

De semmi ilyes nem történt.

A kutya tovább hevert a szőnyegen, nehéz lélekzettel, de látszólag sem jobban, sem rosszabbul nem érezte magát az italtól.

Holmes kivette volt az óráját s amint percz következett percz után, anélkül, hogy eredmény mutatkozott volna, rendkívüli bosszankodás és csalódottság kifejezése jelent meg a vonásain.

Harapdálta az ajkát, dobolt az ujjaival az asztalon s általában roppant türelmetlenségnek a jeleit mutatta.

Izgatottsága olyan nagy volt, hogy őszinte sajnálatot éreztem iránta, míg a két detektív kicsinylően mosolygott. Legkevésebbé sem volt nekik visszatetsző, hogy a nagymester így felsült.

- Nem lehet véletlen összetalálkozás! - kiáltott föl végre Sherlock Holmes, székéről felugorva és nagy léptekkel járkálva a szobában. Lehetetlen, hogy a körülmények véletlen összejátszása volna. Ugyanazok a pirulák, melyeket a Drepper esetében gyanítottam, tényleg előkerülnek a Stanger-son meggyilkolásánál... És mégsem mutatkozik semmi hatásuk... Mit jelenthet ez? Okoskodásomnak egész láncolata semmiesetre sem lehet ennyire hibás... Ez teljes lehetetlenség! És ez a nyomorult kutya még sincs rosszabbul... Hah, megvan!... Megvan!...

S valóságos diadal-ujjongással rohant vissza a kutyához, metszette ketté a másik pirulát, olvasztotta fel vízben, töltött hozzá tejet s adta oda a kutyának...

A szerencsétlen pára, alighogy belemártotta a nyelvét, összerándult minden tagjában s azután egyszerre olyan merev és élettelen lett, mintha mennykő sújtotta volna le.

Sherlock Holmes nagyot lélekzett és letörülte homlokáról az izzadtságot.

- Erősebb hitemnek kellene lenni, - mondá. - Tudnom kellene valahára, hogy ha valami körülmény nyílt ellentmondásban van egy hosszú sor következtetéssel, arról feltétlenül bebizonyul, hogy valamely más magyarázata és jelentősége is lehet. A katulyában talált két pirula közül az egyik a leghathatósabb, gyorsan öló mérge volt, a másik pedig teljesen ártatlan valami. Tudnom kellett volna ezt, mielőtt azt a katulyát csak láttam is!

VIII. FEJEZET. Az aczél-pereczek.

Sherlock Holmesnek ez az utolsó állítása olyan megdöbbenőnek tetszett előttem, hogy alig hihettem, hogy józan fővel beszél.

De ott feküdt a kutya mereven, bizonyságául annak, hogy feltevése helyes volt.

Nekem pedig úgy tetszett, mintha agyamban szintén oszladozni kezdene a homály és valami gyöngö sejtelmem támadna az igazság felől.

- Mindezt önök meglehetősen különösnek találják, - folytatá Sherlock Holmes, - mert a nyomozás kezdetén nem fogták fel azonnal annak az egyetlen jelenségnek a fontosságát, amely előttök volt. Szerencsére én éppen ezt ragadtam meg és minden, ami azóta történt, csak megerősítette felfogásomat, vagyis egyszerűen csak logikai következetességgel folyt belőle. Így aztán azok a körülmények, amik önöket zavarba ejtették és még homályosabbá tették előttök a dolgot, engem ellenkezőleg csak annál jobban világosítottak föl s megerősítettek a következtéseimben. Nagy tévedés: a különösséget összezavarni a titokzatossággal. A legközönségebb bűntény gyakran a legtitokzatosabbak egyike, mert semmi új vagy különös mozzanatot sem mutat föl, amelyből következtetéseket lehet levonni. Ezt a gyilkosságot is végzetlenül nehezebb lett volna kideríteni az esetben, ha a holttestet egyszerűen csak az utfélen találták volna, mindazok nélkül a szembeszökő, feltűnést keltő körülmények nélkül, amelyek kíséretében jártak. Ezek a különös részletek pedig nem hogy nehezebbé tették volna az eset megfejtését, ellenkezőleg jelentékenyen megkönnyébbítették a feladatot.

Gregson, ki ezt a kissé hosszás fejtegetést meglehető türelmetlenséggel hallgatta, most már nem birt magán tovább uralkodni.

- Nézze, Holmes ur, - mi mindnyájan készséggel ismerjük el azt, hogy ön nagyon eszes és elmés ember, és hogy a saját külön módszere szerint szokott eljárni. De nekünk valamivel több is kell, mint pusztán theoria és prédikáció. Itt arról van szó, hogy kézrekerítsük a gyilkost. Én ki is okoskodtam egy módját, de úgy látszik, az helytelen volt. Charpentier hadnagynak ebben a második gyilkosságban csakugyan semmi része sem lehet. Lestrade viszont a titkárt, Stangersont szemléltette ki magának, utána ment, s szintén téves uton járt. Ami végre önt illeti, hallottunk öntől különféle czélzásokat erre is, amarra is és úgy látszik, hogy többet tud, mint mi; de elérkezett az ideje, midőn úgy véljük, jogunk van, egyenesen azt kérdezni öntől, hogy mit és mennyit tud hát a dologról! Meg tudja nevezni ezt az embert, aki ezt a gyilkosságot elkövette?

- Én még csak azt tehetem hozzá, - szólt most Lestrade, - hogy Gregson kollégámnak igaza van. Mind a ketten megtettük a magunk kísérletét, s egyikünk sem ért el sikert. Ön, mióta abba a magányos házba beléptünk volt, több ízben jegyezte meg, hogy kezében vannak azok a bizonyítékok, amire szüksége van. Reményilem, nem rejtegeti őket tovább is a véka alá.

- A gyilkos letartóztatásának minden további halogatása újabb bűntény elkövetésére engedhet neki időt, - jegyzém meg én.

Sherlock Holmes mindnyájunktól ennyire szorongatva, habozni látszott. Tovább járkált fel s alá a szobában, mellére horgasztott fővel, összevont szemöldökkel, félig behunyt szemmel, amint szokása volt, mikor gondolkozásba mélyedt.

- Több gyilkosság nem lesz, - mondá végre, hirtelen megállva előttünk. - Ezt a föltevést a legnyugodtabb lélekkel mellőzhetik. Azt kérdezik tőlem önök, hogy tudom-e a gyilkos nevét. Igenis tudom. De pusztán csak nevének a tudása nagyon csekély dolog ahhoz a feladathoz képest, hogy kézre kerítsük. Reményilem, hogy ezt már legközelebb meg fogom tehetni, még

pedig teljesen a magam módszere és intézkedései alapján. Olyan dolog ez, amelylyel nagyon csinyján kell bánni, mert agyafurt és kétségbeesett emberrel van dolgunk, akinek azonkívül, mint alkalmam volt róla meggyőződni, olyan támogatója van, aki épp olyan eszes, mint ő. Mindaddig, míg a gyilkosnak sejtelve sincs róla hogy valaki ráakadt a dolog nyitjára, addig van rá lehetőség, hogy elcsipjük; de ha a legcsekélyebb gyanuja támadna, azonnal megváltoztatná a nevét s pillanat alatt eltűnnék ez óriási főváros négy millió lakosa között. A nélkül, hogy bármelyiköknek az érzelmeit is sérteni akarnám, kénytelen vagyok kijelenteni, hogy azt az embert és segítőtjét olyanoknak tartom, akik tulajznak a hivatalbeli urak eszén, s ez az oka annak, hogy nem kértem és nem is kérem ki az önök támogatását. Ha kudarcot vallok, természetesen engem fog terhelni a felelősség, hogy ezt elmulasztottam; de erre el vagyok készülve. E pillanatban csupán annyit ígérhetek, hogy abban a pillanatban, amint saját terveimnek a veszélyeztetése nélkül szólhatok önöknek, rögtön nyilatkozni fogok.

Gregson és Lestrade legkevésbé sem látszottak meglepve lenni ezzel a kijelentéssel, még kevésbé pedig a hivatalbeli személyekre tett kicsinylő czélzással. Gregson elvörösödött kenderhajának egészen a tövéig, a Lestrade bogár-szeme pedig kíváncsiságtól és bosszuságtól csillogott.

De egyikök sem szólhatott, mert kopogtattak az ajtón s az utcai gyerekek vezetője, Wiggins lépett be a maga igénytelen és nem igen tetszetős mivoltában.

- Alásan jelentem - mondá megérintve kezével az üstökét, - hogy a bérkocsi a ház előtt van.

- Derék fiu vagy, - mondá Sherlock Holmes nyájasan. - Miért nem használnak önök a Scotland-Yardban is ilyeneket? - tevé hozzá, íróasztala fiókjából aczél-bilincset véve elő. - Nézzék, milyen pompás rugóra járnak a pereczei. Pillanat alatt a kézcsuklón teremnek.

- Nekünk elég jók a régi pereczek is, - jegyzé meg Lestrade, - csak legyen meg az ember, akinek a kezére tehetjük.

- Nagyon jól van Wiggins, nagyon jól van, - szólt most Sherlock Holmes ismét a gyerekhez. - A kocsis feljöhetne, hogy levihessük a ládáimat. Mondd csak neki, hogy jöjjön fel.

Én meg voltam lepve, hogy lakótársam úgy beszél, mintha elutazóban volna, holott eddig még egy szót sem szólt nekem róla. Volt a szobában egy kis utazótáska. Azt most Sherlock Holmes előczipelte és csatolgatni kezdte a szijjait.

Nagyban el volt ezzel foglalva, mikor a kocsis belépett a szobába.

- Ugyan barátom, segítsen egy kicsit ezzel a csattal, - szólt Sherlock Holmes a földön térdelve s hátra sem fordítva a fejét.

A kocsis kissé mogorva, daczos arczczal jött előre s lehajolva, előrenyujtotta a két kezét, hogy megfogja a szijjakat.

Abban a pillanatban aczélos csattanás, lánczcörgés hallatszott és Sherlock Holmes talpra szökött.

- Uraim, - kiáltá villogó szemmel, - van szerencsém bemutatni önöknek Jefferson Hope urat, az Enoch Drebber és Joseph Stangerson gyilkosát!...

Az egész dolog egy pillanat alatt történt, olyan gyorsan, hogy számot sem adhattam magamnak róla.

Élénken emlékszem még arra a pillanatra, a Sherlock Holmes diadalmas arczkifejezésére, hangja csengésére, a kocsis kába, vad arczára, amint merően bámult le a csillogó aczél-pereczekre, melyek mintegy varázsütésre termettek a keze csuklóján...

Egy-két pillanatig olyanok lehettünk mindnyájan, mint valami szobor-csoportozat. Aztán a fogoly bős orditással ragadta ki magát a Sherlock Holmes kezéből s vetette magát keresztül az ablakon...

A farámák és üvegtáblák csakugy töredezték szét előtte, de mielőtt egészen kívül lett volna az ablakon, Gregson, Lestrade meg Sherlock Holmes úgy vetették rá magukat, mint megannyi szelindek.

Visszaránczigálták a szobába, s ekkor rettenetes dulakodás kezdődött. Olyan hatalmas és olyan vad volt az az ember, hogy újra meg újra lerázott magáról mind a négyönket. Olyan görcsös erő volt benne, mint csak a nyavalyatörés pillanatában lehet valakiben.

Arczát és kezeit az ablaküveg borzasztóan összevagdosta, de a vérvesztésnek semmi hatása sem volt ereje ellankasztására. Csak mikor Lestradenak sikerült végre a torkához férkőznie és fojtogatni kezdte, akkor győződött meg róla, hogy minden küzködése hasztalan ellenünk. De ekkor sem adta még meg magát teljesen, míg a lába is úgy össze nem volt kötve, mint a két keze.

Akkor azután lihegve, kimerülten állottunk talpra.

- A bérkocsija a ház előtt van, - mondá Sherlock Holmes. - Azon elvihetjük a rendőrségre.

Azután nyájas mosolygással tevé hozzá:

- És most, uraim, ime, végére jártunk ennek a titokzatos historiának... Szívesen hallgatom meg a kérdéseiket és a legnagyobb készséggel fogok rájuk most már megfelelni.

(Vége az első résznek.)

MÁSODIK RÉSZ.

A szentek országa.

I. FEJEZET.

A nagy sós pusztán.

Az északamerikai nagy kontinens közepe táján terült el egy kietlen, visszariasztó sivatag, mely hosszú éveken át gátja volt a civilizáció haladásának.

A Sierra Nevadától Nebraskáig és északról a Yellowstone-Rivertől le egészen Coloradóig pusztaság, némaság az egész terület. A természet maga nem egyformán jelentkezik ezen az egész sivár vadonon végig. Vannak itt hősüveges, magas hegycsúcsok és sötét, borus völgyek. Emitt gyorsfolyású vizek törtetnek tova sziklával csipkézett mély medrekben; amott roppant puszták terülnek el, télen hótól fehérek, nyáron sós-alkali porától szürkék. De a nagy sivatag minden pontjának megvan a közös jellege: az elhagyatottság, kietlenség, vadság.

Lakosa a kétségbeesés e földjének nincs. Egy-egy csapat paoni vagy «feketelábu» keresztül-vonul ugyan rajta, újabb vadászterületekre igyekezve, de a bátrak legmerészebbjei is örülnek, mikor végre messze maradnak mögöttük e félelmes puszták és ők ismét a maguk prairiejein látják magukat. A coyote, a farkasnak sivatag-lakó kisebb testvére, a törpe bozótban kullog, az egerésző kánya nehézkes szárny-csapással szántja a levegőt s a tányértalpu, lomha, szürke medve a sötét szakadékokban czammog, olyan táplálékot szedegetve, amelyre a sziklák közt szert tehet. Ezek a kietlenek egyedüli lakói.

Az egész világon nem lehet sivárabb látvány, mint a Sierra Blanca északi lejtőjéről. Amennyire a szem csak elláthat, fakón terjeng a nagy lapály, alkali-foltokkal tarkítva s itt-ott bozót-erdőktől megszakítva. A szemhatár legszélén hegycsúcsok hosszú láncolata, szakadozott ormaikon hófoltokkal.

És ebben az egész nagy sikságban sehol semmi jele az életnek, vagy bárminek is, ami az élet-hez tartozik. Nincs madár az aczélkék levegőégben, semmi mozgás a kemény, fakó földön - és mindenek fölött mélységes csönd. Bármint hallgatóznál is, az egész rengeteg vadonban egy árva hang sem kél; némaság, tökéletes, szívet elszorító némaság.

Azt mondtuk az imént, hogy a tágas sikságon semmi sincs, ami hozzátartoznék az élethez. Ez nem egészen igaz. A Sierra Blancáról letekintve, lát az ember egy utat, mely a sivatagon keresztül-húzódik, tova kanyarodik s a messzeségben elvész. Kerékvágások szeldelik, és számos kalandornak a lábai taposták le a rögét. Itt-ott fehér tárgyak vannak elszórva, melyek fénylenek a nap sugaraiban és élesen válnak le a szürke alkalirétegről. Közeledjél s nézd meg, hogy mik azok! Csontok. Némelyik nagyobb és vastagabb, másik kisebb és gyöngébb. Amazok ökrök, emezek emberek csontjai. Ezeröttszáz mértföldnyire követhetni ezt a kisérteties karaván-utat, szétszórt maradványai nyomán azoknak, kik az utfélen elhullottak.

Ezt a látványt szemlélve állt ott ezernyolczszáznegyvenhét május havának negyedikén egy magányos utas.

Külseje olyan volt, hogy bizvást lehetett volna ennek a tájéknak a géniusza vagy démona. A szemlélő bajosan tudta volna megmondani, hogy a negyven évhez van-e közelebb, vagy hatvanhoz.

Arcza sovány és beesett volt, barna pergamentszerű bőre csakugy feszült a kidülledő csontokon; hosszú barna haja és szakállja fehérrel volt tarkítva; szeme be volt esve és természetellenes tűz csillogott benne; keze pedig, mely a puskát fogta, alig volt husosabb, mint valamely csontváznak a keze.

Amint ott állt, fegyverére támaszkodott, mintha attól félne, hogy elesik, pedig szálás alakja és hatalmas csontjai, izmos, erős szervezetre vallottak. De aszott arcza és ruházata, mely csakugy lógott az összeesett tagokon, elárulta, hogy mi adta neki ezt a vénhedt, vánnyadt külsőt...

Halálán volt ez az ember - halálán az éhségtől és szomjuságtól.

Fáradságosan vergődött volt lefelé a szakadékon s föl erre a kis magaslatra, abban a hiu reményben, hogy valami nyomait fogja látni a viznek. És most a nagy sós pusztaság terült el előtte, meg a zord hegyek távoli öve és sehol semmi nyoma növénynek vagy fának, amely nedvesség jelenlétére mutatna.

Az egész messze tájon a reménynek egyetlen csilláma sem volt. Északra, keletre és nyugatra nézett vad, fürkésző szemekkel, s azután fölismerte, hogy vándorlása immár véget ért, s hogy itt ezen a zord szirttetőn fog meghalni.

- Miért ne itt épp úgy, mint puha ágyon husz évvel ezelőtt? - mormolá magában, amint leült egy hatalmas kötömb árnyékába.

Mielőtt leült, letette a földre hasznavehetetlen puskáját, meg egy nagy, szürke batyut is, mely a jobb vállára volt akasztva. A batyu nagyon is nehéz lehetett már az ő gyengült erejének, mert amint leeresztette, kissé erősen zökkent le a kőre.

Abban a pillanatban halk jajszó hallatszott a szürke kendőből, s kicsiny ijedt arczocska, fénylő barna szemekkel, meg két kis tömzsi, gödrös kezecske mutatkozott a nyíláson.

- Megütött! - szólt szemrehányóan egy gyermekded hang.

- Meg-e? - viszonzá bünbánóan az ember. - Nem akartam pedig.

Mialatt beszélt, kibontotta a szürke kendőt, mintegy öt éves leánykát szabadított ki belőle, kinek csinos cipellője, takaros rózsaszín ruhácskája és piczi fehér köténykéje anyai gondviseletre vallott.

A gyermek arcza halvány és megnyult volt, de egészséges karjai és lábszárjai azt mutatták, hogy nem szenvedett annyit, mint utitársa.

- No, sajog-e még? - kérde aggódva az ember, mert a leányka még folyvást dörzsölgette szétborzolt arany-haját.

- Csókolja meg, aztán jó lesz, - viszonzá a gyermek nagykomolyan, rámutatva fejceskjének fájó részére. - Anyácska is úgy szokta. Hol van anyácska?

- Anyácska elment. Ugy tartom, látni fogod nemsokára.

- Elment? Ejnye!... Milyen furcsa, hogy nem is köszönt. Pedig máskor mindig megcsókolt, még ha csak néniékhez ment is át téázni... Ni, jaj, milyen száraz a nyelvem. Nincs egy kis víz vagy valami enni való?

- Nincs ám, kedveském. Már hiába, várakoznod kell még egy kicsit. Azután majd jó lesz minden. Hajtsd ide a fejceskédet hozzám, így ni, mindjárt könnyebben érzed magadat. Nem könnyü ám beszélgetni, mikor az embernek olyan száraz az ajka, mint a talpbőr; de úgy tartom, mégis legjobb lesz, ha megmondom neked, hányadán vagyunk. Mit szedtél fel?

- Jaj, beh szép, beh gyönyörű! - kiáltott föl ujjongva a leányka, s két darabka fényes csillámpalát mutatott. - Ha majd hazamegyünk, odaadom Bobnak, a testvérkémnek.

- Szebbet is fogsz te még látni nemsokára, - viszonzá az ember komolyan. - Csak várakozzál egy kicsit. Azt akartam az imént mondani... Emlékszel, mikor a folyó mellől eljöttünk?

- Oh emlékszem.

- Nohát, arra számítottunk, hogy nemsokára másik folyóhoz érünk. De lásd, valami hiba esett. Az iránytű, vagy a mappa, vagy másvalami csalt meg bennünket... elég az hozzá, a vizünk elfogyott... Éppen csak egy-két csepp maradt az ilyen apróságnak, mint te és aztán... aztán...

- Maga meg sem tudott mosdani, - vágott szavába komolyan a gyermek s fölnézett a férfi el-kényszeredett arczára.

- Nem ám, de még inni se. Aztán Mr. Bender volt az első, aki elhagyott bennünket, azután Pete, az indián, azután Mac Gregor, azután Johnny Hones, azután, édeském, a te anyád...

- Akkor hát anyácska is meghalt? - kiáltott föl a leányka, kötényébe rejtve kis arczát és keservesen zokogva.

- Meg, mind elmentek, csak mi ketten maradtunk meg. Azután azt gondoltam magamban, hogy talán errefelé lesz víz. A vállamra vettelek hát s együtt jöttünk idáig. De úgy látszik, nem volt szerencsénk. Most már hiába minden...

- Hát mink is meghalunk? - kérde a gyermek, hirtelen abbahagyva a sirást és fölemelve könnytől ázott orczácskáját.

- Bizony olyanformán!

- Miért nem mondta ezt már előbb! - szólt a gyermek vidám nevetéssel. - Ugy megijesztett! Hiszen ha meghalunk, akkor megint együtt leszünk anyácskával!

- Együtt leszel velem kedveském!

- Meg maga is. Megmondom ám neki, hogy milyen jó volt hozzám! Bizonyosan tudom, hogy a mennyszög kapujában egy nagy kancsó vízzel, meg friss, meleg kalácscsal fog bennünket várni, tudja, olyan kalácscsal, amelyet én nagyon szerettem, meg Bob is... De mikor lesz az?

- Nem tudom - de nem igen sokára.

Az ember az északi távolságra függesztette szemét. Az ég kéklő boltozatán három kis folt jelent meg, melyek pillanatról pillanatra nagyobbodtak és gyorsan közeledtek. Csakhamar három nagy barna madár képében tüntek föl, melyek a két vándor feje fölött körben szállongtak s azután lebocsátkoztak a magasabban kiugró sziklákra.

Egerésző kányák voltak ezek, a nyugati tájak keselyűi, melyeknek érkezése a halál elő-hirnöke.

- Ni, tyukok! - kiáltott föl vidáman a leányka, a baljóslatu alakokra mutatva és tapsolva, hogy föltrebbentse őket. - Mondja csak, ezt az országot is a jó istenke teremtette?

- Persze, hogy ő teremtette, - viszonzá az ember, kissé megdöbbenve ettől a váratlan kérdéstől.

- Azt tudom, hogy ottlenn Minoist ő teremtette, meg a Missourit is, - folytatá a leányka. - De azt gondoltam, hogy ezt az országot másvalaki teremtette. Mert nincs olyan jól megcsinálva. Kifelejtették belőle a vizet meg a fákat.

- Mit gondolsz, kedveském, nem volna jó imádkozni? - kérde az ember kissé habozva.

- Még nincs este, - viszonzá a gyermek.

- Nem baj az. Nem egészen rendes dolog ugyan, de úgy tartom, a jó isten azért nem fogja rossz néven venni az imádságot most sem. Te csak mondd el azt, amit esténként mondani szoktál a szekér-ágyacskában, mikor még amott lenn jártunk a sikon.

- Hát maga mért nem mond valami imádságot? - kérdé csodálkozó szemekkel a leányka.

- Elfelejtettem én már azt... Nem imádkoztam, amióta akkora voltam, mint a puskám fele, ni. De úgy tartom, imádkozni sohse késő. Te csak mondd el fennszóval s én majd hallgatom és bele-beleszóllok az ámennel.

- Akkor hát térdepeljen le mellém maga is, - mondá a gyermek és szétterítette a kendőt. - Tegye össze és tartsa fel szépen a kezét, így ni... Mindjárt jámborabbnak érzi magát.

Különös látvány volt az - ha ugyan a kányákon kívül lett volna ott valaki, aki nézze. Egymás mellett térdelt a keskeny kendőn a két vándor, a csacska gyermek, meg a vad, fásult kalandor...

A leányka üde orczája, meg a férfi szikár, szögletes ábrázata egyiránt fölfelé volt irányozva a felhőtlen égre, szivből fakadó fohászból ahhoz a félelmetes lényhez, amelylyel most szemtől-szembe valának, míg hangjok - vékony és csengő az egyik, mély és recsegő a másik - egybeolvadt az irgalomért és megbocsátásért való könyörgésben...

Az imádság után visszaültek előbbi helyökre, a sziklatömb árnyékába, mignem a gyermek, oltalmazójának széles mellére simulva, elaludt. Az ember nézte egy darabig szunnyadását; de a természet őt is legyőzte. Három nap és három éjszaka óta nem engedett volt magának pihenést és nyugalmat. Pillái lassankint lecsukódtak a fáradt szemekre, a fej alább-alább hanyatlott a mellre, mignem a deres szakáll egybefolyt a gyermek arany-fürteivel és mind a ketten ugyanabba a mély, álomtalan szendergésbe merültek.

Ha a vándor még vagy félóráig maradt volna ébren, különös látvány tárult volna a szeme elé.

Messze, messze a sós pusztaság legtulsó szélén gyenge por-gomoly kerekedett föl, eleinte igen kicsiny és alig megkülönböztethető a távol ködétől, de lassankint magasabbra és szélesebbre terjengő, míg végre hatalmas, tisztán látható felhővé tornyosult. Ez a felhő egyre nőtt, nagyobbodott, s olyanná lett, amelyet csak roppant tömegek támaszthatnak.

Termékenyebb tájon a szemlélő arra a következtetésre jutott volna, hogy ama nagy bölénycsordák egyike közeledik, melyek a prairien legelésznek. De ebben a terméketlen vadonban ez természetesen ki volt zárva. Amint a porfelleg közelebb kavardott a magányos meredélyhez, melyen a két földönfutó pihent, ponyva-födélű szekerek és fegyveres lovasok alakjai kezdtek mutatkozni a por sűrűjében - egész nagy karaván, amely nyugat felé tartott.

De minő karaván!

Mikor az eleje a hegyek lábához ért, az utóhad még nem volt látható a szemhatáron. Végéig a roppant síkságon egyenes vonalban húzódott keresztül a mozgó sokaság, lakó- és társzekerek, lovas emberek, gyalogosok, számtalan asszony, terhek alatt roskadozva és gyermekek, a szekerek mellett tipegve, vagy kikukucskálva a fehér takarók alól.

Ez nyilván nem valami közönséges bevándorló csapat volt, hanem egész nomád nép, melyet a körülmények kényszerre arra ösztökélt, hogy új hazát keressen magának.

A mozdulatlan levegőbe zürzavaros lábdobogás, zakatolás, kerék-nyikorgás, lónyerítés harsant fel a roppant tömegeből. Hangos volt bár, mégsem ébreszthette fel álmából ottfenn azt a két fáradt vándort.

A hadoszlop élén husz-huszonöt komoly, érczes ábrázatu, sötét, háziszövetü ruhába öltözött, puskával fölfegyverzett férfi lovagolt. A meredély aljához érve, megálltak és tanácskozni kezdtek.

- A források jobbkéz felől vannak, testvéreim, - szólt az egyik, - merev ajku, borotvált arczu, deres fejü ember.

- Jobbra a Sierra Blancától - így hát a Rio-Grandéhoz érünk, - szólt egy másik.

- Ne aggódjatok a víz miatt, - kiáltá egy harmadik. - Az ki vizet tud fakasztani a kősziklából, nem hagyandja el az ő választott népét.

- Ámen. Ugy legyen! - válaszolt rá az egész csapat.

Épp folytatni akarták már utjokat, midőn a legfiatalabbik és legélesebb-szemüek egyike hirtelen elkiáltotta magát s fölmutatott a fejök fölött magasló zord sziklára. Annak a tetejéről picziny piros kendőcske lengedezett, élesen válva le a közet szürke háttéréről.

Ennek a láttára mindannyian meghuzták lovuk zabláját s előrántották puskájokat, mialatt újabb lovasok nyargaltak elő, erősítésére a vezércsapatnak.

A «Vörösbőrüek!» szó volt minden ajkon.

- Indiánok nem igen lehetnek itt, - szólt az az életes ember, ki, úgy látszék, a vezénylő volt. - A paonikat elhagytuk, s más törzs nincs itt sehol, amíg a nagy hegyeken át nem kelünk.

- Előre menjek-e megnézni, Stangerson testvér? - kérdé valaki a csapatból.

- Én is! Én is! - kiálták egyszerre vagy tizen.

- Hagyjátok lenn a lovaitokat s mi itt megvárunk benneteket, - felelt a vezér.

A fiatalok pillanat alatt leszálltak, megkötötték a lovaikat s máris fölfelé haladtak a meredek oldalon, amely ahhoz a jelenséghez vezetett föl, mely kíváncsiságukat fölébresztette volt. Gyorsan és nesztelenül hatoltak fölfelé, a gyakorlott kémek ügyességével.

Azok, akik alulról nézték őket, láthatták, hogy mint szökdöstek szikláról sziklára, mignem alakjaik tisztán rajzolódtak az égbolt háttérére. Az a fiatal ember, aki először adta volt meg a jelt, járt előttük mindenütt. Követői egyszerre csak azt látták, hogy az égnek emeli a karjait, mint akit nagy meglepődés ért, s midőn hozzá siettek, ők is hasonlóan bámultak el azon, amit most láttak.

A kis szirthaton, mely a járatlan magaslatot koronázta, egy óriási sziklatömb emelkedett s annak a tövében hevert egy szálas, hosszú-szakállu, marczone-képü, de rendkívül sovány ember. Nyugodt arca és szabályos lélekzése azt mutatta, hogy mélyen alszik.

Mellette feküdt egy kis leány, gömbölyü karocskáit a férfi izmos nyakára fonva és aranyfürtös fejét széles mellén nyugtatva. Rózsás ajka szét volt nyilva, hófehér fogsort mutatva és gyermekded vonásain játszi mosoly tünedezett. Kövér kis lábai, melyek fehér harisnyába és fényes csatu czipőcskébe voltak bujtatva, különös ellentétben voltak társának hosszú, aszott tagjaival.

A különös pár fölött emelkedő szikla ormán ott ült nagykomolyan három kánya, melyek az ujonnan érkezettek láttára bosszus, rekedt rikácsolással rebbentek föl és komoran szálltak tova.

A csuf madarak rikácsolása és szárnyaik sulyos csapkodása fölébresztette az alvókat, kik elámulva meredtek maguk elé. A férfi támolyogva emelkedett föl s lenézett a sikságra, mely olyan kihalt volt még akkor, mikor őt az álom elnyomta s most végig feküdt rajta az a roppant ember- és állat-tömeg.

Arcza a kétkedés kifejezését ölté, amint bámulva nézte ezt és csontos kezével megtörülte a szemét.

- Ugy tartom, ez az, amit deliriumnak hívnak, - mormolá...

A gyermek mellette állott, belefogózva a kabátja csücskébe és nem szólt, hanem körös-körül nézett a gyermekkor bábész, kérdező tekintetével.

A mentő csapat mihamarább meg tudta győzni a két elhagyatottat arról, hogy az, amit látnak, nem pusztán káprázat. Egy ember fölvette a kis lányt s a vállára ültette, míg a másik kettő az erejefogyott embert támogatta s vezette le a szekerekhez.

- Az én nevem John Ferrier, - magyarázta a vándor. - Én, meg ez a kis jószág vagyunk az egyetlenek, akik huszonegy lélekből megmaradtunk. Éhen és szomjan veszett el a többi mind, amott a déli oldalon.

- A te gyermeked ez? - kérde valaki.

- Ugy tartom, most már az, - viszonzá az ember daczosan. - Az enyém, mert megmentettem! És senki emberfia el nem veszi tőlem többé. Mától fogva ő Lucy Ferrier. Hát ti kik vagytok? - folytatá, kíváncsian nézve végig izmos, napbarnította megmentőin. - Ugyancsak szép számmal verődtek össze.

- Tízezer körül vagyunk, - szólt a fiatalok egyike. - Mi istennek üldözött gyermekei, Merona angyal választottjai vagyunk.

- Sohse hallottam hírét annak az angyalnak, - mondá a vándor. - Ugy tetszik, sokakat választott ki belőletek.

- Ne üzz tréfát abból, a mi szent, - viszonzá szigorral amaz. - Mi azok közül valók vagyunk, akik hisznek a szent irásokban, melyek egyiptomi betűkkel írvák vert-arany lapokra, amik a szent Smith Józsefnek adtak vala Palmyrában. Nauvooból jövünk, Illinois államból, ahol templomunkat alapítottuk volt. Eljöttünk, menedéket keresni az erőszakoskodó ember és az istentelenek ellen, jóllehet a sivatag vadonán kell is átvándorolnunk.

A Nauvoó név nyilván emlékeztette John Ferriert valamire.

- Értem, - mondá. - Ti a mormonok vagytok.

- Mi a mormonok vagyunk, - feleltek egyhanguan a többiek.

- És hova igyekeztek?

- Azt nem tudjuk. Az isten keze vezérel bennünket prófétának személyében. Az ő színe elé kell járulnod. Ő majd megmondja, hogy mi történjék veled.

Ekkorára leérték a magaslat aljára s ott csapatosan vették őket körül a zarándokok - sápadt arcú, alázatos képű asszonyok, erős, nevető gyermekek és aggódó, komoly nézésű férfiak.

A bámulatnak és sajnálkozásnak számos felkiáltása hangzott el ajkaikról, mikor látták az idegenek egyikének zsenge korát s másoknak erejehagyottságát. A kíséret azonban nem állott meg, hanem előbbre ment, nagy tömeg mormontól kísérve, mignem egy szekérhez értek, mely azonnal szembetűnt nagyságával s külsejének formásabb, diszesebb voltával. Hat ló volt elibe fogva, míg a többit csak kettő, vagy legfőlebb négy huzta.

A kocsis mellett egy férfi ült, ki harmincz évesnél alig látszott többnek, de kit hatalmas feje és határozott arc kifejezése azonnal vezérnek tüntetett föl. Egy barna kötésű könyv olvasásába volt elmerülve, de a sokaság közeledtére félretette a könyvet, s figyelmesen hallgatta az eset előadását.

Azután odafordult a két földönfutóhoz.

- Ha fölveszünk benneteket magunk közé, - mondá ünnepies hangon, - ez csak úgy lehetséges, ha a mi hitünknek lesztek vallói. Farkasokat nem türünk a nyájunkban. Jobb nektek, ha csontjaitok itt fehérlenek ebben a kietlenben, semmint hogy utóbb az a kis penészfolt legyetek, mely idővel az egész gyümölcsöt megrohasztja. Készek vagytok-e ily feltétellel velünk jönni?

- Ugy tartom, veletek megyek én akármicsoda feltétellel is, - viszonzá John Ferrier olyan nyomatékosan, hogy a nép komoly képü «idősb»-jei nem állhaták meg mosoly nélkül.

Egyedül a vezér tartotta meg komor, tiszteletet parancsoló arczkifejezését.

- Stangerson testvér, vedd ezt az embert, adj ennie és innia, s a gyermeknek nemkülönben. Tedd feladatoddá azt is, hogy megoktasd őt szent hitünkre. De im, eleget időztünk már. Előre! Előre! Sion felé!

- Előre, előre Sion felé! - kiáltá a mormonsokaság s a vezérszó végigzugott az egész karavánon, szájról-szájra szállva, mignem tompa morajban halt el a messzeségben.

Ostorpattogatással, keréknyikorgással indultak meg a nagy szekerek és csakhamar ismét mozgásban volt az egész karaván. Az a «nép idősb»-je, kinek gondviseletére a két elzúllott bizva volt, elvezette őket a maga szekerehez, hol már az ebéd készen várta őket.

- Itt fogtok maradni, - mondá. - Pár nap múlva kiépültök fáradalmaitokból. Addig is el ne felejtsetek, hogy mostantól fogva mindenkorra a mi vallásunkbeliek vagytok. Brigham Young mondotta, s ő a Smith József szavával beszélt vala, mely istennek szava.

II. FEJEZET. A Sóstó virága.

Nem tartozik ide, felsorolni azokat a megpróbáltatásokat és nélkülözéseket, melyeket a bevándorló mormonok szenvedtek, mielőtt az «ígéret földé»-re érkeztek. A Missisipi partjától egészen a Sziklás-hegység lábáig olyan kitartással hatoltak előre, mely szinte példátlan a történelemben. Vadember és vadállat, éhség, szomjuság, fáradalom, betegség és minden gát, melyet a természet utjukba vethetett - mindezt legyőzték az angol-szász faj szívósságával.

Ám a hosszú ut és a folyvást megújuló bajok a legelszántabbak szivét is megrendítették. Egyetlen egy sem volt köztük, aki lélekből fakadó imádsággal ne borult volna térdre, mikor végre a magasból meglátták Utah tágas völgyét, mely ott fürdött lábaik alatt a nap sugaraiban, s megtudták vezérektől, hogy ime ez az ígéret földje s hogy ezek a szüz mezőségek örökre az övéik lesznek.

Brigham Young csakhamar épp oly ügyes kormányzónak és szervezőnek bizonyult. Terveket rajzoltak, térképeket készítettek, melyekben pontosan ki volt pecézve a jövőbeli város. Köröskörül földeket hasítottak ki és osztottak szét, kinek-kinek a maga tehetsége szerint. A kereskedőt a maga üzletére, az iparost a maga mesterségére fogták. Utcák és terek mintegy varázsütésre támadtak egymás után a városban. Künn a földeken pedig folyt a lecsapolás, sövényezés, ültetés, irtás és a következő nyár már kalásztengertől aranyozottnak látta az egész vidéket.

Gyarapodott itt minden ezen a különös telepen. De főképp a nagy templom, melyet a város kellő közepén emeltek, lón napról-napra magasabb és terjedelmesebb. Hajnal pirkadásától est borultáig szünete nem volt a kalapács döngésének, fűrész zugásának a hatalmas építményen,

melyet annak a tiszteletére emeltek, aki épségben vezérelte őket keresztül minden veszedelmeken.

A két földönfutó: John Ferrier, meg a kis leány, aki osztályosa volt sorsának és fogadott leánya lett, elkísérte a mormonokat nagy zarándoklásuk céljához.

A kis Lucynek elég kellemes volt az utazása a Stangorson szekeren, melynek belsejét a mormon három felesége és tizenkét éves, nyakas, pajkos fia osztotta meg vele. A gyermekkor frissességével csakhamar kihevervén azt a csapást, mely anyja elvesztésével érte, a kis Lucy kedvenczévé lett az asszonyoknak és ponyva fedelü, mozgó otthonában mihamarabb hozzátörődött ehhez az új élethez.

Ferrier ezalatt, szintén kiheverve nélkülözéseit, mint hasznos kalauz és fáradhatatlan vadász tüntette ki magát. Oly gyorsan nyerte meg ez új felebarátainak becsülését, hogy mikor végére értek vándorlásuknak, egyhangu volt a megállapodás, hogy ő is épp olyan nagy és épp oly termékeny darab földet kapjon, mint bármelyik telepítvényes, kivéven magát Brigham Youngot, meg Stangersont, Kemballt, Johnstont és Drebbert, a népnek e négy kiváló «idősb»-jét.

John Ferrier az így kapott kis birtokon fakunyhót épített magának, mely az évek során eladdig bővült és nagyobbodott, hogy utoljára tágas nyaraló lett belőle. Ferrier igen gyakorlati ember volt, eszes az alkuban és ügyes a kézi munkában. Vas-szervezete lehetővé tette, hogy reggeltől estig dolgozzék s folyvást javítsa és termékenyítse földeit. Így történt, hogy birtoka és minden egyéb java rendkívüli módon gyarapodott.

Három év múlva tehetősebb volt, mint szomszédjai, hat év múlva módos, kilenczedikre gazdag ember lett és tizenkét év múltán tíz ember sem volt egész Salt-Lake-Cityben, aki hozzá lett volna fogható. A nagy Sóstótól a távoli Vahszacz-hegyekig senkinek a neve sem volt ismeretesebb, mint a John Ferrieré.

Egy dolog volt, s csakis ez az egy, amelylyel hitrokonainak a bizalmatlanságát fölkelte. Semmi szóval és érveléssel nem lehetett rábírni, hogy asszonyokat vegyen a házába, mint többi társai. Sohasem adta okát ebbeli állandó vonakodásának, hanem beírte azzal, hogy eltökélten és hajthatatlanul ragaszkodott elhatározásához.

Voltak némelyek, akik e miatt a vallás iránt való közömbösséggel vádolták, mások pedig zsugoriságnak tudták be, hogy nem akarja magát költségbe verni. Ismét mások valami régi szerelmi históriáról beszéltek, szőke leánykáról, ki az óceán partján hervadt el. De bármi oka volt is reá, Ferrier hajthatatlanul agglagény maradt.

Minden egyéb tekintetben teljesen alkalmazkodott a fiatal telep vallásához s orthodox és egyenes uton járó ember hírében állott.

A kis Lucy ott nőtt fel a faházban és buzgón segítette nevelő-apját minden dolgában. A hegyek éles levegője és a fenyők balzsamos illata lön a zsenge leánykának tápláló dajkája és édesanyja. Amint esztendő telt esztendő után, Lucy egyre nagyobbá és erősebbé serdült, orczája pirosabb, járása délczegebb lett.

A Ferrier tanyája mellett elvezető országutnak számos vándora érzett magában rég elfeledett gondolatokat fölélédni, ha elnézte, lenge, hajlós leányalakját, amint a buzaföldeken tova-tipegett, vagy látta, mint üli meg az édesatyja tüzes musztangját s oly könnyedséggel és kecsességgel tud bánni a lóval, mint a nyugatvidéknek igazi gyermeke.

Igy feslett rózsává a bimbó, s az az esztendő, mely édesatyját a farmerek leggazdagabbikának látta, őt az amerikai szépségnek oly megtestesüléseként köszöntötte, mely az egész Pacific-lejtőn ritkította párját.

De nem az apa volt az első, aki fölfedezte, hogy a gyermek asszonyává fejlődött. Ritkán szokott az így történni. Az a titokzatos átváltozás sokkal finomabb, sokkal fokozatosabb, semhogy napról-napra észlelhető volna. Legkevesbbé tud róla maga a hajadon, mignem egy hangnak a csengése, egy kéznek az érintése dobogásnak indítja a szívét, s ő a büszkeség s félelem vegyes érzésével tudja meg, hogy új, nagyobb lény ébredt föl benne.

Kevesen vannak, akik vissza ne tudnának emlékezni arra a napra és akiknek eszökbe ne jutna az a kicsiny körülmény, mely új élet hajnalának volt hirdetője...

Lucynak az esetében ez az alkalom magában véve is igen komoly volt, nem is szólva arról, hogy milyen befolyással volt ez az ő életére és a mások sorsára.

Meleg juliusi nap volt. A modern «szentek» olyan szorgalmasak voltak, mint a méhek, melyeknek kaptárát jelképökül választották. A mezőkön és az utczákon az emberi munkálkodásnak ugyanaz a moraja hangzott. A poros országuton súlyosan megrakott öszvérek hosszú sorai huzódtak tova - mindannyi nyugat felé tartva, mert az arany-láz kitört Kaliforniában, s a szárazföldi ut a «kiválasztottak» városán vezetett keresztül. Egész nyájak és csordák is vonultak be a távolabbi legelőkről, s fáradt bevándorlók csapatai járták végzetetlen utjokat.

S ezen a tarka-barka sokadalmon keresztül, a tökéletes lovas ügyességével törve magának utat, vágatott a város felé Lucy, a lovaglástól kipirult arczczal, dus gesztenyeszinű haja fátyolként lobogván utána. Az atyja valami megbizással küldte a városba, s ő, mint oly sokszor már, a fiatalság egész félelmetlenségével nyargalt előre, csakis a teendőjére gondolva, s arra, hogyan végezze el a dolgát legjobban.

A porlepte utasok bámulattal néztek utána s még a fásult indián kóborlók is kiestek rendes egykedvőségükből, amint a «sápadt-ábrázatu» leány szépségét bámulták.

Lucy már a város széléhez ért, midőn azt látta, hogy az utat egészen elállja egy nagy ökröcsapat, melyet mintegy öt-hat vadképű lovas hajtattott befelé a pusztákról. Sietségében és türelmetlenségében keresztül akart törtetni ezen az akadályon is, és rést látva a csordán, egyenesen belevágatott.

De alighogy belejutott, mögötte ismét összetódultak az ökrök s ő valósággal be volt szoritva a hosszú-szarvu, szilaj-nézésű barmok mozgó áradatába. De hozzá lévén szokva a jószággal való bánáshoz, legkevesbbé sem ijedt meg, hanem minden lehető alkalmat felhasználva, nyugodtan nógatta előbbre-előbbre a lovát; azt remélve, hogy nemsokára ki fog vergődni a tömegeből.

Szerencsétlenségére az ökrök egyikének a szarva, véletlenül vagy szándékosan, erősen megdöfte tüzes musztangjának az oldalát, s a hevesvérű ló megbokrosodott. A következő pillanatban horkolva ágaskodott fel s úgy ficzánkolt és ugrált, hogy mindenesetre levetette volna Lucy-t, ha a leány valóban ügyes lovas nem lett volna.

A helyzet szerfölött veszedelmes volt. A felingerült ló minden egyes szökésével beleütődött valamelyik ökörnek a szarvába, s ez csak annál dühösebbé és veszettebbé tette. Lucy-nak minden erejét össze kellett szednie, hogy a nyeregben tarthassa magát, mert a lecsuszás annyi lett volna, mint borzasztó halál a megijedt és megbőszült barmok lábai alatt.

Feje a hosszas küzdelemben már szédülni kezdett és kicsiny keze nem fogta többé olyan erősen a kantárt. A fölvert porfelhőtől s a dulakodó állatok forró lehelletétől majdnem megfulladva már-már kétségbeesetten hagyta abba a küzdelmet, midőn egy biztató hang segítséget ígérve neki, újabb bátorságot öntött bele.

Ugyanabban a pillanatban egy izmos barna kéz megragadta a lovat s keresztül-törtetve vele az állatok tolongásán, csakhamar kivezette a szabadba.

- Reményilem, semmi baja sem történt, kisasszony, - szólt aztán tiszteletteludással a megmentője.

Lucy feltekintett a sötét, bátor arcra és negédesen nevetett.

- Szörnyen meg voltam ijedve, - mondá. - Ki gondolta volna, hogy Poncho egy csapat tehéntől úgy megbokrosodik?

- Adjon hálát az istennek, hogy meg tudott maradni a nyeregben, - szólt amaz komolyan.

Magas, vadképű fiatal legény volt, hatalmas szürke lovon, durva vadász-gunyában, hosszú puskával a vállán.

- Ha jól sejtem, a John Ferrier leánya, - mondá tovább az idegen. - Láttam, mikor a tanyájáról elindult. Ha megint haza érkezik, kérdezze meg tőle, hogy emlékezik-e még St.-Louisból Jefferson Hopeékra. Ha ő az a Ferrier, akit gondolok, valamikor nagy barátságban volt az apámmal.

- Nem jobb volna-e, ha eljönne hozzánk és maga kérdezné meg tőle? - kérde a leány nyájasan.

A legénynek megtetszett az ajánlat és fekete szeme csakugy villogott az örömtől.

- Elmegyek, - mondá. - Két hónap óta járjuk a hegyeket s nem vagyunk valami ajánlatos látogató gunyában. De hiába, úgy kell bennünket fogadni, amint vagyunk.

- Nagy köszönettel tartozik magának... és én is, - mondá a leány. - Apa nagyon szeret ám engem. Ha ezek a tehének eltapostak volna, nem tudom, hogyan vigasztalódott volna.

- Bizony magam sem! - mondá a legény.

- Maga? Ugyan, mit bánhatta volna azt maga? Hiszen nem is barátunk!

A fiatal vadász napbarnított arca olyan borus lett ettől a megjegyzéstől, hogy Lucy hangosan elnevette magát.

- Nono, nem úgy értettem, - mondá. - Hiszen most már természetesen barátunk!... De mennem kell, mert különben apa nem biz rám többé semmit. Isten áldja meg!

- Isten áldja meg! - felelt a legény, megemelve széles sombrero-ját s lehajolva az odanyújtott kicsi kézre.

A leány megfordította lovát, rácsapott lovagvesszejével s gomolygó porfelhőben nyargalt tova a széles uton.

Az ifju Jefferson Hope komoran, hallgatagon lovagolt tovább társaival. A Nevada hegységet járták volt, ezüstöt bányászva, s most abban a reményben tértek Salt-Lake-Citybe, hogy elegendő tőkét fognak fölvehetni ahhoz, hogy kiaknázzanak egy termőhelyet, amelyet fölfedeztek. Jefferson Hope épp oly buzgósággal fáradozott a munkában, mint bármelyik társa, mignem ez a váratlan eset egészen más irányba terelte a gondolatait.

A bájos lány látása, ki olyan kellemes és olyan üde volt, mint a sierrák szellője, legmélyéig zavarta fel ezt a vulkanikus, zabolátlan szívet. Mikor Lucy eltűnt a szeme elől, Jefferson Hope érezte, hogy válság következett be az életében, és hogy sem az ezüsttel való nyereszkedés, sem bármi egyéb dolog nem lehet többé reá nézve olyan fontos, mint ez az uj, minden egyebet kizáró érzés.

A szerelem, mely a szívében felgyuladt, nem a fiatal legény hirtelen változó szeszélye volt, hanem az erős akaratú, eltökélt férfi vad, szilaj szenvedélye. Jefferson Hope hozzá volt szokva ahhoz, hogy minden dolga, amibe belefogott, sikerüljön. És megfogadta szívében, hogy sikerülni fog ez is, ha emberi erőfeszítés és emberi kitartás egyáltalában célhoz vezethet.

Még aznap este meglátogatta John Ferriert, és számos izben jelent meg újra a tanyai házban, úgy hogy egészen odatartozónak látszott már. John Ferriernek, ki ugyyszólván be volt zárkózva völgyébe és szakadatlanul dolgozott, kevés alkalmá volt az elmúlt tizenkét esztendő alatt arra, hogy a világ folyásáról értesüljön. Jefferson Hope mindent el tudott neki mondani, még pedig olyan modorban, amely Lucyt épp úgy érdekelte, mint atyját. Jefferson Hope egyike volt a kaliforniai uttoroknak és sok különös történetet tudott elmondani azokból az időkből, amelyek olyan csodálatosan kalandosak voltak. Mint vadász, mint ezüstkereső, mint csordahajtó, mindenütt ott volt, ahol kalandok kínálkoztak, amikhez férfias erő és elszántság kellett. Csakhamar kedves embere is lett az öreg Ferriernek, ki nagy dicsérettel szólt róla.

Lucy hallgatott ilyenkor, de piruló arcza és fénylő, boldog kifejezésű szeme nagyon is világosan elárulta, hogy szíve nem a magáé többé. Jámbor nevelőapja talán nem is vette észre ezeket a tüneteket, de az, akit leginkább érdekeltek, bizonyára meglátott mindent.

Egy nyári estén vágtatva érkezett a kapu elé. Lucy épp a tornáczon volt, s elibe ment. Jefferson Hope ráakasztotta a kantárszárát a kerítésre, s bement vele a házba.

- Elmegyek, Lucy, - mondá, kezébe fogva a leány két kezét s gyöngéden tekintve le bájos arczára. - Nem mondom most még, hogy jöjjön velem, de velem jön-e majd, ha újra itt leszek?...

- És mikor lesz az? - kérdé pirulva és nevetve a leány.

- Legkésőbb két hónap múlva. Akkor eljövök érted, édes és megkérlek. Senki nincs, aki közénk állhatna.

- Hát apa mit szól majd hozzá?

- Ő már megadta beleegyezését, azzal a föltétellel, hogy a bányáinkban megkezdhetjük a munkát. Attól pedig én nem félek.

- Oh, ha apa is beleegyezett és maguk ketten mindent elvégeztek, akkor nekem semmi szavam többé, - suttogá Lucy, arczát az ifju széles mellére nyugtatva.

- Hála neked, isten! - szólt Jefferson Hope, lehajolva és megcsókolva a leányt. - Akkor hát el van végezve... Minél tovább maradok itt, annál nehezebb lesz elmennem... Társaim várnak... Isten hozzád, édes, én egyetlennem... isten hozzád! Mához két hónapra itt leszek.

Erőfeszítéssel ragadta ki magát a boldogító ölelésből, lovára pattant s elvágtatott, hátra sem nézve többé, mintha attól félne, hogy elhatározása ingadozóvá leszen, hacsak egy pillantást is vet még arra, akit elhagyott.

Lucy pedig megállt a kapuban s addig nézett utána, amíg el nem tűnt a szeme elől. Azután bement a házba.

Ő volt a Sóstó környékén a legboldogabb leány!

III. FEJEZET. A próféta szava.

Három hét mult el azóta, hogy Jefferson Hope és társai Salt-Lake-Cityből elmentek. John Ferriernek elszorult a szíve, ha arra gondolt, hogy a fiatal ember nemsokára visszajön, s ő elveszti gyermekét. De a leány derült, boldog arcza jobban megbarátkoztatta őt ezzel a gondolattal, mint bármi egyéb.

Elszánt szívének legmélyében rég elhatározta volt ő azt, hogy soha semmi szín alatt sem fogja megengedni, hogy Lucy t mormon ember vegye feleségül. Az ilyen házasságot ő éppenséggel nem tekintette házasságnak, hanem szégyennek és gyalázatnak. Bárminő véleményben volt is egyébként a mormon tanokról, ebben az egy tekintetben hajthatatlan maradt.

De ajkát zárva kellett tartania, mert orthodoxellenes véleményt nyilvánítani veszedelmes dolog volt akkor a «szentek országában».

Veszedelmes dolog - annyira veszedelmes, hogy még a legszentebb életűek is csak visszafojtott lélekzettel merték elsuttogni vallásos meggyőződéseiket, nehogy valamely szó, mely az ajkukról elhangzik, félremagyaráztassék és gyors megtorlást hozzon fejükre.

Az üldözés egykori áldozatai most maguk is üldözők lettek, még pedig a legrettenetesebb üldözők. Sem a sevillai inkvizíció, sem a német «vehmgericht», sem az olaszországi titkos társulatok nem tudtak soha oly félelmetes gépezetet mozgásba hozni, amilyen Utah államot lenyűgözte.

Láthatatlan volta s a hozzá fűződött titokzatosság kétszeresen rettentővé tette működését. Mindentudónak és mindenhatónak látszott, de őt magát soha nem látta és nem hallotta senki. Az olyan ember, ki az egyház ellen felzendült, egyszerűen eltűnt és soha senki sem tudta meg, sem azt, hogy hova lett, sem azt, hogy mi történt vele. Felesége, gyermekei csak várták, várták haza, de az apa sohasem jött meg többé, hogy elmondja nekik, miként bántak el vele titkos birái...

Egy-egy meggondolatlan szó, elhamarkodott tett elég volt ahhoz, hogy nyomban kövesse a megsemmisülés és mégsem volt tudomása senkinek arról, hogy milyen természetű hát volta-képpen az a rettenetes hatalom, mely a fejük felett lebegett.

Nem is csoda, hogy az emberek félve és reszketve jártak, s hogy még a sivatag legkietlenebbjében sem merték elsuttogni azokat a kétségeket, melyek szívüket nyomasztották.

Eleinte ezt a sötét és rettenetes hatalmat azok fölött gyakorolták, akik fölverték volt a mormon hitet, de azután meg akarták tagadni s kitérésre gondoltak. Csakhamar azonban a titkos hatalom szélesebb körre terjedt ki. A serdült nők száma rohamosan apadt, s elegendő asszony nélkül a soknejuség valóban halvaszületett vallási szabály volt.

Különös hírek kezdtek elterjedni - legyilkolt bevándorlókról, kifosztott tanyákról, melyekből az élőket elhurcolták, anélkül, hogy az illető tájon csak valaha is jártak volna indiánok, akiknek ilyesmit tulajdonítani lehetett volna. Új asszonyok tűnedeztek föl a nép idősbjeinek háremeiben, asszonyok, akik szenvedtek, sirtak s arczukon letörülhetetlen nyomát viselték az átélt borzalmaknak.

A hegyekben megkésett vándorok beszéltek, hogy az éjszakai sötétben álarcos, fegyveres csapatokat láttak maguk mellett lopva, nesztelenül tovasuhanni.

Ezek az elbeszélések és híresztelések lassankint határozott alakot öltöttek, újra meg újra határozott megerősítést nyertek, míg végre nevük is lett. A távol nyugat magányos pusztáin mai napig is rettegett, baljóslatu szó a «bosszu angyalai»-nak neve.

Ennek az oly szörnyű következményekkel járt titkos szervezetnek a fölismerése csak még növelte a borzadást, mely az emberek lelkében régóta támadt. Senki sem tudta, hogy volta-képpen ki a tagja annak a könyörtelen társaságnak. A vallás nevében elkövetett véres tettekben és erőszakoskodásokban résztvett emberek neveit a legszigorubb titok óvta. Legjobb barátod, akivel a prófétáról és küldetéséről való véleményedet bizalmasan közölted, egyike lehetett azoknak, akik éjszakának idején tüzzel és vassal jönnek majd elő, rettenetes leszámolást tartani veled.

Igy lőn az, hogy minden ember félt a szomszédjától és senki sem tette szóvá azokat a dolgokat, amik a szívéhez legközelebb állottak.

Egy szép nap reggelén John Ferrier éppen indulni akart a buzaföldjeire, midőn nyilni hallotta a bezárt utczaajtót s az ablakon kitekintve, egy magas, szőkehaju éltés férfit látott a pítvar felé közeledni...

Szive nagyot dobbant, mert a jövevény senki más nem volt, mint maga a nagy Brigham Young, a próféta!

Reszkető idegekkel - mert tudta, hogy ez a látogatás semmi jót sem jelenthet - futott ki John Ferrier, üdvözölni a mormonok vezérét.

Emez azonban hidegen fogadta köszöntését, és rideg arcczal követte őt a szobába.

- Ferrier testvér, - kezdé, helyet foglalva és világos-szinü pillái alól szurós tekintetet lövellve a gazdára, - az igaz hívők jó barátai voltak neked. Mint éhenhalót szedtünk mi föl téged a sivatagban, megosztottuk veled az ételünket, elhoztunk magunkkal ide az ígért völgyébe, adtunk neked jó földet és engedték, hogy oltalmunk alatt meggazdagodjál. Így van-e?

- Ugy van.

- Viszonzásul mindezekért mi csak egyet kötöttünk ki: azt, hogy vedd föl az igaz hitet és minden tekintetben rendeld alá magadat hitünk szokásainak. Ezt te meg is fogadtad és - ha a közvélekedés igazat mond - megszegted.

- És hogyan szegtem meg? - kérde Ferrier, szabadkozva nyujtva ki két kezét. - Nem járultam-e hozzá a közös alaphoz? Nem jártam-e a templomba? Nem tettem-e...

- Hol vannak a feleségeid? - kérde Brigham Young körültekintve. - Szólítsd elő őket, hogy üdvözlésemet fogadják.

- Igaz, nem házasodtam meg, - viszonzá Ferrier. - De asszony ugyis kevés volt, ellenben sokan voltak azok, akiknek több jogczimük volt, mint nekem. Én nem voltam magányos ember - itt volt a leányom, hogy gondomat viselje.

- Éppen a leányodról akarok veled beszélni, - szólt most a mormonok feje. - Ő felserdült s a Sóstónak virága, rózsája lőn és tetszést nyert sokaknak a szemében, kik magasan állnak ez országban.

John Ferrier visszafojtott egy keserü sóhajtást.

- Olyan dolgokat beszélnek róla, amiket jobban szeretek el nem hinni - a többi közt azt is, hogy oda van ígérve valamely pogánynak. Ez bizonyára csak rossz nyelvek mendemondája. Hogy szól a tizenharmadik szabály a szent Smith József törvénykönyvében? Ime:

«Minden igazhitü leány a kiválasztott nép egyik fiának legyen felesége; mert ha pogánynyal kél egybe, sulyos bünbe esik.»

Ez lévén pedig a törvény, lehetetlen, hogy te, ki a szent hitet vallod, megengednéd a leányodnak, hogy törvényünket megszegje.

John Ferrier nem felelt, hanem idegesen játszott lovagvesszejével, mely - mivel indulni készült - a kezében volt.

- Ez a dolog lészen egész hitednek a próbaköve. Így határozta el a négyes szent tanács. A leány fiatal s mi nem kívánjuk tőle, hogy őszbeborult emberhez menjen feleségül, de még a választás jogától sem akarjuk megfosztani. Nekünk «nép vénjei»-nek számos «édes üszönk» van, amint feleségeinket nevezük, de a fiainkról szintén gondoskodnunk kell. Fia van Stangersonnak és

fia van Drebberek is és a két ifju mindegyike örömmel fogadná házába a te leányodat. Ám válaszszon ő közöttük; fiatalok, gazdagok és igazhitűek mind a ketten. Mit szólsz hozzá?

Ferrier komoran összevont szemöldökkel hallgatott egy darabig.

- Adjatok nekünk időt, - mondá végre. - A leányom nagyon fiatal még. Alig van még abban a korban, hogy férjhez mehessen.

- Egy hónapot kap a választásra, - szolt Brigham Young, felállva a székről. - Ez idő letelte után elvárjuk válaszát.

S azzal kifelé fordult, de az ajtóban kivörösödött arczzal és villogó szemmel fordult hátra, és döngő hangon mondá:

- Jobb volna neked, John Ferrier, ha te meg ő fehérlő csontvázakul hevernétek most ott a Sierra Blancán, semhogy gyöngé akarodat ellene szegd a Négyek parancsolatjának!

S kezének egy fenyegető mozdulatával fordult ki az ajtóból és Ferrier hallá, amint sulyos léptei az ut porondját csikorgatták.

Térdre könyökölve ült ott mozdulatlanul, azon töprenkedve, hogyan adja tudtára Lucynak ezt a kínos dolgot - midőn egy puha kéz érinté meg kezét s ő, föltekintve, Lucy-t látta maga előtt.

Egy pillantás arra a halvány, ijedt arczra azt mutatta neki, hogy a leány mindent hallott.

- Nem tudtam megállani, - mondá Lucy, megfelelve a kérdő tekintetre. - Annak az embernek a hangja különben is bejárta az egész házat... Oh apám, édes apám, mit tegyünk?

- Ne ijedezzel olyan nagyon, - viszonzá John Ferrier, magához vonva a leányt s nagy, barna kezével megsimogatva a dus gesztenyeszin haját. - Majd csak segítünk a dolgon valahogy. Nem bántad még meg az ígéretedet, amit annak a legénynek tettél, ugyebár?

Egy kézsorítás és zokogás volt a felelet erre a kérdésre.

- Nem, nem bántad meg. Nem is kívántam volna azt hallani, hogy megbántad. Szemrevaló fiu s azonkívül keresztény is, tehát többet ér ezeknél az embereknél, akármennyit prédikálnak meg imádkoznak is. Éppen holnap indul egy csapat ember Nevadába: módját ejtem, hogy izenetet küldjek neki és tudtára adjam, hogy milyen bajban vagyunk. Ha jól ismerem azt a fiut, olyan hamarosan itt lesz, hogy csuffá teszi még a telegrafdrótot is.

Lucy könnyezve nevetett apjának a dicsérő tulzásán.

- Ha majd eljön, ő is segíteni fog bennünket a tanácsával. De én te miattad rettegek, apám. Az ember olyan... olyan szörnyű dolgokat hall azokról, akik ellene szegülnek a prófétának... Mindig valami iszonyatos dolog történik velök.

- De mi mostanáig még nem szegültünk ellene, - viszonzá John Ferrier. - A reszketéssel hát ráérünk még utóbb is. Teljes egy hónap van előttünk. Annak a végével, ugy tartom, legjobb lesz, ha szépen kisonunk Utahból.

- Elmennénk innen?

- Olyanformán!

- Hát a birtok?

- Fölszedünk rá annyi pénzt, amennyit csak lehet s a többit itt hagyjuk. Hogy megvalljam neked az igazat, Lucy, nem először gondoltam én most erre. Nem igen szeretek valakinek a parancsolatjára hajladozni, mint ezek az emberek itt az ő átkozott prófétájoknak. Én szabadnak születtem, amerikai polgár vagyok s ez a dolog sehogy sincs inyemre. Uj ez én előttem s

vén vagyok már ahhoz, hogy beletanuljak. Ha megint itt találna őgyelegni a tanyám körül, könnyen megeshetik, hogy beleüti a fejét a puskám golyóbisába!

- De nem fognak bennünket kiereszteni az országból, - veté ellene a leány.

- Várj csak, amíg Jefferson eljön s aztán majd kieszeljük a dolgot. Addig pedig, kedveském, szikrát se busulj és vigyázz, hogy a szemed meg ne dagadjon a sirástól, mert az a fiu különben én rám támad miattad. Nincs mitől félni és nincs is semmi veszedelem.

John Ferrier igen határozott hangon mondta ezeket a vigasztaló szavakat; de Lucy észrevette, hogy szokatlan nagy gondossággal reteszelte el éjszakára az ajtókat és gondosan tisztogatta és töltötte meg a régi rozsdás puskát, mely hálószobájának a falán csüngött.

IV. FEJEZET.

A végzetes számok.

A próféta-látogatás után való reggel John Ferrier bement Salt-Lake-Citybe s fölkeresve azt az ismerőst, ki Nevadába volt indulandó, átadta neki az üzenetet Jefferson Hope számára. Értesítette a levélben a fiatal embert a fenyegető veszélyről, mely a feje fölött lebeg s mely szükségessé teszi, hogy ő haladéktalanul visszatérjen hozzájuk.

Ezt elvégezvén, sokkal biztosabbnak érezte magát és megkönnyebbült szívvel tért haza.

Amint a tanyájához közel ért, meglepetéssel látta, hogy mindegyik kapufélfához egy-egy ló van kötve. Még nagyobb volt azonban csodálkozása, midőn betérve a házba, a nappali szobában két fiatal embert talált.

Az egyik, kinek hosszú, sápadt képe volt, egy hintaszékben terpeszkedett, lábát felrakva a kandallóra. A másik, bika-nyaku, puffadt-képű legény, az ablak előtt állott, zsebredugott kézzel s füttyörészett.

Mind a ketten bólintottak Ferriernek, amint belépett, s a hintaszékben terpeszkedő elkezdte a társalgást:

- Lehet, hogy nem ismersz bennünket, John Ferrier. Ez itt Drebber vezérnek a fia, én pedig Stangerson fiu vagyok, ugyanaz, aki együtt vándorolt veled a pusztaságban, mikor az ur ki-nyújtotta a kezét és fölvelt téged a hívők nyájába...

- Amint egykoron egy akolba fogja terelni az összes nemzeteket, - szólt bele orrhangon a másik. - Az ő malma lassan örül, de biztosan.

John Ferrier hidegen hajtotta meg magát. Mindjárt sejtette volt, hogy kik a vendégei.

- Eljöttünk, - folytatá Stangerson, - hogy apáink kivánsága szerint megkérjük a leányod kezét egyikünk számára, amelyik neked meg a leányodnak jobban megtetszik. De mivel nekem csak négy feleségem van, Drebber testvérnek pedig hét, úgy tartom, hogy az én jogczimem alaposabb, mint az övé.

- Nem ugy, Stangerson testvér! - kiáltott föl a másik. - Nem az a kérdés, hogy hány feleségünk van, hanem az, hogy hanyat tudunk eltartani. Apám átadta nekem mostanában a malmait s én vagyok a gazdagabbik.

- De az én kilátásaim fényesebbek, - szólt melegen a másik. - Ha az ur elszólítja apámat az élők közül, enyém lesz a cserző-udvara meg a börgyára. Aztán még idősebb is vagyok, mint te és nagyobb rangom van az egyházban.

- Határozzon majd a leány, - viszonzá Drebber, tetszelgően nézve magát a tükörben. - Teljesen reá hagyjuk a választást.

E párbeszéd alatt John Ferrier dühtől forrva állott az ajtóban, alig bírva megállni, hogy lovagvesszejét meg ne táncoltassa különös vendégeinek a hátán.

- Halljátok-e, - szólalt meg végre, elibük állva. - Ha majd a leányom hivat benneteket, akkor eljöhetnek; de addig nem kívánlak benneteket még egyszer látni.

A két fiatal mormon elámulva meredt rá.

Az ő felfogásuk szerint a leány kezéért való vetélkedésük a lehető legnagyobb megtisztelés volt az apára és a leányára nézve.

- Két uton lehet kijutni ebből a szobából! - kiáltá John Ferrier. - Az ajtón vagy az ablakon, Melyik tetszik jobban?

Barna arcza olyan vad, csontos keze olyan fenyegető volt, hogy látogatói felugrottak és sietve indultak kifelé. Az öreg gazda utánok ment az ajtóig.

- Aztán majd tudassátok velem, ha megállapodtatok, hogy ki legyen! - szólt utánok gunyosan.

- Meglakolsz ezért! - kiáltá Stangerson dühösen. - Daczoltál a prófétával meg a Négyek tanácsával. Holtad napjáig fogod ezt siratni.

- Az ur keze sulyosan rád fog nehezedni! - kiáltá Drebber. - Föl fog támadni haragjában s megver!

- No, ép, mindjárt okot is adok neki a verésre! - kiáltá John Ferrier dühösen és berohant volna a hálószobájába, a puskáért, ha Lucy meg nem ragadta volna a karját, hogy visszatartsa.

Mire a leány kezéből kiszabadult, lódobogás adta tudtára, hogy amazok kívül vannak már a puskalövésen.

- Képmutató gazemberek! - kiáltott föl John Ferrier, letörülve arczáról az izzadtságot. - Inkább tudjalak halottnak a sírodban, semmint e nyomorultak feleségének.

- Én is készebb vagyok meghalni, apa! - viszonzá elszántan a leány. - De Jefferson nemsokára itt lesz.

- Ugy van. Itt kell lennie nem sokára. Minél előbb jön, annál jobb, mert nem tudjuk, hogy a legközelebbi órában mit eszelnek ki azok a sehonnaiak.

Valóban ideje is volt, hogy valaki, aki tanácsot és segítséget tud nyújtani, támogatására siessen a konok öregnek és fogadott leányának. A mormon telepedés egész eddigi történetében nem volt rá eset, hogy valaki ily nyíltan engedetlenkedett volna az «idősb»-ek követeléseivel szemben. Ha kisebb vétségeket is oly könnyörtelenül fenyegettek meg, mi lesz a sorsa ennek a vakmerő lázadónak?

John Ferrier tudta, hogy vagyona és állása semmit sem fog neki használni. Volt már reá eset, hogy épp olyan jól ismert és épp olyan vagyonos emberek, mint ő, egyszerre csak eltűntek, s vagyonuk az egyházé lett.

Bátor ember volt John Ferrier, de mégis reszketett, ha elgondolta azt a bizonytalan, homályos veszedelmet, amely fenyegette. Döbbenés nélkül tudott szembeszállani bármely ismert veszélylyel, de ez a bizonytalanság idegbontó volt.

Leánya előtt azonban eltitkolta aggodalmait és úgy tett, mintha semmibe se venné az egész dolgot, ámbár a leány, a szeretet éles tekintetü szemével, világosan látta, hogy folytonos rettegésben él.

John Ferrier el volt rá készülve, hogy Brigham Youngtól valami üzenetet vagy dorgálást fog kapni magaviseletéért, és nem is csalódott, jóllehet ez egészen váratlan módon nyilatkozott.

Másnap reggel ugyanis, mikor fölébredt, egy kis papiros-szelet volt a takarójára tűzve, éppen a melle fölibe, s arra a papirosra kövér betűkkel ez volt nyomtatva:

«Huszonkilencz napod van még a javulásra, s akkor...»

Ez a tünemény még félelem-gerjesztőbb volt, mint bárminő nyílt fenyegetés. Hogyan került a szobájába ez az intés? töprenkedék John Ferrier borusan. Mert hiszen cselédjei a külső házban háltak, ő pedig este gondosan elrekeszelt minden ajtót és ablakot...

Összegyűrte a papirost és semmit sem szólt Lucynak, de szíve most még jobban remegett, mint eddig. Az a huszonkilencz nap nyilván annak a hónapnak a hátralevő része volt, melyet Brigham Young kitűzött. Milyen erő vagy bátorság segíthet itt oly ellenséggel szemben, aki ilyen titokzatos hatalommal rendelkezik?

Az a kéz, mely a papirost a takarójára tűzte, őt magát is leszurhatta volna álmában és senki sem tudta volna meg, hogy ki ölte meg.

De még jobban meg volt rendülve John Ferrier másnap.

Éppen a reggelijükhöz ültek, midőn Lucy meglepett fölkiáltással mutatott a szoba mennyezetére.

A mennyezet közepére korommal, nyilván szenesedett végű póznával, egy 28-as szám volt fölkarcolva...

Lucy előtt érthetetlen volt ez és John Ferrier nem is magyarázta meg neki a különös tüneményt.

Egész éjszaka fenn ült, puskájával a kezében és őrködött. Nem látott és nem hallott semmit, és reggel mégis egy nagy 27-est talált az ajtó külsejére mázolva.

Nap mult nap után, s amint egy-egy nap fölvirradt, John Ferriernek látnia kellett, hogy ellenségei mily pontosan jelzik a kalendáriomot, s mindig valami feltűnő helyen számolnak be neki azzal, hogy hány napja van még hátra a kegyelmi hónapból. Néha a végzetes számok a falakon, máskor a padozatokon, olykor a kert kapujára vagy kerítésére ragasztott czédulákon jelentek meg.

És John Ferrier bármint virrasztott és őrködött, nem tudott nyomára akadni, hogy honnan és hogyan kerülnek elő ezek a mindennapi figyelmeztetések.

Csaknem babonássá fajult borzalom szállta meg, mikor az újabb-újabb végzetes számot megpillantotta. Nyugtalanná, idegessé lett, szemében az a zavart kifejezés lett állandóvá, mely az üldözött állatot jellemzi... Csupán egy reménysége volt már az életben: az, hogy Jefferson Hope meg fog érkezni Nevadából.

A 20-ból 15, a 15-ből 10 lett, de a távolmaradtnak hire sem érkezett. A számok egyre kisebbtek és Jefferson Hope még sem jött. Valahányszor lódobogás hallatszott az országuatról, vagy kocsizörgés verte fel a borus csendet, az öreg gazda reménykedve futott ki a kapuba, azt gondolva, hogy megérkezett valahára a segítség.

Végre, mikor az 5-ös után 4-es következett s ezt viszont 3-as váltotta föl, John Ferrier végképp elcsüggedt és lemondott a menekülhetés legutolsó reményéről is. Egyedül állva, magára hagyottan s nem ismerve a környező hegyeket: tehetetlennek tudta magát. Azokat az utakat, melyek ismertebbek és járottabbak voltak, szigorú felügyelet és őrizet alatt tartották és a Négyek tanácsának rendelete nélkül senki sem távozhatott el rajtok.

Bármerre fordult is hát John Ferrier, sehol sem látott módot arra, hogy kitérhessen a csapás elől, mely fejére zudulandó volt. De azért pillanatnyira sem habozott abban az elhatározásban, hogy inkább megválíék az élettől, semhogy beleegyezzék abba a házasságba, melyet leánya meggyalázásának tekintett.

Egy este magányosan ült szobájában, mélyen töprenkedve kétségbeejtő helyzetén és hasztalan keresve századszor is módot arra, hogy valamikép kimenekülhessen belőle. Aznap reggel a baljóslatu 2-ös szám jelent meg a háza falán, s a következő immár a legutolsó volt..

- Mi fog történni, ha az is eltelik?

Mindenféle homályos, ijesztő képzelet támadt lelkében. Saját sorsába még csak belenyugodott volna valahogyan - de mi történik majd Lucyval, ha ő nem lesz itt, ha nyomtalanul eltűnik?...

Nincs hát menekvés abból a láthatatlan hálóból, amelyet köréjük vontak?

John Ferrier lehajtotta fejét az asztra és zokogott a maga tehetetlenségén.

- Hah! Mi volt ez?

Az éjszakai csöndben gyenge kaparás hallatszott, - halkan, de mégis olyan világosan, hogy nem lehetett érzéki csalódásnak gondolni... A ház ajtaját kaparta valaki vagy valami.

John Ferrier lábujjhegyen ment ki a pitvarba s visszafojtott lélekzettel hallgatózott.

Néhány pillanatra csend volt s azután a halk, szinte kérő nesz ismétlődött. Kétségtelen: valaki igen-igen halkan kaparta vagy inkább kopogtatta az ajtó egyik szárnyát.

Valamely éjszakai gyilkos volt-e, aki eljött, végrehajtani a titkos törvényszék öldöklő parancsát? Vagy valami kiküldött kém, aki most jelezte az ajtón, hogy a kegyelemnek utolsó napja is elérkezett?

John Ferrier érezte, hogy a rögtöni halál is jobb lenne, mint ez a kínos bizonytalanság, mely minden idegét megrázta s ereiben megfagyasztotta a vért.

Odaugrott az ajtóhoz, félretolta a reteszt s kitérte az ajtófelet.

Künn nyugodt és csendes volt minden.

Tiszta, világos éjszaka volt s a csillagok fényesen ragyogtak ottfenn az égen. John Ferrier végig láthatott a ház előtt elterülő kis kerten, a sövényen, meg a kapunyíláson, de sem ott, sem künn az uton sehol emberi lény nem volt látható.

A megkönnyebbülés sóhajával nézelődött még jobbra és balra, midőn - véletlenül letekintve maga elé a földre, nagy megdöbbenésére egy embert látott ott arczon feküdni, szétvetett karral és lábbal...

V. FEJEZET.

A jelszó.

John Ferriert annyira megrendítette ez a látvány, hogy a fához kellett támaszkodnia s a torkához kapnia, nehogy önkéntelenül elkiáltsa magát.

Első gondolata az volt, hogy az a földön elterült alak valami sebesült vagy haldokló ember, de amint figyelmesen nézte, látta, hogy a kigyó gyorsaságával és nesztelenségével csuszik előre és veti be magát a pitvarba. Benn aztán talpra ugrott, bezárta az ajtót s a meglepett gazda előtt egyszerre a Jefferson Hope vad, elszánt arcza jelent meg.

- Jóságos isten! - kiáltott John Ferrier. - Hogy megijesztett! Miért jön ilyen különös módon?

- Adjon ennem, - szólt amaz rekedten. - Negyvennyolcz óra óta nem értem rá enni egy falatot sem!

Mohón vetette magát a hideg husra és kenyérre, mely még most is az asztalon volt, s a kiéhezett ember falánkságával evett.

- Jól érzi magát Lucy? - kérde aztán, mikor az éhségét kielégítette.

- Jól. Nem ismeri a veszedelmet, - felelt John Ferrier.

- Helyesen. A házat minden oldalról őrzik. Ezért kellett a földön csuszva jönnöm idáig. Akármilyen szemesek is ezek a sehonnaiak, ahhoz nem elég szemesek, hogy egy prairie-vadászon kifogjanak.

John Ferrier egészen más embernek érezte most magát, hogy ily odaadó szövetséges volt mellette. Megragadta a fiatal ember kérges kezét és melegen megszorította.

- Olyan ember vagy, fiam, akire büszke lehet akárki, - mondá. - Kevesen vannak, akik ide mernének jönni, hogy osztozzanak a mi veszedelmünkben és bajainkban.

- Jól mondád, apám, - felelt a fiatal vadász. - Tisztellek, becsüllek téged, de ha csak magad volnál ebben a bajban, kétszer is meggondolnám a dolgot, mielőtt ilyen hinárba belépnék. Lucy hozott engem ide és mielőtt neki egy hajszála meggörcbülne, bizony mondom, az utahi Hope-familiának egygyel kevesebb ivadéka lesz!

- Mitévők legyünk?

- Holnap az utolsó napod és ha az éjjel nem csinálsz valamit, véged van. A Sas-szakadékban vár egy öszvérem meg két lovam. Mennyi pénzed van?

- Kétezer dollárom aranyban és ötven papirosban.

- Az elég lesz. Nekem is van annyi hozzátenni valóm. Carson-Citybe kell igyekeznünk a hegyeken keresztül. Jó lesz, ha mindjárt felköltöd Lucyt. Nagyon jó, hogy a cselédek nem itt hálnak a házban.

Mialatt Ferrier átment Lucyhoz, hogy előkészítse őt az utra, Jefferson Hope összecsomagolt minden ennivalót, amit csak talált s egy cserépkorsót megtöltött vízzel, mert tapasztalásból tudta, hogy kevés a hegyi forrás és az is messze van egymástól.

Alig készült el ezzel, midőn a gazda visszajött Lucyvel. Mind a ketten teljesen fel voltak öltözve, készen az indulásra. A szerelmesek közt meleg, de rövid volt az üdvözlés, mert a perczek drágák voltak és sokat kellett még végezni.

- Tüstént indulnunk kell, - szólt Jefferson Hope halk, de határozott hangon, mint aki felfogja a veszedelem nagyságát, de eltökélt szívvél száll vele szembe. - Az elülső meg a hátulsó bejárást gondosan őrzik, de kellő óvatossággal kijuthatunk ez oldalablakon s azután keresztül a mezőn. Ha aztán künn vagyunk az uton, csak két mérföldnyire leszünk attól a szakadéktól, ahol a lovaim várnak. Hajnalra már felén túl kell lennünk a hegyi utnak.

- Hátha feltartóztatnak bennünket? - kérde John Ferrier.

Jefferson Hope ráütött a revolvere agyára, mely a kabátja zsebéből kidomborodott.

- Ha sokan találnának lenni, kettőt-hármat magunkkal viszünk közülök, - mondá baljóslatu mosolylyal.

Eloltottak a házban minden gyertyát s az elsötétült ablakból John Ferrier kitekintett a mezőkre, melyek eddig az övéi voltak és melyeket most örökre el kellett hagynia. Régóta elszánta már magát erre az áldozatra s fogadott leánya becsületének és boldogságának a gondolata erősebb volt benne, mint az odavesző vagyonnak a sajnálása.

Olyan békésnek és nyugalmasnak tetszett künn minden, a susogó fák, a messzeterülő néma buzaföldek - hogy szinte nehéz volt elgondolni, hogy gonosz gyilkosság ólálkodik itt mindenfelé. De a fiatal vadász fehér arca és komor vonásai azt mutatták, hogy midőn ide jött, eleget látott ahhoz, hogy teljesen meg legyen erről győződve.

John Ferrier vitte a pénzt, Jefferson Hope az eleséget, meg a vizet, Lucynak pedig egy csomagja volt összekötve legbecsesebb holmijaiból.

Lassan és óvatosan nyitották ki az ablakot s várakoztak, míg egy sötét felhő valamennyire elhomályosította az éjszakát. Akkor aztán egyenkint szálltak ki a kis kertbe. Visszafojtott lélekzettel, görnyedve lopóztak keresztül rajta, s a sövény oltalmazó árnyékába érve, annak a tövében másztak tova egészen addig a hézagig, mely a buzaföldre nyílt.

Éppen amint ehhez a ponthoz értek, Jefferson Hope megragadta két társát s lehuzta őket az árnyékba, ahol hallgatagon, reszketve lapultak meg a földön.

Jó szerencse volt, hogy a pusztákon szerzett gyakorlottságánál fogva Jefferson Hopenak olyan füle volt, mint a hiuznak. Alig, hogy lelapultak, pár ölnyire tőlük egy hegyi bagoly panaszos huhogása lőn hallható, melyre csakhamar nem messziről másik huhogás felelt.

Ugyanabban a pillanatban valami homályos árnyék-alak lépett elő a sövény-nyílásból, amelyhez ők igyekeztek volt és újra hallatá azt a mélabus hangot, amely a jeladás lehetett, mert azonnal még egy ember lépett ki a homályból.

- Holnap éjfélkor, - szólt az első, kinek vezérszerepe lehetett. - Ha majd a kuvik hármat szól.

- Ugy legyen, - felelt a másik. - Szóljak Drebber testvérnek?

- Add tovább neki s tőle a többinek. Kilenczre hét!

- Hétre öt! - mondta rá a másik, s a két alak, más-más irányba, elsuhant.

Az utolsó négy szó, amelyet váltottak, nyilván jelszó és viszontválasz volt.

Amint lépéseik nesze a távolban elhangzott, Jefferson Hope talpra ugrott s keresztül segítve társait a sövénynyíláson, a legnagyobb sietséggel haladt előttük, keresztül a mezőn, támogatva s félig ölben is vive Lucyt, mikor a gyöngye leány ereje hanyatlani kezdett.

- Csak gyorsan, gyorsan! Siessünk! - lihegte olykor. - Ki kell jutnunk az őrvonalból. Minden a gyorsaságunktól függ... Előre csak, sietve.

Az országutra kiérve, gyorsabban haladtak tova. Csupán egyszer találkoztak valakivel, de még idejekorán sikerült behuzódniook a vetésbe s így kikerülniök azt, hogy meglássák és megismerjék őket.

A város közelébe érve, a fiatal vadász befordult egy keskeny, köves gyalogutra, mely a hegy-ségbe vezetett.

Két sötét, rovatkos sziklaorom emelkedett kétfelől az éji homályba s a köztük való szoros volt az a Sas-szoros, ahol a lovak várták őket. Jefferson Hope a tapasztalt vadász téveszthetetlen ösztönével haladt előre a nagy kötömbök közt a keskeny szorosban, mely nem volt egyéb, mint kiszáradt patak-meder s végre elértek arra a sziklával takart helyre, hol egy oldalmélyedésben a hü állatok ki voltak pányvázva.

A leányt föltették az ösvérre, az öreg John Ferrier, az aranyakat tartalmazó zsákocskával, felült az egyik lóra, míg Jefferson Hope a másik lovat kötőféken vezette előre a meredek, veszedelmes ösvényen.

Ijedelmes ut volt ez bárkire nézve, aki hozzá nem volt szokva a természet legvadabb szeszélyeihez, az egyik oldalon óriási kőszál magasodott föl legalább ezer lábnyira, feketén, komoran, fenyegetően, durva, darabos oldalán hosszú bazaltoszlopokkal, mintha megannyi bordája volna valami megkövesült, özönvizelőtti szörnyetegnek. A másik oldalon hatalmas sziklatömbök, törmelékek és omladványok vad khaosza tette lehetetlenné az előrehatolást. Közöttök huzódott tova a szeszélyes menetü, mély, kiszáradt meder, mely néhol olyan keskenyre huzódott össze, hogy nem mehettek egymás mellett és úgy tele volt szórva a legkülönbélebb alaku kövekkel, hogy csak a leggyakorlottabb lovasok járhattak benne.

De mindeme nehézségek és veszedelmek daczára örömtől repesett a menekülők szive, mert minden egyes lépés távolabb vitte őket attól a rettenetes zsarnokságtól, melynek a bosszuja elől menekültek.

Csakhamar föl kellett azonban ismerniök, hogy még folyvást a «szentek» hatalmi körében vannak.

A szorosnak legvadabb és legkietlenebb pontjára értek, midőn egyszerre Lucy ijedten kiáltotta el magát s fölfelé mutatott.

Egy sziklaormon, mely a szoros fölött uralkodott és sötét tömegével tisztán rajzolódott az égre, magányos őrszem állott.

Abban a pillanatban, amint ők észrevették, ő is meglátta őket s katonás kiáltása dörgően hangzott keresztül a szakadék némaságán:

- Állj! Ki vagy?

- Utasok Nevada felé, - szólt Jefferson Hope, kezét puskájára téve, mely a ló nyergére volt akasztva.

Láthatták, amint a magasban álló őr lövésre kapta a puskáját és fürkészően pillantott le reájok, mintha gyanakodnék.

- Kinek az engedelmével jártok erre?

- A szent Négyek engedelméből! - felelt rá John Ferrier.

A mormonok közt szerzett tapasztalatai megtanították arra, hogy ez az a legfőbb tekintély, amelyre hivatkozhatik.

- Kilenczre hét! - kiáltott le az őr.

- Hétre öt! - szólt vissza Jefferson Hope, hamarosan feltalálva magát s visszaemlékezve a kertben hallott jelszó-váltásra.

- Mehettek isten hírével tovább, - szólt felülről a hang.

Ezen a ponton tul az ut szélesedni kezdett és egyenletesebb is lett, úgy, hogy a lovak ügetve haladhattak tovább. A menekülők pedig visszapillantva, láthatták a magányos őrszemet, amint puskájára támaszkodva állt ott tovább - és tudták, hogy a választott nép utolsó őrszemét is elhagyták már s hogy im előttük a szabadság!...

VI. FEJEZET.

A bosszu angyalai.

Egész éjjel zezugos szorosok utvesztőjében, sziklával teleszórt ösvényeken haladtak tova a menekülők. Olykor el is tévedtek, de Jefferson Hope olyan jól ismerte a hegységet, hogy mindig visszatalált a főútra.

Mikor megvirradt, csodálatos, vadregényes szépségű látvány tárult elbök. Mindenfelől a hatalmas hólepte csucok zárták őket körül, egymás vállán keresztül tekintve át a távoli szemhatárra. Olyan meredek voltak kétfelől a lejtők, hogy a fenyők szinte a fejük felett látszottak függeni s úgy tetszett, mintha egy szélroham elegendő volna arra, hogy valamennyit lesöpörje reájok.

És ez a félelem nem is volt egészen alaptalan, mert a völgyeszorulat tele volt fákkal és kőtömbökkel, amelyek ilyen módon zudulhattak le a hegyoldalokról. Sőt éppen most is, amint előrehaladtak, egy nagy szikladarab dörögve-robogva törtetett alá, százszoros visszhangot keltve a csendes szorosokban és sebes vágatásra vadítva a lovakat.

Amint a nap lassan szállt fölfelé a keleti égen, a nagy hegyek havas ormai egymás után gyuladtak ki, mint valamely ünnepségek lámpásai, mignem mindannyi kipirosodott, kitüzesedett.

A fenséges látvány felvidítá a három menekülő szívét és újabb erőt adott lelkökbe és testökbe. Egy vad zuhatag mellett, mely egy sziklahasadékból tört elő, megállottak, megittatták az állataikat s maguk is hamarosan megfalatoztak.

Lucy meg John Ferrier hosszasabban szerettek volna itt maradni, de Jefferson Hope kéréseketlen volt.

- Nyomunkban vannak már azóta, - mondá. - Minden attól függ, hogy mennyire tudunk sietni. Ha egyszer Carsonban leszünk, akkor pihenhetünk, ameddig csak tetszik.

Egész nap küzdtek még tovább a szorosok és szakadékok között és este úgy számítottak, hogy több, mint harmincz angol mérföldnyire vannak már az ellenségeiktől. Éjszakára egy kiszögellő sziklaorom alját szemlélték ki pihenő-helyül, ahol némi védelmök lehetett a hűs szél ellen és ott összebujva, hogy kissé melegük legyen, pár órai alvást élveztek.

De virradat előtt már fenn voltak és folytatták az útjokat. Semmi jelét sem látták annak, hogy üldöznék őket és Jefferson Hope már azt kezdte hinni, hogy túl vannak azon a határon, ameddig annak a rettenetes bosszuálló szervezetnek a kezei elérnek. Nem sejtette, hogy milyen messzire nyulnak azok s hogy mily hamar megragadhatják és összemorzsolhatják őket azok a vasmarkok.

Másnap délfele csekély élelmi készletök fogyatékán volt. De a fiatal vadászt ez nem igen nyugtalanította, mert vad volt elég a hegyek közt és már nem egyszer volt olyan körülmények közt, mikor élelmét a puskájával kellett előteremtenie.

Kiválasztva egy védett zugocskát, száraz galyakat hordott össze s tüzet rakott, hogy társai melegedhessenek mellette, mert körülbelől ötezer lábnyira voltak most a tenger színe fölött s a levegő hideg és éles volt.

Azután kipányvázta a lovakat, elbucszott Lucytól, vállára kapta a puskáját és keresésére indult valami vadnak, amely esetleg az útjába fogna akadni.

Visszapillantva, látta még az öreg embert meg a leányt, amint a lobogó tűz mellett ültek, míg a három állat mozdulatlanul állott a háttérben. Azután a közbeeső sziklák eltakarták őket a szeme előtt.

Néhány kilométernyire egyik szakadékból a másikba hatolt előbbre minden eredmény nélkül, jóllehet a fák derekáról és egyéb jelekről azt látta, hogy sok medve van a szomszédságban. Végre, két-három órai hasztalan kutatás után kétségbeesetten gondolt már a visszatérésre, midőn szemét fölvetve, olyat látott, ami örömeiben megdobbantotta a szívét. Egy kirugó kőszál tetején, három-négyszáz lábnyira a feje fölött, olyan állatot pillantott meg, amely lát-szólag juhhoz volt hasonló, de óriási szarvai voltak. A hosszuszarvu gim - mert ez a neve - nyilván őrszeme volt ott a sziklahát szélén a maga csordájának, melyet azonban a vadász nem láthatott. Az állat, szerencsére, ellenkező irányba nézett s őt nem vette észre.

A vadász, arczához emelve a fegyvert, csövét egy szikla élére fektette s hosszasan és nyugodtan vette célba az állatot, mielőtt a ravaszt megnyomta. A következő pillanatban a gim nagyot ugrott, tántorgott a szikla szélén s azután lezuhant a mély völgybe, csaknem lába elé, a vadásznak.

Sokkal nehezebb volt, semhogy csak föl is lehetett volna emelni. A vadász tehát beérte azzal, hogy kimetszette a fél lapoczkáját. Ezt a vállára vetve, sietve indult visszafelé, mert már erősen esteledett. De alig hogy elindult, tüstént fölismerte, hogy milyen nehézség előtt áll. Nagy buzgóságában, hogy vadat találjon, jóval túl ment volt azokon a szakadékokon, amelyeket ismert és most nem volt könnyű dolog rátalálni arra az utra, amelyen idáig jutott.

Az a völgy, amelyben most volt, több kisebb-nagyobb szorosba ágazott el, amelyek mind olyan hasonlóak voltak, hogy alig lehetett őket egymástól fölismerni. Az egyikben elindult vagy egy kilométernyire, midőn egy hegyi zuhataghoz ért s erről megtudta, hogy nem ezen az uton jött az imént. Más irányba csapott hát, de nemsokára ismét azt kellett tapasztalnia, hogy rossz uton jár.

Az est egyre homályosabb lőn és már majdnem sötét volt, mikor egy olyan szorosba jutott, amelyet jól ismert. De ekkor is nagyon óvatosnak kellett lennie, hogy megmaradjon a helyes irányban, mert a hold még nem kelt föl s a magas sziklák mély sötétségbe burkolták a szűk hegytorkot.

Fáradtan törtetett előre terhével, folyvást azzal biztatva és erősítve magát, hogy minden egyes lépése közelebb viszi Lucyhoz és hogy bőséges eleséget visz nekik, ami elegendő lesz utjuk egész hátralevő részére.

Végre beérkezett annak a szorosnak a torkolatába, amelyben magokra hagyta volt őket. Még a sötétben is fel tudta ismerni a szirttömbök körvonalait. John Ferrier meg Lucy bizonyosan aggódva várják, gondolá magában, mert legalább öt óra hosszát volt már tőlük távol. S azon való örömeiben, hogy im már ilyen közel volt hozzájuk, szájához tette a két tenyerét és hangos vadászcsejt kurjantott nekik, hogy meghallgassák közeledtét. A sziklaoldalak többszörösen verték vissza a hangot, s ő megállott és figyelve várt a feleletre...

De válasz helyett csak a saját kiáltása érkezett vissza, miután előbb bejárta a néma sziklaközo-
ket s fölverte a megkövesült csendet.

Jefferson Hope ismét kiáltott, még hangosabban, mint előbb, de csak egy suttogó hang sem érkezett rá vissza azoktól, akiket oly rövid idővel ezelőtt hagyott volt magokra...

Homályos, kimondhatatlan félelem szállta meg a fiatal vadászt. Őrjöngve sietett előre, izgatottságában elejtve az oly fáradságosan szerzett eleséget.

Mikor a legközelebbi szögleten befordult, maga előtt látta azt a helyet, ahol tüzet rakott volt. A hamu még most is meleg volt és helyenkint piroslott is még, de látszott, hogy az ő eltávozta óta senki sem élesztette a tüzet.

Köröskörül a legmélyebb, siri csend.

Jefferson Hope reszkető szívvvel sietett előbbre. A tűz maradványai körül egy lélek sem volt.

Nagyon is világos volt, hogy távolléte alatt valami borzasztó szerencsétlenség történt - valami, ami eltüntette mind a kettőjüket anélkül, hogy valami nyomuk maradt volna.

Jefferson Hope szédülni kezdett ettől a szörnyű csapástól s a puskájára kellett támaszkodnia, hogy el ne dőljön. Ámde Jefferson Hope kiválóan a tett embere volt és csakhamar visszanyerte erejét. Fölkapva a zsarátnokból egy félig elégett darab fát, lángra lobbantotta s annak a világossága mellett kezdte vizsgálni a kis táborzó helyet.

A talaj köröskörül le volt taposva lovak lábaitól, azt mutatva, hogy nagy lovascsapat érte utól a menekülőket és a lábnyomok iránya azt mutatta, hogy aztán Salt-Lake-City felé vették utjokat.

Elvitték-e magukkal az ő mindkét társát?

Kissé távolabb a kis térségtől volt egy alacsony vöröses agyaghalmaz, mely semmi esetre sem volt ott, mikor ő eltávozott...

Az a kis halom semmi más nem lehetett, mint ujonnan ásott sirnak a hantja...

Jefferson Hope közelebb ment s ekkor észrevette, hogy a sirhalomba bot volt tűzve s annak a meghasított végébe papiros-szelet erősítve.

Rövid, de sokat mondó felírás volt azon a papiroson:

JOHN FERRIER
Salt-Lake-City néhai lakosa.
Meghalt
1860. augusztus 4.

Az életerős, izmos öreg, kitől csak nemrég vált el, nem volt többé s ez volt a sirirata!

Jefferson Hope vadul nézett körül, hogy nem lát-e másik sirt, de olyannak semmi nyoma sem volt... Lucyt hát elhurcolták azok a rettenetes üldözők, hogy beteljék rajta végzete és belekerüljön a fiatal mormonok valamelyikének a háremébe.

És Jefferson Hope, midőn ez világos lett előtte és felfogta, hogy ezt a borzalmasságot semmikép sem gátolhatja meg, azt kívánta, hogy bár ő is ott feküdne öreg barátja mellett abban a csendes, néma sirban.

De tetterőre képes lelke csakhamar lerázta magáról azt a zsidbadtságot, mely a kétségbeesés kísérője. Ha nem maradt is számára többé semmi, azt legalább megtehetette, hogy életének egész hátralevő részét a bosszunak szenteli. Törhetetlen kitartása és türelmessége mellett Jefferson Hopeban olthatatlan bosszuszomj is égett, melyet bizonyosan az indiánoktól tanult el, akik közt élt.

Amint most ott állt a hamvadó tűz mellett, érezte, hogy az egyetlen, ami fájdalmát valamennyire enyhítené, csak a teljes megtorlás volna, amelylyel tulajdon keze sujtaná ellenségeit. Egész akaraterejét és fáradhatatlanságát ennek az egy célznak fogja szentelni.

Zord, fehér arczczal fordult vissza oda, ahol zsákmányát elejtette s aztán felszítva a pislogó tüzet, megsütött magának annyi hust, amonnyi pár napra elegendő lehetett. Az így elkészített eleséget aztán batyuba kötötte s bármilyen fáradt volt is, visszaindult a hegyekből azon az uton, melyen a «bosszu angyalai»-nak nyomát láthatta.

Öt napig barangolt kisebesedett lábbal és halálra fáradtan a szorosok közt, melyeket előbb lóháton járt volt be. Éjszaka levetette magát a kemény sziklás talajra és aludt néhány óráig, de virradat előtt már ismét utban volt.

Hatodnap elért a Sas-szorosba, ahonnan végzetes utjokra elindultak volt. Onnan letekinhetett a «szentek» honára. Fáradtan, kimerülten támaszkodott puszkájára és csontos öklével vadul fenyegette azt a messzeterjedő, néma várost.

Amint nézte, észrevette, hogy a főbb épületeken lobogók és ünnepségnek egyéb jelei láthatók. Gondolkozóba esett, hogy mit jelenthet ez, midőn lódobogást hallott, s csakhamar egy lovas ember közeledett feléje.

Amint közelebb jött, egy Cowper nevű mormont ismert fel benne, akinek ő többször tett volt szivességeket és szolgálatokat. Meg is szólította hát, hogy megtudakolja tőle, mi lett a Lucy Ferrier sorsa.

- Jefferson Hope vagyok, - mondá. - Emlékszik rám, ugyebár?

A mormon elbámulva tekintett rá. Nehéz is volt ebben a rongyos, mosdatlan, ijesztően vad tekintetű, kisértetiesen fehér arcú vándorban ráismerni a korábbi fürge vadászra.

De mikor aztán fölismerte, álmélkodása ijedelemmé változott át.

- Örültnek kell lenned, ha idejössz! - kiáltott föl a mormon. - Még nekem is az életembe kerülhet, ha meglátják, hogy szóba álltam veled. A szent Négyek kimondták rád a halálos ítéletet, amiért Ferrieréknek a szökésben segédkeztél.

- Nem félek én tőlük, sem az ítéletüktől, - viszonzá Jefferson Hope komolyan. - Hallod-e, Cowper, neked tudnod kell valamit erről a dologról... Kérve-kérlek mindenre, ami kedves előtted, felelj meg néhány kérdésemre. Mindig jó barátok voltunk. Az isten szerelmére kérlek, felelj.

- Mit akarsz tudni? - kérde a mormon izgatottan. - Csak gyorsan... A szikláknak is van itt fülök s a fáknak szemök.

- Mi történt Lucyval, a John Ferrier leányával?

- Tegnap adták össze a fiatal Drebbberrel... Ember légy erős, - alig birsz megállni a lábadon.

- Sohse törődjél te énvelem, - szólt Jefferson Hope gyöngye hangon.

Fehér volt még az ajka is. Leroskadt arra a sziklatömbre, amelyhez az imént támaszkodott.

- Összeadták?... - rebegé.

- Össze, tegnap. Azért vannak ott azok a lobogók a székházon. A fiatal Drebbber, meg a fiatal Stangerson közt vita is volt a miatt, hogy melyiké legyen a leány. Mind a ketten odajártak azzal a csapattal, amely benneteket üldözőbe vett és a leány apját Stangerson lőtte le; úgy látszott hát, hogy az ő jogzime az erősebbik. De mikor a tanácsban megvitatták a dolgot, Drebbbernek a pártja volt az erősebbik, s így a próféta neki ítélte oda a leányt. De én azt gondolom, hogy neki sem sokáig lesz a felesége, mert halált láttam az arcára irva tegnap. Nem is asszony már az, hanem kisértet!... Indulsz már?

- Indulok, - viszonzá Jefferson Hope felállva.

Az arcza akár csak márványból lett volna faragva, olyan merev, kemény kifejezésű volt, míg szemében öldöklő tűz lángolt.

- Hova mégy?

- Ne törődjél velem, - viszonzá Jefferson Hope és vállára akasztva fegyverét, lefelé indult a sziklaszoroson, be a hegység mélyébe, a vadállatok buvóhelyeire.

Azok közt sem volt egy sem, amely olyan vad és olyan félelmesen veszedelmes lett volna, mint ő.

A mormon ember jövendölése nagyon is hamar beteljesedett. Szegény Lucy, akár nevelő-apjának szörnyű halála miatt, akár mert lelkéből utálta azt a gyalázatos házasságot, amelyre kényszerítették, sohasem tért többé magához, hanem elsenyvedt, meghalt egy hónap alatt.

Galád férje, aki főképp a John Ferrier vagyona miatt vette el, nem mutatott valami nagy bánatot a halálán; de többi felesége őszintén siratta és fenn virrasztottak mellette a temetés előtt való éjszakán, amint már szokása a mormonoknak.

Csoportban ültek ott korán reggel a ravatal körül, midőn egyszerre csak kimondhatatlan bámulatokra és ijedelmökre, hevesen föltárult az ajtó s berontott rajta egy vad-ábrázatu, viharverte rongyos öltözetű ember...

Egyetlen szó nélkül, egyetlen pillantást sem vetve az összegubbaszkodó asszonyokra, egyenesen odalépett ahhoz a mozdulatlan, néma, fehér tetemhez, melyben egykoron a Lucy tiszta lelke lakozott. Lehajolt a hófehér arcra és áhitattal érinté meg ajkával a hideg homlokot, azután pedig megragadva a kicsiny, megmerevült kezét, lehuzta ujjáról a karikagyűrűt.

- Ez nem fog vele a sirba menni! - hörgé vadul s mielőtt fölverhették volna a ház népét, már lerohant a lépcsőn és tovatűnt.

Olyan különös és olyan rövid volt ez az egész váratlan jelenet, hogy a sirató asszonyok talán maguk sem hitték volna el s még kevésbé tudták volna elhiteni másokkal, ha nem lett volna az a tagadhatatlan körülmény, hogy az arany-karika, mely a szegény halottnak asszonyi voltát jelezte, eltűnt az ujjáról...

VII. FEJEZET. **Két világrészen át.**

Jefferson Hope néhány hónapig a hegyek közt barangolt, képzelhetetlen, vad életmódot folytatva és egyre táplálva szívében azt a szilaj bosszuszomját, amely megszállta volt.

A városban mindenfelé beszélgettek arról a kisérteties alakról, mely a külső szélék körül ólálkodott s a hegység magányos szakadékaiban kóborolt. Egyszer egy puskagolyó sivitva hatolt be a Stangerson ablakán s furódott a szemközt való falba, alig egy lábnyira a házigazdától. Máskor, amint Drebber egy sziklaorom alatt elhaladt, egy nagy kőtömb zuhant le rá s ő a borzasztó halált csak azzal kerülte el, hogy hirtelen félre ugrott.

A két fiatal mormon csakhamar kitalálta e halálra-üldözés okát és ismételten vonultak ki fegyveres csapattal a hegységbe, azzal a reménnyel, hogy elfoghatják vagy megölhetik ádáz ellenségek, - de mind hasztalan.

Azután arra az óvatosságra határozták el magukat, hogy egyedül, vagy beesteledés után sohasem jártak ki a lakásukból és gondosan őriztették a házukat. Bizonyos idő múlva azonban szükségtelennek mutatkozott ez a nagy vigyázatosság, mert ellenségeknek hire-nyoma veszett s ők azt hitték, hogy bosszuvágya már lehült.

De nem úgy volt. Az idő nem hogy lehütötte volna, de még hevítette a boldogtalan ember bosszuszomját. Jefferson Hope erős, hajthatatlan természet volt s egyetlen uralkodó gondolata, a bosszu, oly rettenetesen erőt vett rajta, hogy szívében, lelkében semmi más indulat számára nem maradt hely.

Azonban Jefferson Hope, a gyakorlott vadász, mindenek fölött gyakorlati ember volt. Csakhamar fölismerte, hogy ezt a szüntelen erőfeszítést, amelyet magára rótt, még az ő vas-szervezete sem bírja meg. Az időjárás viszontagságaival való küzködés és az egészséges táplálék

hiánya lassankint kimerítette. Ha elpusztulna itt a hegyek közt, mint valami kivert kutya, mi lesz akkor az ő bosszujából? Pedig, ha így folytatja tovább, menthetetlenül el kell pusztulnia.

Érezte, hogy ezzel csak az ellenségeinek tenne szivességet, s így hát, bár kelletlenül, visszatért a nevadai bányákba, hogy ott visszaszerezze erejét, egészségét és elegendő pénzt szedjen össze ahhoz, hogy szükségét nem szenvedve folytathassa életének egyetlen feladatát.

Szándéka az volt, hogy legfőlebb esztendeig marad oda, de előre nem látott körülmények úgy intézték a sorsát, hogy majdnem öt évig volt kénytelen a bányákban maradni.

De boldogtalansága okának emléke és olthatatlan bosszuvágya e hosszú idő elmultán is csak olyan élénk volt, mint azon a feledhetetlen éjszakán, mikor a John Ferrier sirja fölött állott.

Álruhában, idegen név alatt tért vissza Salt-Lake-Citybe, nem törődve azzal, hogy kockáztatja-e az életét, vagy nem, csak biztosítva legyen számára a bosszu, az igazságszolgáltatás, amint ő nevezte.

A mormonok székvárosában rossz hír várta.

Pár hónappal ezelőtt meghasonlás, hitszakadás ütött ki a választott nép kebelében. Az egyháznak egy csapat fiatal tagja fölzendült a «vének» tekintélye ellen, minek az eredménye az lett, hogy bizonyos számú párttűtő elszakadt a «szentek»-től, ki is vándorolt Utahból és «pogány» lett.

Ezek közt volt az ifjabb Drebber és Stangerson is (a két öreg időközben meghalván) és senki sem tudta, hogy hova mentek. Az emberek azt beszéltek, hogy Drebber a vagyona tetemes részét pénzzé tette és gazdag emberként távozott, míg czimborája, Stangerson, aránylag szegény ember volt.

Arról azonban, hogy hová, merre vehették utjokat, senki sem tudott semmit.

Ily nehézséggel szemben sok ember mondott volna le bosszujáról, bármilyen elkeseredett lett volna is különben. Nem úgy Jefferson Hope. Ő pillanatig sem ingadozott. Azzal a kevéssel, amije volt s amit mindennemű foglalkozással, amit csak kaphatott, össze tudott keresni, egymás után járta sorra az Egyesült-Államok városait, ellenségeit nyomozva.

Év mult el év után, fekete haja deressé vált, de ő egyre tovább-tovább barangolt, emberi alakban járó veréb gyanánt, lelkének és testének egész erejével arra az egyetlen célra törve, amelynek életét szentelte volt.

Végre fáradozása, kitartása jutalmazva lőn.

Csupán egyetlen pillantás volt, amit egy ablakra vetett, egy arcra, melyet abban az ablakban látott, de az a pillantás azt mondta, hogy azok, akiket üldöz, itt vannak, Cleveland városában.

Visszasietett nyomoruságos szállására és teljesen kidolgozta bosszutervét.

A gonosz véletlen azonban úgy akarta, hogy Drebber (mert ő volt) az ablakon kitekintve, ráismert az utcai csavargóra és kiolvasta szeméből a gyilkos szándékot.

Stangersont, ki titkára lett, maga mellé rendelve, tüstént elsietett egy békebíróhoz és előadta neki, hogy életüket egy régi vetélytárs féltékenysége és gyűlölete veszélylyel fenyegeti.

Jefferson Hopeot még aznap este letartóztatták s mivel kezeseket találni nem tudott, néhány hétig fogva tartották. Mikor végre kiszabadult, üresnek találta a Drebber házat és csak annyit tudhatott meg, hogy Drebber a titkárával együtt Európába utazott.

Az üldöző ismét ki volt játszva és a lelkében forró gyűlölet most csak még erősebben sarkalta, hogy utána menjen ellenségeinek. Pénze azonban nem volt s egy időre ismét munkába kellett állnia s dollárt dollár mellé raknia, hogy meglegyen az utiköltsége. Végre, mikor összetakar-

tott annyit, hogy egy darabig megélhetett belőle, átutazott Európába s városról-városra követte nyomon ellenségeit, mindenütt a legselejtesebb munkát is elvállalva, hogy eltarthassa magát - de sehol sem érte utól az üldözötteket.

Mikor Pétervárra ért, akkor ők már elutaztak Párisba s mikor oda is utánuk ment, megtudta, hogy épp a legutóbbi napokban utaztak Kopenhágába. A dán fővárosba ismét néhány nappal megkésve érkezett, mert Drebber és Stangerson már tovább mentek Londonba.

Ott végre elérte őket és sikerült is reájok tennie a kezét.

Arra nézve, hogy ez hogyan és milyen körülmények közt történt, legjobb lesz, ha meghallgatjuk az öreg vadász saját elbeszélését, amint dr. Watson híven följegyezte a naplójába, melynek egy részét már ismerjük.

(Vége a második résznek.)

HARMADIK RÉSZ.

Dr. J. H. Watson emlékirataiból.

I. FEJEZET.

A felhajtott vad.

Foglyunk dühös ellentállása nem mutatott arra, mintha az az ember bőszen haraggal volna ellenünk eltelve, mert a mint tehetetlenségét belátta, nyájasan mosolygott és azt mondta, reményli, hogy a dulakodásban egyikünk sem sérült meg.

- Ugy gondolom, az urak engem most a rendőrségre visznek, - szólt Sherlock Holmeshez. - A kocsim a ház előtt áll. Ha feloldják a lábamat, lemegyek én szépen magam is. Ahhoz egy kicsit nehéz volnék, hogy ölben vigyenek le. Nem vagyok már olyan könnyű legény, mint valamikor voltam.

Gregson és Lestrade komoly pillantást váltottak egymással, mintha úgy vélekednének, hogy ez az ajánlat egy kicsit talán merész. De Sherlock Holmes azonnal szaván fogta az embert és kioldta a törülközőt, melyet a bokájára kötött volt.

A fogoly felállott és nyujtogatta a lábait, mintegy meggyőződést akarva szerezni arról, hogy csakugyan szabadon léphet-e ismét. Jól emlékszem, hogy amint nézegettem, azt gondoltam el magamban, hogy ritkán láttam még hatalmasabb testű embert. Sötét, napbarnította arcán pedig az elszántságnak és lelki erőnek olyan kifejezése látszott, mely épp olyan hatalmasnak tűnt fel, mint testi ereje.

- Ha a rendőr-főparancsnoki állás megüresedik, úgy gondolom, ön éppen odavaló ember, - szólt Sherlock Holmeshez, elpalástolatlan bámulattal tekintve reá. - Az, ahogyan ön engem kinyomozott, igazán becsületére válik.

- Legjobb lesz, ha velem tartanak, - szólt Sherlock Holmes a két detektívhez.

- Én majd hajtom a lovat, - mondá Lestrade.

- Helyes! Gregson pedig beülhet velem a kocsiba. Ön is, kedves Watson. Elejétől fogva érdeklődött a dolog iránt, maradjon hát mellettem mindvégig.

Örömmel egyeztem bele és mindnyájan lementünk a lépcsőn. A foglyunk semmi kísérletet sem tett a szökésre, hanem nyugodtan ült be a bérkocsiba, mely eddig az övé volt, mi pedig utána, Lestrade felült a bakra, megcsapkodta a lovat s hamarosan eljuttatott bennünket rendeltetésünk helyére.

Bevezettek bennünket egy kis hivatalszobába, hol egy napibiztos följegyezte a foglyunk nevét, meg annak a két embernek a nevét, kiknek a meggyilkolásával vádolva volt.

A biztos fehér-képű, egykedvű ember volt, ki unott, gépies modorban végezte munkáját.

- A fogoly a hét folyamán a bírák elé fog állíttatni, - mondá nyugodtan. - Addig is azonban, Mr. Jefferson Hope, van-e valami mondani valója? Kötelességem önt figyelmeztetni, hogy szavai följegyeztetnek és esetleg fel is használtatnak ön ellen.

- Hát bizony nekem sok a mondani valóm, - szólt lassu hangon a foglyunk. - El szeretnék mondani az uraknak mindent.

- Nem jobb lenne-e, ha ezt a tárgyalásra tartaná fenn? - kérde a biztos.

- Bajosan kerül arra a sor, - viszonzá Jefferson Hope. - Szükségtelen, hogy úgy meghökkenjen, biztos ur. Nem öngyilkosságra gondolok én - nem, a miatt nem marad el a tárgyalás!...

Azután reám irányozta szilaj nézésü fekete szemét:

- Uraságod orvos, ugyebár?

- Az vagyok, - felelém.

- Akkor hát tegye ide a kezét, - mondá mosolyogva és megvasalt kezeivel a mellére mutatott.

Odatapintottam s nyomban rendkívül erős lüktetést, dobogást éreztem azon a mellkason belül.

A szoba csöndjében tisztán hallhattam a tompa dobogást, zakatolást, mely annak az embernek a szivéből eredt.

- Hiszen ez a n e v r i s m a ! - kiáltottam föl. - A főütőér ki van tágulva.

- Ugy van, aneurisma a neve, - viszonzá az ember szelid nyugalommal. - A mult héten jártam vele egy doktornál s az azt mondta, hogy annak a kitágult érnek pár nap múlva ki kell repednie. Évek óta éreztem jobban-jobban ezt a leromlást, amelyet azzal szereztem volt, hogy a Sóstavi-hegyek közt sok viszontagságot és nélkülözést szenvedtem... Most már elvégeztem a dolgomat ezen a világon, és nem bánom, akármelyik perczen költözöm is ki belőle. De el szeretném mondani a dolgaim folyását. Nem akarnám, hogy úgy emlékezzenek meg rólam, mint közönséges gyilkosról.

A biztos meg a két detektív közt élénk, gyors tárgyalás folyt arról, hogy célszerű-e megengedni a fogolynak, hogy történetét elmondja.

- Gondolja-e, orvos ur, hogy valóban közvetlen veszedelem forog fönn? - kérdé tőlem a biztos.

- A legnagyobb bizonyossággal mondhatom.

- Akkor hát az igazságszolgáltatás érdekében nyilvánvaló kötelességünk, hogy a foglyot kihallgassuk, - mondá a biztos. - Mr. Jefferson Hope, szabadságában áll elmondani azt, amit kíván, de újból figyelmeztetem, hogy szavai fel fognak jegyeztetni.

- Leülök, ha megengedik, - mondá a fogoly, tettel kísérve a szót. - Ez az én értágulásom nagyon hamar fáradttá tesz, s az a dulakodásunk, ami félórával ezelőtt volt, szikrát sem javított rajta... A sir szélén álló ember vagyok, és nem igen tehetni fel rólam, hogy hazudni fogok az uraknak. Minden szó, amit mondok, tiszta igazság és semmi közöm hozzá, hogy a hivatalbeli urak hogyan fogják felhasználni.

E szavakkal Jefferson Hope hátradólt a székében és elkezdte az alább következő érdekes elbeszélést. Nyugodt, higgadt modorban beszélt, mintha az, amit elmondott, csupa közönséges esemény lett volna.

Az előadás hü visszaadásáért kezességet merek vállalni, mert módomban volt felhasználni a Lestrade feljegyzéseit, ki szóról-szóra vette jegyzőkönyvbe gyorsírással a fogoly vallomását.

«Az urakat nem igen érdekelheti az, hogy miért gyűlöltem én azt a két embert. Elég lesz, ha annyit mondok, hogy két emberi teremtménynek - egy apának meg a leányának - a halálában voltak bűnösök s hogy így gonoszul eljátszották a saját életüket.

A gonosztettők óta elmúlt hosszú idő miatt lehetetlen volt, hogy akármely bíróság előtt is felelősségre vonathassam őket és rájuk bizonyíthassam büntetettöket. De nekem tudomásom volt arról a büntettről és elhatároztam, hogy bíró, esküdtszék és bakó leszek egy személyben...

Igy cselekedtek volna az én helyemben önök is, ha csak egy szikrányi férfiasság is van bennök.

Az a leány, akit említettem, husz esztendővel ezelőtt az én mátkám volt. De hozzá erőltették ahhoz a gaz Drebbberhez, s neki emiatt meghasadt a szive. Én pedig a halott fehér ujjáról lehuztam a jegygyűrűt és megesküdtem, hogy annak a gazembernek a szeme, mielőtt a halál pillanatában megtörik, azon a gyűrűn fog pihenni, és utolsó gondolata az a gáztett lesz, amely miatt halállal bünhődik.

Magammal hordtam azt a gyűrűt és nyomon követtem azt a gonosztevőt és czinkostársát két világrészen keresztül, amíg végre megfogtam őket.

Azt gondolták, hogy kifáraszthatnak, de nem tudtak kifárasztani.

Ha holnap meghalok, ami nagyon valószínű, azzal a tudattal halok meg, hogy dolgomat ezen a világon elvégeztem és jól végeztem. Ők elpusztultak s az én kezem által pusztultak el. Az én számomra tehát se remélni, se kívánni való nincs többé ezen a földön.

Ők gazdagok voltak, én meg szegény ember voltam és így nem volt könnyű dolog az üldözés. Mikor végre Londonba jutottam, a zsebem jóformán üres volt és úgy okoskodtam, hogy utána kell látnom valaminek, ha meg akarok élni.

Lovaglás, kocsizás nekem éppen olyan természetes foglalkozásom, mint a járás, így hát elmentem egy bérkocsi-tulajdonoshoz, kocsisnak ajánlkoztam és kaptam is foglalkozást.

Az volt a megállapodásunk, hogy hetenkint bizonyos summát hozok haza a gazdának, a többit pedig, amit keresek, megtarthatom magamnak. Ritkán esett meg, hogy valami sok maradt volna, hanem hát mégis eltengődtem valahogy.

A legnehezebb dolog az volt, hogy megtanuljam a járást, ebben a rengeteg városban, mert úgy tartom, nagyobb, szédítőbb csodát emberi kéz még nem alkotott, mint London városa. Folyvást mappával jártam s mikor aztán kipecéztem magamnak rajta a legnevezetesebb hoteleket meg a vasuti állomásokat, meglehetősen el tudtam boldogulni.

Jó sok időbe került, mire kisütöttem, hogy az én két emberem hol lakik; de addig kutattam, tudakoltam, míg végre rájuk akadtam. Egy camberwelli kosztos-házban laktak a Temze tulsó partján.

Mikor aztán kinyomoztam őket, tudtam, hogy a kezemben vannak. Megnövesztettem a szakállamat és nem kellett attól félnem, hogy rám ismernek. Föltettem magamban, hogy folyvást a sarkukban leszek, s addig üldözöm őket, amíg rájuk nem tehetem a kezemet.

Megfogadtam, hogy többé ki nem siklanak a körmöm közül.

Hanem azért mégis nagyon közel voltak ám hozzá.

Akárhová mentek is London városában, én mindig a sarkukban voltam. Néha a kocsimon mentem utánok, néha meg gyalog; de az első mód jobb volt, mert így el nem menekülhettek előlem.

Csak korán reggel vagy későn este lehetett a keresetem után látnom, úgy, hogy már tartozni kezdtem a gazdáknak. De ezzel nem sokat törődtem, csak a kezembe kerithessem azokat az embereket, akikre vadásztam.

De ravasz vaddal volt dolgom. Bizonyosan gondolták, hogy az üldözés talán még folyvást tart, mert soha egyik sem járt egyedül, beesteledés után pedig mindig otthon maradtak.

Két álló hétig baktattam utánok a kocsimmal és sohasem láttam őket egymástól elszakadni. Drebber legtöbbször ittas volt, de Stangerson nem volt könnyű gyengeségen kapni. Szemmel tartottam őket későn és korán, de egyetlen egyszer sem tudtam kilesni valami jó alkalmat. Hanem azért nem csüggedtem el, mert valami azt sugta, hogy a végzetes óra közel van már...

Az egyetlen aggodalmam csak az volt, hogy az a silány holmi ittbenn nagyon is hamar talál megrepedni és bevégzetlenül kell hagynom a dolgomat.

Végre egy este fel s alá jártam a kocsimmal a Torquay-Terraceon - ez volt a neve annak az utcának, amelyben laktak - midőn bérkocsit láttam megállni a házuk előtt. Pár perc múlva utipodgyászt hoztak ki s kevés vártatva Drebber és Stangerson is kijött. Beültek a kocsiba és elhajtattak.

Én is megcsaptam a lovamat és utánok hajtottam. Mondhatom, hogy nagyon rosszul éreztem magamat, mert attól félttem, hogy elutaznak. Csakugyan a vasúthoz hajtattak, még pedig az eustoni állomásra, ahol kiszálltak.

Rábiztam a lovamat egy gyerekre s bementem utánok a pályaudvarra.

Hallottam, amint a liverpooli vonatot tudakolták s a portás azt felelte nekik, hogy épp az imént ment el egy vonat, a legközelebbi pedig csak pár óra múlva indul.

Stangerson e miatt nagyon bosszusnak látszott, Drebbernek azonban inkább tetszeni látszott a dolog. Olyan közel férkőztem hozzájuk a tolongásban, hogy minden szót hallottam, amit váltottak. Drebber azt mondta, hogy neki egy kis dolga lenne s ha Stangerson megvárná, hát nemsokára visszajönne. Stangerson erre ellene szólott és emlékeztette arra a megegyezésökre, hogy mindig együtt maradnak. Drebber viszont azt mondta, hogy a dolog kényes természetű s egyedül kell benne eljárnia. Nem hallhattam jól, hogy Stangerson erre mit mondott, de a másik káromkodni kezdett és figyelmeztette a társát, hogy ő semmi más, mint fizetett cseléd és diktáláshoz semmi joga sincs.

Erre a titkár letett az ellentmondásról és egyszerűen csak alkudozni kezdett vele, hogy ha a másik vonatról is lekésné, keresse fel őt a Halliday-féle magánhotelben. Drebber erre azt felelte, hogy tizenegy óra előtt visszajön a pályaudvarba, s azzal kiment.

II. FEJEZET.

Az utolsó pillanat.

Elérkezett végre az a pillanat, amelyre olyan régóta vártam. Az ellenségeim a hatalmamban voltak. Együtt megvédélmezhettek egymást, de külön szakadva, az én kényemnek voltak kiszolgáltatva.

Hanem azért nem hamarkodtam el bolond fővel a dolgomat. Készen volt a tervem. A bosszu csak úgy ér valamit, ha a bünösnek ideje van fölismerni, hogy ki sujtja le és megtudni, hogy miért lakol.

Amint mondám, készen volt a tervem arra, hogyan adjam tudtára annak az embernek, aki ellenem vétett, azt, hogy a büne végre utolérte és elérkezett a meglakolás pillanata. A szerencsés véletlen úgy hozta magával, hogy pár nappal azelőtt egy uri ember a kocsimon a brixtoni-utra vitette magát, ahol néhány házat megnézett s az egyik háznak a kulcsa kicsuszott a zsebéből és a kocsimban maradt. A kulcsért még aznap este eljöttek s én vissza is adtam, de időközben

lemásoltam viaszba s másikat csináltattam. Ez a kulcs megadta nekem a módot arra, hogy ebben a roppant városban legalább egy olyan helyet biztosítsak magamnak, ahol teljes bátorságban lehetek és ne kelljen attól félnem, hogy háborgatni találnak.

Az a nehéz kérdés, amelyet most megoldanom kellett, az volt: hogyan juttassam el Drebbert abba a magányos házba.

Drebbert lassan ballagott visszafelé az uton s betért egy-két pálinkás-boltba. Az utolsóban körülbelül félóráig időzött. Mikor kijött, tántorgó volt a lépése. Tisztességesen be volt kapatva. A közelben bérkocsit látott állani. Intett neki és beült. Utána hajtottam, még pedig olyan közlelő, hogy a lovam az egész uton majdnem beleütögette az orrát a másik kocsiába. Keresztülrobtunk a Waterloo-hidon, meg számos utcán, és végre nagy csodálkozásomra, visszatértünk abba az utcába, melyben Drebbert mostanáig lakott.

Nem tudtam elgondolni, hogy mi szándék hozza ide vissza, de azért csak utána mentem s vagy ötven ölnyre a háztól megállottam. Drebbert bement a házba, a bérkocsi pedig elrobt...

Adjanak, kérem szépen, egy pohár vizet... A szám kiszikkad a sok beszédetől.»

Odanyújtottam neki a poharat. Fenéig üritette s azután folytatta:

«Igy ni, most már könnyebben esik a beszéd... Nohát jó negyedóráig, vagy még annál is tovább várakoztam, midőn egyszerre a házból olyanféle zaj hallatszott, mintha verekednének odabent.

A másik pillanatban az utcaajtó kivágódott s két ember jelent meg a küszöbön. Az egyik Drebbert, a másik pedig egy fiatal legény, akit sohasem láttam addig. Ez a fiatal ember a gallérját fogta Drebbertnek s amint az ajtó kinyílt s ők ott állottak a küszöbön az ajtó-lépcső fölött, megrázta, egyet lökött és rugott rajta, úgy, hogy Drebbert jó messzire kirepült a kocsiút közepére.

- Kutya! - kiáltott utána, a botjával fenyegetőzve. - Majd megtanítalak én, tisztességes lányokat sértegetni!

A fiatal ember olyan dühös volt, hogy bizonyosan még meg is botozta volna Drebbert, ha a gyáva eb, olyan sietve nem kotródott volna tovább, amint tántorgó lábai csak birták.

A legközelebbi utcaaszögletig futott el s ott meglátva a bérkocsimat, magához intett és beült.

- Vigyen el a Hallidey-hotelbe, - mondá.

Mikor rácsuktam kocsim ajtaját, a szívem úgy dobogott örömben, hogy attól féltem, az aneurizmám épp ebben az utolsó pillanatban fog elrontani mindent.

Lassan indítottam el a lovamat, váltig fontolgatva magamban, hogy mit volna legjobb tenni. Egyenesen kivihetném emberemet a város végére és ott, valami elhagyatott közben tarthatnám meg vele az utolsó beszélgetésemet...

Már körülbelül meg is állapodtam ebben, midőn ő maga oldotta meg számomra a kérdést. Az iszákosság ördöge ismét megszállotta és azt parancsolta, hogy álljak meg egy pálinkás bolt előtt. Bement s meghagyta, hogy várjam meg. Bent maradt egészen a záró-óráig s mikor kijött, annyira el volt ázva, hogy azt tehettem vele, amit akartam.

Ne gondolják az urak, hogy hidegvérrel akartam őt meggyilkolni. A szigorú igazság megengedte volna, hogy ezt tegyem, de sehogy sem bírtam magamat rávenni. Régen elhatároztam volt, hogy szabad választást engedek neki, ha beleegyezik abba, hogy felhasználja az előnyt, amelylyel megkinálom.

A számos mesterség közt ugyanis, amit amerikai vándorlásaim közt folytattam, megesett az is, hogy egy izben teremszolgája és tisztogatója voltam a yorki kémiai intézetnek. Egyszer a tanár a mérgekről tartott előadást és bemutatott a hallgatóinak valami alkaloidot, amint nevezte, melyet a dél-amerikai vad törzsekből szerzett mérges-anyagból vont ki, amelylyel azok a nyilaikat szokták bekenni és feltétlenül halálosakká tenni. Ez a mérge-kivonat, mint a tanár megjegyezte, olyan erős volt, hogy egy szemernyi belőle rögtön halált idézhetett elő.

Megjegyeztem magamnak az üvegcsét, amiben ez a kivonat volt, s mikor előadás után mindnyájan eltávoztak, kiszedtem belőle valamennyicskét. Meglehetősen ügyes laboráns voltam s az alkaloidot apró, könnyen oldható pirulákba gyurtam s mindenik pirulát külön katulyába tettem és mellé másikat is, amely egészen hasonló volt, de méregtartalom nélkül.

Már akkor elhatároztam volt, hogy ha a rég óhajtott pillanat valamikor elérkezik, az embe-reimnek szabad választást engedek egy-egy pirulára, magam pedig a katulyában levő másik pirulát nyelem le. Épp olyan halálos lesz ez, csak hogy nem olyan zajos, mintha zsebkendő-végről lőnének egymásra.

Attól a naptól fogva a pirulás katulyákat mindig magammal hordtam volt s most elérkezett az ideje, hogy hasznukat is vegyem.

Közelebb járt az idő már az egy órához, mint a tizenkettőhöz és zimankós, sötét éjszaka volt, dühös széllel, szakadó esővel. De amilyen borus volt a külső világ, olyan derűs volt itt benn az én szívem világa - olyan nagy volt az örömöm, hogy ujjongani, kurjantgani lett volna kedvem.

Ha van az urak közt olyan, aki husz esztendeig sóvárgott, epedezett valamiért s egyszerre csak elérte azt, amit kívánt, az meg fog engem érteni.

Szivarra gyujtottam és tudóm szakadtából pőfékeltem, hogy valamennyire lecsillapuljak, de a kezem folyvást reszketett, a halántékom csak úgy lüktetett a nagy izgatottságtól...

Amint a lovamat hajtottam, tisztán láthattam magam előtt az öreg John Ferriert meg az édes kedves Lucy-t, amint a vak sötétségből rám néztek és mosolyogtak - olyan tisztán láttam őket, mint most az urakat ebben a világos szobában.

Az egész uton ott lebegtek előttem két oldalt a lovam mellett, amig csak meg nem állottam az előtt a magányos ház előtt a brixtoni-uton.

Egy árva lelket sem lehetett látni, egy hangot sem hallani az eső csapkodásán kívül. Mikor a kocsí ablakán benéztem, Drebbert összegubbaszkodva láttam ott benn. Részegségében elnyomta az álom.

Megráztam a karját.

- Ki lehet szállni! - kiáltottam rá.

- Ugy? Jól van, kocsis, - dűnnyögött vissza.

Bizonyosan azt gondolta, hogy annál a fogadónál vagyunk, ahova vitetni akarta magát, mert szó nélkül kászálódott ki a kocsiból és jött utánam, be a kertbe.

Mellette kellett mennem, hogy támogassam, mert a feje még most is nehéz volt egy kicsit.

Mikor a házhoz értünk, a kulcsommal kinyitottam az ajtót és bevezettem az emberemet az első szobába...

Szavamat adom rá az uraknak, hogy John Ferrier meg Lucy ott is folyvást előtünk jártak.

- Micsoda pokoli sötétség ez? - szólt Drebbert, ide-oda topogva.

- Mindjárt lesz itt világosság, - feleltem rá, s előrántottam egy szál gyujtót s meggyujtottam vele egy viaszgyertyát, amelyet magammal hoztam volt.

- Most pedig, Enoch Drebbler, - folytatám feléje fordulva és az arczom elé tartva az égő gyertyát, - ki v a g y o k é n ? ...

Homályos, mámoros szemmel nézett rám egy pillanatig - azután borzalmat láttam felvillanni a szemében, olyan borzalmat, amelytől rángatózni kezdett minden vonása és melyről megtudtam, hogy rám ismert...

Elfakult arczczal tántorodott hátra, láttam kiverődni homlokán az izzadtságot, mialatt a foga hangosan vaczogott.

Én pedig neki vettem a hátamat az ajtónak és kaczagtam - hangosan, hosszasan.

Mindig tudtam, hogy édes lesz a bosszu, de sohasem reméltem olyan lelki meglepedést, a milyet most éreztem.

- Nyomorult gaz kutya, te! - kiáltottam rá. - Salt-Lake-Citytől egészen Pétervárig vadásztam rád szüntelen és te mindig elmenekültél előlem. Most valahára véget ért a bujdoklásod, mert vagy te, vagy én, de egyikünk nem fogja holnap meglátni a nap fölkelését!

Drebbler még hátrább huzódott, mialatt beszéltem és arczáról leolvashattam azt a gondolatot, hogy örülnek tart. Az is voltam abban a pillanatban. Halántékomban úgy lüktettek az erek, mint valami kohónak a kalapácsai és azt gondolom, hogy valami nagy bajom történt volna, ha a vér hirtelen ki nem bugyog az orromból és meg nem könnyit.

- Emlékszel-e még Lucyra, a Ferrier leányára? - kiáltottam rá, nem törődve az orromból ömlő vérrel s bezárva az ajtót, a képe előtt hadonáztam a kulcscsal. - A büntetés lassu lábbal vándorszorgott utánad, de végre mégis utolért.

Láttam, hogy a gyáva ficzkónak mint reszket az ajka. Rimánkodott volna is az életéért, de tudta, hogy hiábavaló lenne.

- Meg akar gyilkolni? - kérdé dadogva.

- Itt nincs szó gyilkosságról!... Ki hallott valaha veszett kutyának a meggyilkolásáról? Irgalmas voltál-e te az én szegény drágámhoz, mikor elvonszoltad abba az átkos, gyalázatos háremedbe?

- Nem én öltem meg az apját! - kiáltá Drebbler.

- De te törted meg az ártatlan leány szívét, te pribék! - ordítottam rá s az orra elé toltam a végzetes katulyát. - A magasságos isten legyen kettőnk közt a bíró. Válassz és egyél. Halál van az egyikben és élet a másikban. Az lesz az enyém, azt eszem meg én, amelyiket te ott hagyod... Lássuk hát, van-e igazság a földön, vagy csak pusztá véletlen kormányozza-e sorsunkat.

Vad kiáltozással és kegyelem-kunyorálással huzódott félre, de én kirántottam a késemet, torkának szegeztem és addig tartottam rajta, amig szót nem fogadott.

Kivette az egyik pirulát és lenyelte, én pedig a másikat...

És azután úgy állottunk ott szemközt egymással néhány másodpercig, várva, lesve, hogy melyikünk lesz életben maradandó, melyikünk hal meg.

El fogom-e valaha feledni azt a kifejezést, amely egyszerre megjelent az arczán, mikor az első figyelmeztető nyilallások megéreztezték vele, hogy ő vette be a mérget.

Kaczagtam, amint ezt megláttam s a szeme elé tartottam a Lucy gyűrűjét. Pillanat műve volt az egész, mert az alkaloid hatása igen gyors.

Kinos vonaglás torzította el az arcát. Előrevetette a karjait, tántorgott s azután, rekedt kiáltással, nagyot zuhanva, vágódott végig a padlón.

Megfordítottam a lábammal és szívére tettem a kezemet. Nem vert. Meg volt halva!

A vér csak úgy ömlött volt az orromból, de én rá sem ügyeltem. Nem tudom, mi juttatta most eszembe, hogy valamit felirjak vele a falra. Lehet, hogy valami gonosz ötlet volt, hogy megtréfáljam, félrevezessem a rendőrséget, mert jókedvű voltam, a szívem csak úgy repesett. Visszaemlékeztem rá, hogy New-Yorkban egyszer egy német embert találtak meghalva s fölötte ezt a felírást: R a c h e , amiért is aztán az ujságok azt bizonyitgatták, hogy a gyilkosságot a titkos társulatok követték el. Én tehát úgy gondoltam, hogy az, ami zavarba ejtette a new-yorkiakat, zavarba fogja ejteni a londoniakat is. Belemártottam az ujjamat a tulajdon vérembe s a falnak egy alkalmas helyére felmázoltam azt a német szót.

Azután kimentem s a kerten keresztül visszatértem a kocsimhoz. Most sem láttam sehol egy lelket sem, s a fergeg még egyre tartott. Felültem a bakra s elindultam.

Jó messzire voltam már, mikor véletlenül belenyultam abba a zsebembe, amelyben a Lucy gyűrűjét szoktam volt tartani - és nem találtam benne. Meg voltam döbbenve, mert az volt Lucyról az egyetlen emlékem. Azzal a gondolattal, hogy bizonyosan akkor csuszott ki a zsebemből, mikor fölibe hajoltam a holttestnek, visszafordultam, s egy mellékutczában hagyva a kocsimat, bátran és elszántan mentem vissza a házhoz - mert kész voltam szembeszállni inkább akármivel, semmint elveszteni azt a gyűrűt.

A kertajtóhoz érve, egyenesen egy rendőrnek a karjaiba jutottam, aki éppen kifelé jött a házból s kinek a gyanuját csak azzal oszlathattam el, hogy holtreszegnek tettem magamat.

Igy lett vége Enoch Drebberek. Az én dolgom már most csak az volt, hogy ugyanigy bánjak el Stangersonnal is és lerójjam a John Ferrier adósságát.

Tudtam, hogy emberem a Halliday-fogadóban van s egész nap ottankörül őgyelegtem; de Stangerson nem jött ki. Ugy gondolom, a ravasz róka gyanított valamit, mikor látta, hogy Drebberek nem jön. Szörnyen óvatos ficzkó volt az a Stangerson és jól tudott magára vigyázni. De ha azt hitte, hogy az otthonmaradással távol tarthatja magát tőlem, akkor nagyon csalódott.

Mihamarabb kikutattam, hogy melyik az ő szobájának az ablaka s másnap hajnalban felhasználva az épület mögött levő kis sikátorban heverő létrát, fölmásztam és behatoltam a szobájába.

Aludt. Fölbresztettem és megmondtam neki, hogy elérkezett az a pillanat, amidőn számolnia kell arról az életről, melyet husz esztendővel azelőtt kioltott. Elmondtam neki, hogy Drebberek miként halt meg s őt is kínáltam, hogy válaszson a pirulák közül.

Stangerson a helyett, hogy ráállt volna erre az ajánlatra, amely még némi reménnyel kecsegtette, kiugrott az ágyból s nekem rontott. Én aztán önvédelmemben szívébe mártottam a késemet.

Ez lett volna a vége akárhogyan is, mert a gondviselés sohasem engedte volna, hogy az ő bűnös, gyilkos keze mást válaszson, mint a gyilkos mérget!

Kevés már a mondanivalóm és jó is, hogy kevés, mert nem igen birnám már tovább. Tovább kocsiszkodtam még egy-két napig, úgy gondolkozva, hogy megmaradok a keresetem mellett, amig csak össze nem szedhetek annyit, hogy visszamehessek Amerikába.

Éppen az állomáson voltam, mikor egy rongyos gyerek odajött és azt kérdezte, hogy nincs-e itt egy Jefferson Hope nevű kocsis, mert egy uriember a vasúthoz akarja magát vele vitetni. Én, semmi rosszat sem gyanítva, elmentem oda, a hova a gyerek vezetett és egyszerre csak azon vettem magamat észre, hogy ez a fiatal ur egy szempillantás alatt megvasalt és mint valami boszorkánymester varázsolta a kezem tövére az aczél perezeket.

Ez az én egész históriám, uraim. Tartsanak az urak bár gyilkosnak, én azt mondom, hogy éppen olyan szolgája voltam az igazságnak, mint önök.»

*

Olyan érdekfeszítő volt ennek az embernek az elbeszélése és olyan megdöbbenők voltak a részletei, hogy mindannyian némán, elmerülten ültünk ott. Még a hivatalos detektívek is, akik el lehettek fásulva a bűntények részletei iránt, a legmélyebb érdeklődéssel figyelték Jefferson Hopenak az elbeszélésére.

Mikor elvégezte, még néhány perczig hallgatagon ültünk a helyünkön s a csendet csak Lestrade íróójának a kaparása zavarta, ki gyorsírói följegyzéseinek a befejezésével volt elfoglalva.

- Még csupán egy részlet van, amelyre nézve felvilágosítást szeretnék, - szólalt meg végre Sherlock Holmes. - Ki volt az a cimborája, aki eljött hozzám a gyűrűért?

Jefferson Hope tréfásan hunyorgatott a jobb szemével.

- A magam titkait elmondhatom az uraknak, - viszonzá, - de más embert nem akarok bajba keverni. Láttam az ujságban uraságodnak a hirdetését és azt gondoltam magamban, hogy ez kelepce is lehet, de igaz is lehet. Egy jó emberem vállalkozott rá, hogy elmegy és elhozza a gyűrűt, ha van valami a dologban. Vallja meg uraságod, hogy takarosán csinálta a dolgát.

- Az már igaz, - hagyta rá Sherlock Holmes, az őszinte elismerés hangján.

- Most pedig, uraim, - szólt nagykomolyan a biztos, - eleget kell tenni a törvény formáságainak. A foglyot csütörtökön a bíróság elé állítjuk és akkor szükség lesz az önök jelenlétére is. Addig én vagyok felelős a személyért.

Azzal csöngetett és két poroszló kivezette Jefferson Hope-ot, én pedig, Sherlock Holmes barátommal bérkocsiba ülve, haza tértem.

III. FEJEZET. Kié az érdem?

Megkaptuk csütörtökre az idézést, de mikor a csütörtök elérkezett, nem volt alkalmunk a tanuskodásra...

Felsőbb bíróság vette kezébe a dolgot és Jefferson Hope az elé a törvényszék elé járult, amely részrehajlatlan igazság szerint ítél mindenké fölött.

A letartóztatása után való éjjel bekövetkezett a végzetes érrepedés és őt reggel halva találták börtöne padozatán, szelid mosolylyal az arcán, mintha végső pillanatban hasznos munkában eltöltött, hosszú életre tekinthetett volna vissza.

- No, Gregson meg Lestrade uraimék dühösek lesznek e miatt, - mondá Sherlock Holmes, amint erről aznap este beszélgettünk. - Hol lesz most a tárgyalással egybekötött nagy reklám?

- Hiszen úgy sem volt valami nagy érdemök a Jefferson Hope elfogásában, - viszonzám én.

- Csakhogy ezen a világon nem az a fontos, hogy mit végez az ember, - mondá Sherlock Holmes némi keserőséggel, - hanem az, hogy mit tud elhíttetni másokkal, hogy végzett!

S némi szünet után derültebbén tevé hozzá:

- No de mindegy. Semennyiért sem szerettem volna ezt a nyomozást elmulasztani. Alig emlékszem ennél pompásabb esetre. Rendkívül tanulságos részletei voltak, jóllehet az egész meglehetősen egyszerű volt.

- Egyszerű!? - kiáltottam föl.

- Hát bizony alig mondható egyébnek, - viszonzá Sherlock Holmes, mosolyogva az én meglepettségemen. - Legvilágosabb bizonyítéka a dolog egyszerűségének az, hogy minden segítség nélkül, csupán néhány igen természetes következtetéssel és levelezéssel, három nap alatt képes voltam kézrekeríteni a tettest.

- Ez igaz.

- Megmagyaráztam már egyszer önnek, hogy mindaz, ami a rendestől, közönségestől eltér, inkább utbaigazító, semmint megtévesztő. Az ily feladatok megoldásában legnagyobb dolog az, hogy az ember visszafelé tudjon okoskodni. Szerfölött hasznos képesség ez és igen könnyű is, csakhogy az emberek nem szokták magokat benne gyakorolni. A mindennapi élet dolgaiban hasznosabb az előre való okoskodás és így a másik módszert a legtöbb ember elhanyagolja. Ötven ember közül negyvenkilencz van, aki az egybevetés módszere szerint tud okoskodni, de csak egy akad, aki az elemzéshez ért.

- Megvallom, nem értem, hogy mi különbséget tesz ön itt elemzés és egybevetés közt és mit nevez előre- és visszafelé való okoskodásnak.

- Nem is igen vártam, hogy mindjárt meg fog érteni. Lássuk csak, nem magyarázhatnám-e meg a dolgot világosabban. Ha ön például előadja bizonyos eseményeknek a sorozatát, amint egymásután következtek, a legtöbb ember meg tudja mondani, hogy mi lesz az eredmény. Össze tudják rakni elméjükben azokat az eseményeket és ki tudnak belőlök okoskodni valamit, aminek még csak ez után kell bekövetkeznie. De kevés ember van olyan, aki, ha ön elmondana nekik egy kész eredményt, képes volna a saját eszével kiokoskodni azokat az egyes részleteket, lépéseket, amelyek ahhoz az eredményhez vezettek. Ezt a képességet gondoltam én, mikor visszafelé való okoskodásról, vagyis elemzésről beszéltem.

- Most már értem.

- No lássa. Térjünk hát vissza a kérdésben forgó esetre. Előttünk volt egy kész eredmény s ki kellett hozzá találnunk az előzményeket. Igyekezni fogok most kifejteni önnek az okoskodásom menetét. Kezdjük az elején. Emlékszik ön, hogy mikor a brixtoni utra értünk, kiszálltam önnel együtt a kocsiból és gyalog közeledtem a ház felé. Teljesen elfogulatlan voltam és nem álltam semmi előzetes benyomásnak a hatása alatt.

Természetesen azon kezdtem, hogy vizsgálgattam a kocsit és azon, mint már megmondtam volt önnek, világosan láttam egy bérkocsinak a nyomait, amelynek, mint utóbb kérdezősködéseim által megbizonyosodtam, az éjszaka folyamán kellett ott járnia, mert reggel óta nem járt arra kocs, az éjjeli eső megeredése előtt pedig, ha akárhány kocs járt is azon a helyen, a még föl nem ázott, kemény talajon semmi nyomot sem hagyott volna. Arról is bizonyosságot szereztem hogy csakugyan bérkocsi volt, nem pedig uri magánfogat. Ezt a bizonyosságot megadta a kerékvágások közt való távolság. A rendes londoni bérkocsi jelentékenyen keskenyebb, mint az uri fogatok bármelyike.

Ezzel hát tisztában voltam s meg volt az első, kétségtelen adatom. Azután lassan mentem végig a kerti ösvényen, amelynek ragadós anyaga különösen alkalmas volt arra, hogy a láb-

nyomokat a legtökéletesebben megőrizze. Ön persze az egészet csak össze-vissza taposott sárvonalnak nézte, de az én gyakorlott szemem előtt minden egyes bemélyedésnek fontos jelentősége volt azon az ösvényen.

A detektív-tudománynak egyetlen ága sem olyan fontos és egyik sincs annyira elhanyagolva, mint éppen a lábnyomok tanulmányozása. Szerencsére én mindig messzehordó fontosságúnak tartottam ezt és hosszas gyakorlatom második természetemmé tette az e részben való vizsgálódást.

Láttam a rendőrök sulyos lépteinek mély és széles nyomait, de láttam egyuttal annak a két embernek a nyomát is, akik előttük jártak voltak a kertben. Könnyű volt felismerni, hogy előbb jártak ott, mert lábuk nyomait itt-ott teljesen eltiporták a későbbi lépések, melyekben a rendőrök nyomai voltak felismerhetők.

Ekként hát megvolt a második biztos adatom, mely világos bizonyítéka volt annak, hogy az éjjeli látogatók számszerint ketten voltak, továbbá, hogy az egyik feltűnően magas termetű volt (amint lépésének a hosszúságából kiszámíthattam), a másik pedig urasan volt öltözve, amint cipőjének kicsiny, elegáns formáju nyomáról megítélhettem.

Amint a házba beléptem, ez utóbbi föltevésem megerősítésre talált.

A csinos, patent-czipőt viselő ember ott feküdt előttem a földön.

E szerint hát a gyilkosságot - ha csakugyan gyilkosság történt - a hosszú ember követte el.

Elég világos volt ez is.

Sebesülés nem volt a halott testén, de arcvonásainak izgatott kifejezése arra engedett következtetnem, hogy mielőtt meghalt, előrelátta sorsát. Olyan emberek vonásaiban, akik szivbajban, vagy más hirtelen, váratlan természeti ok miatt hálnak meg, soha semminemű izgatottságot sem észlelhetni.

A halál tehát már csak azért sem lehetett természetes.

Megszagolva a halott ajkát, gyöngye savanykás szagot éreztem és arra a következtetésre jutottam, hogy mérget erőltettek reá. És, hogy nem önként, hanem kényszerítésre vette be a mérget, azt világosan következtethettem a gyűlöletnek és rettegésnek a kifejezéséről, mely az arcán mutatkozott...

Ne higgye, kedves doktor, hogy ez valami szokatlan, hallatlan gondolat. Méregnek erőszakos beadása éppenséggel nem új dolog a bűntények évkönyveiben. Az odesszai Dolszkij-eset, meg a montpellier-i Leturier-ügy azonnal eszébe juthat minden toxikológusnak.

Két ember jött hát együtt a házba s az egyik erőszakkal mérget vétetett be a másikkal. A nagy kérdés most már az volt, hogy miért. Rablás nem lehetett a gyilkosság célja, mert a hosszú ember nyilván nem vitt el semmit. Politika volt tehát az ok, vagy pedig asszony?

Ez a kettős kérdés állott előttem. Én mindjárt elejétől fogva a második föltevés felé hajoltam. Politikai gyilkosok rendszerint nagyon örülnek, ha szerencsésen elvégezhetik a dolgukat és mihamarabb elmenekülhetnek.

Ez a mi gyilkosunk azonban épp ellenkezőleg a legnagyobb nyugodtsággal járt el és a szobában mindenfelé otthagya a nyomait, jelül annak, hogy csöppet sem sietett, még a tett elvégzése után sem.

Magánember ellen elkövetett személyes vétségnek kellett tehát annak lenni, amely ilyen higgadt rendszerességre valló bosszúállást vont maga után, nem pedig politikai vétségnek.

Mikor aztán megtalálták a falon azt a különös felírást, ez csak még inkább megerősített a véleményemben. Az a felírás, nagyon is szembeötlően, félrevezetés akart lenni.

Hiszen meg is magyaráztam már egyszer, hogy német ember nem írhatta. Mikor pedig megtaláltuk a gyűrűt, az végkép megoldotta a kérdést.

A gyilkos nyilván arra használta az aranykarikát, hogy ellenfelét valamely meghalt vagy távollevő asszonyra emlékeztesse.

Ekkor kérdeztem Gregsontól azt, hogy Clevelandbe küldött táviratában tudakozódott-e a Drebbertől felül. A detektív, mint ön is emlékezhettek, nemmel felelt.

Azután gondos vizsgálat alá vettem az egész szobát s ez a vizsgálódás megerősített a gyilkos természetének magasságáról való nézetemben és egyúttal adatokat szolgáltatott a Trichinopolyszivarra meg a gyilkos körmeinek hosszúságára vonatkozólag.

Mínt hogy küzdelemnek, dulakodásnak semmi nyoma sem látható, már eddig is arra a következtetésre jutottam, hogy a padlót borító vérnek a gyilkos orrából kellett folynia, amit az illetőnek izgatott állapota eléggé megmagyarázhat. Most aztán azt is láthattam, hogy a vérnyomok összeesnek a gyilkos lábnyomaival, amiből kétségtelen bizonyossággal lehetett megállapítanom az orrvérzést, mely lépésről-lépésre kísérte az embert, vagyis inkább előtte járt. Már pedig ritka eset, hogy valakinek, hacsak nem nagyon vérmes, ilyen módon izgatottságában megered az orra vére és ennél fogva bizvást meg mertem kockáztatni azt az állítást, hogy a gyilkos minden valószínűség szerint izmos, vörösképű ember. A következtetés megmutatta, hogy helyesen ítéltam.

A házból eltávozva, megtettem azt, amit Gregson elmulasztott. Sürgönyöztem a clevelandi rendőrség fejének, tudakozódásomban csakis az Enoch Drebbert házasságával kapcsolatos körülményekre szoritkozva. A válasz döntő értékű volt.

Tudtomra adta, hogy Drebbert egy izben már a törvény oltalmához folyamodott egy Jefferson Hope nevű régi vetélytársa miatt, aki fenyegette és hogy ugyanaz a Jefferson Hope ez idő szerint Európában tartózkodik.

Most már tudtam, hogy kezemben van a rejtelem kulcsa, s csupán az van hátra, hogy kézrekerítsem a gyilkost.

Arra nézve már megállapodtam volt magamban, hogy az az ember, aki Drebberttel együtt a házba bement, senki más nem volt, mint az, aki őt a bérkocsin oda hozta.

A kocsin látható nyomok azt mutatták nekem, hogy a ló bizonyos távolságnyra olyan cél- és iránytalanul lépegetett odább, ami lehetetlen lett volna, ha ült volna a bakon valaki.

Hol lehetett hát a kocsis, ha nem bent volt a házban?

De különben is képtelenség fölteni, hogy józan észszel megáldott ember, gyilkosságot tervezve, ezt egy harmadik személynek ugyszólván a szeme előtt hajtsa végre, aki minden bizonynyal el fogja árulni.

A gyilkos tehát nem bizhatta magát holmi idegen, ismeretlen bérkocsisra. És végül: fölteve, hogy valaki üldöz és lépten-nyomon kísérgetni akar valakit London városában: mi jobb módja lehet erre, mint az, hogy beáll bérkocsisnak?

Mindezek az elmékedések arra az egyetlen és mellőzhetetlen következtetésre vezettek tehát, hogy Jefferson Hope a főváros bérkocsisai közt lesz megtalálható.

Ha pedig mostanáig bérkocsis volt, semmi ok sem lehetett annak a föltevésére, hogy már megszűnt az lenni. Ellenkezőleg, úgy kellett okoskodnia, hogy ha bármiképp is hirtelen megváltoztatja az életmódját, azzal magára fogja vonni a figyelmet.

Valószínűnek kellett tartani, hogy egy darabig legalább még megmarad abban a foglalkozásban. Arra a föltevésre nem volt ok, hogy álnév alatt rejtőzködik. Miért változtatta volna meg a nevét olyan országban, ahol úgy sem ismerhette az eredeti nevét senki?

Én ennél fogva rendbeszedtem az én kis detektív-csapatomat, mely utcai koldus-gyerekekből áll és meghagytam nekik, hogy sorra járják az összes londoni bérkocsi-tulajdonosokat, amíg ki nem szimatolják azt az embert, akire nekem szükségem van.

Hogy ez milyen jól sikerült nekik és én milyen gyorsasággal használtam fel az alkalmat, erre még jól emlékezhetik ön.

Ami a Stangerson meggyilkolását illeti, a mely közbejött, ez oly váratlan esemény volt, amelyre semmiképp sem lehettünk elkészülve s a melyet nagyon bajos lett volna megakadályozni.

Ez a gyilkosság juttatta kezembe, mint ön is tudja, a pirulákat, melyeknek a szerepét már eleve sejtettem és számításba vettem volt.

Amint látja, az egész dolog semmi egyéb, mint föltevések és következtetések logikai láncolata, amelyben sehol egy hézag, sehol egy hiba nincs.

- Csodálatos! - kiáltottam fel. - Az ön érdemei nyilvános elismerést követelnek. Közzé kellene tennie az egész ügy lefolyását. Ha nem akarja, én megteszem.

- Tegyen, amit akar, kedves doktor, - viszonzá Sherlock Holmes. - Nézze csak...

S ideadott egy estilapot.

Az Echo volt, s a közlemény, amelyre Sherlock Holmes benne figyelmeztetett, így hangzott:

«A közönség rendkívül érdekes és nagy feltűnést keltő mozzanattól esett el egy Jefferson Hope nevű embernek a halála következtében, ki Enoch Drebber és Joseph Stangerson amerikai polgárok meggyilkolásának a gyanuja alatt állott. Az eset részletei most már valószínűleg sohasem lesznek teljesen ismeretesek, jóllehet, mint jó forrásból halljuk, a kettős büntény egy régi romantikus színezetű ellenségeskedésnek a következménye volt, amelyben szerelem és mormonizmus játszott szerepet. Ugy látszik, hogy a meggyilkolt ember ifjabb korában az «utolsó napi szentek» felekezetéhez tartozott és Jefferson Hope, ki a börtönben meghalt, szintén a Nagy-Sóstó tájékaról szakadt ide. Ennyi az egész, ami a kalandos esetről tudható. De ha más okulás nem merithető is belőle, az az egy körülmény legalább fényesen bizonyult be, hogy detektív-testületünk mily kitűnően van szervezve és ez leczkéül fog szolgálni a hozzánk kerülő idegeneknek, hogy igen bölcsen teszik, ha személyes torzsalkodásaikat otthon végzik el, a saját országukban, nem pedig itt, a brit földön. Nyilvános titok, hogy a gyilkos ügyes kézrekerítésének az érdeme a Scotland-Yard két derék tisztjét, Lestrade és Gregson urakat illeti meg. A tetteket, mint halljuk, egy Sherlock Holmes nevű uriember lakásán tartóztatták le, ki mint műkedvelő-detektív, némi tehetséget tanusított ezen a téren és oly vezetők mellett, mint az említett két kitűnő férfiú, még el is sajátíthat egyet-mást az ő ügyességükből. Értesülésünk szerint Lestrade és Gregson urak legutóbbi jeles szolgálata és kétségtelen érdeme nem fog jutalom és elismerés nélkül maradni.»

- Nem mondtam ezt, mikor elindultunk? - kiáltott föl Sherlock Holmes nevetve. - Ime egész fáradozásunk eredménye az ő kitüntetésök!

- Ne törődjék vele. A naplómban föl van jegyezve minden, s a közönség nemsokára meg fog ismerkedni az összes részletekkel. Addig is vigasztalja önt a kivívott siker tudata.

(Vége.)

